

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΘΕΑΤΡΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«Δραματική Τέχνη και Παραστατικές Τέχνες στην Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση – MA in Drama and Performing Arts in Education and Lifelong Learning» (ΠΜΣ - ΔΡΑ.Τ.Ε.Π.Τ.Ε.)

Μεταπτυχιακή Διατριβή

Το Θέατρο Ντοκουμέντο ως μέσο αυτοαποτελεσματικότητας σε ενήλικες σε ένα Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας

Όνοματεπώνυμο φοιτήτριας: Αικατερίνη Μπουκάλα

A.M.: 5052202101020

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Τσίγλη Άννα

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Τσίγλη Άννα, Λενακάκης Αντώνης, Ζώνιου Χριστίνα

ΝΑΥΠΛΙΟ 2023

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θέλω να ευχαριστήσω θερμά:

Την επόπτρια καθηγήτριά μου, κυρία Άννα Τσίγλη και τα μέλη της επιτροπής κύριο Λενακάκη Αντώνη και κυρία Ζώνιου Χριστίνα, για την υποστήριξή τους καθ' όλη τη διάρκεια της συγγραφής της εργασίας και της υλοποίησης των θεατροπαιδαγωγικών προγραμμάτων.

Το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας Αγίας Παρασκευής για την πολύτιμη βοήθειά τους και την άριστη συνεργασία που είχαμε στη διάρκεια των θεατροπαιδαγωγικών προγραμμάτων.

Τη φιλόλογο του Σχολείου Δεύτερης Ευκαιρίας, κυρία Αλεξάνδρα Βασιλοπούλου που ήταν δίπλα μου στα εργαστήρια και με βοήθησε στην έρευνα.

Τους μαθητές του Σχολείου Δεύτερης Ευκαιρίας για την όμορφη συνεργασία που είχαμε και για όλες τις εμπειρίες που μοιραστήκαμε στη διάρκεια των προγραμμάτων.

Πίνακας περιεχομένων

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	5
ABSTRACT.....	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο	12
1.1 Η έννοια της αυτοαποτελεσματικότητας – Η θεωρία του Bandura.....	12
1.2 Το θέατρο Ντοκουμέντο	14
1.2.1 Ορισμός και συγγενικά είδη	14
1.2.2 Ιστορική αναδρομή.....	16
1.2.3 Το σύγχρονο Θέατρο Ντοκουμέντο.....	17
1.2.4 Το Θέατρο Ντοκουμέντο στην Ελλάδα	18
1.2.5 Το Θέατρο στην εκπαίδευση	21
1.2.6 Το Εκπαιδευτικό Δράμα.....	22
1.2.7 Το Θέατρο του Καταπιεσμένου	23
1.3 Το Θέατρο Ντοκουμέντο στην εκπαίδευση	24
1.3.1 Το Θέατρο Ντοκουμέντο στην εκπαίδευση και ως μέσο αφύπνισης	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο	27
2.1 Μεθοδολογία της έρευνας.....	27
2.2. Σκοπός της έρευνας και ερευνητικά ερωτήματα.....	28
2.3 Σχεδιασμός και υλοποίηση προγράμματος	30
2.4 Ερευνητικός πληθυσμός.....	30
2.4.1 Τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ).....	30
2.4.2 Ερευνητικό δείγμα	32
2.5 Μεθοδολογία συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων	32
2.5.1 Οργάνωση ευρημάτων ποιοτικής έρευνας	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο	36
3.1 Περιγραφή Παρεμβάσεων – Ευρήματα Συμμετοχικής Παρατήρησης	36
3.2 Ευρήματα από τις ημιδομημένες συνεντεύξεις.....	43
3.2.1 Αυτοαποτελεσματικότητα.....	44
3.2.2 Συμβολή παρεμβάσεων Θεάτρου Ντοκουμέντο	45
3.2.3 Συναισθήματα.....	47
3.3 Ανάλυση ευρημάτων ερωτηματολόγιου.....	49
3.4 Συμπεράσματα και ερμηνεία των ευρημάτων.....	50
3.5 Περιορισμοί της έρευνας.....	55
3.6 Προτάσεις για το μέλλον.....	55
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	57
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	59

A. Ξενογλώσση βιβλιογραφία.....	59
B. Ελληνική βιβλιογραφία	61
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	65
1. ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ.....	65
2. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ.....	77
3. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΚΡΙΤΙΚΟΥ ΦΙΛΟΥ	80
4. ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ	83

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα έρευνα στηρίζεται σε θεατρικές μεθόδους και αποτελεί ένα εργαλείο με σκοπό την αύξηση της αυτοαποτελεσματικότητας του ατόμου μέσα από τεχνικές του Θεάτρου Ντοκουμέντο. Πιο συγκεκριμένα, η έρευνα βασίζεται σε τεχνικές και μεθόδους του Θεάτρου Ντοκουμέντο, οι οποίες εφαρμόστηκαν σε ενήλικες μαθητευόμενους σε ένα Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας, για να διερευνηθεί το κατά πόσο μπορούν να λειτουργήσουν και να επιδράσουν βελτιωτικά. Πρόκειται για μια έρευνα δράσης που πραγματοποιήθηκε το διδακτικό έτος 2022-2023 με μια σειρά εργαστηρίων βιωματικού χαρακτήρα, στα οποία οι ενήλικες μαθητευόμενοι παρακολούθησαν θεατροπαιδαγωγικά προγράμματα σχεδιασμένα από την ερευνήτρια για αυτό το σκοπό. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας Αγίας Παρασκευής Αττικής και οι συμμετέχοντες ήταν ενήλικες 18 ως 72 ετών. Τα προγράμματα ήταν βιωματικού χαρακτήρα και εξετάστηκαν διάφορων ειδών ντοκουμέντα.

Η μεταπτυχιακή διατριβή ξεκινά με την εισαγωγή και μια σύντομη παρουσίαση του θέματος και των βασικών της εννοιών. Στη συνέχεια, στο 1^ο Κεφάλαιο αναπτύσσεται το θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας, που χωρίζεται σε τρεις βασικές ενότητες, οι οποίες έχουν και κάποιες πιο ειδικές υποενότητες που αναφέρονται στο θέμα. Η πρώτη αναφέρεται στην έννοια της αυτοαποτελεσματικότητας, η δεύτερη στο θέατρο Ντοκουμέντο, η τρίτη στον συσχετισμό των δυο βασικών εννοιών, για το πώς δηλαδή το θέατρο Ντοκουμέντο λειτουργεί ως μέσο αυτοαποτελεσματικότητας. Το 2^ο Κεφάλαιο της εργασίας αφορά τη μεθοδολογία της έρευνας και το σχεδιασμό της. Αναλύεται ο σκοπός της έρευνας και οι ερευνητικές υποθέσεις, η ερευνητική στρατηγική, τα μέσα συλλογής δεδομένων, ο ερευνητικός πληθυσμός, τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, η μεθοδολογία συλλογής και επεξεργασίας των δεδομένων και η οργάνωση της ποιοτικής έρευνας. Στο 3^ο Κεφάλαιο ακολουθεί η περιγραφή των παρεμβάσεων, τα ευρήματα της συμμετοχικής παρατήρησης, οι συνεντεύξεις και η ανάλυση των ευρημάτων του ερωτηματολογίου. Στη συνέχεια ακολουθούν τα συμπεράσματα και η ερμηνεία των ευρημάτων, οι περιορισμοί της έρευνας και οι προτάσεις για το μέλλον. Επιπλέον γίνεται αναφορά στην ηλικιακή ομάδα που θα χρησιμοποιηθεί στην έρευνα, δηλαδή στα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ), πώς αυτά λειτουργούν και που στοχεύουν.

Το συμπέρασμα που προκύπτει μετά το τέλος της ποιοτικής έρευνας, καθώς και της μελέτης των δεδομένων, επιβεβαιώνει πως το Θέατρο Ντοκουμέντο λειτουργεί ως μέσο αυτοαποτελεσματικότητας σε ενήλικες σε ένα Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας. Στο

παράρτημα, παρουσιάζονται τα θεατροπαιδαγωγικά προγράμματα αναλυτικά, καθώς και το φωτογραφικό υλικό και τα στοιχεία που συλλέχθηκαν κατά της διάρκεια των παρεμβάσεων π.χ. κείμενα που έφτιαξαν οι συμμετέχοντες καθώς και τα ντοκουμέντα που χρησιμοποιήθηκαν ως αφορμή για την κάθε θεματική ενότητα.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

Αυτοαποτελεσματικότητα, Θέατρο Ντοκουμέντο, εκπαίδευση, ενήλικες, Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ).

ABSTRACT

This present research is based on theatre methods and can act as a valuable tool that is set to increase an individual's self-efficacy. More specifically, the research is based on how the methods and technics of Documentary Theatre can have a beneficial effect on adult students of a Second Chance School. It is an action research that took place during the academic year 2022-2023 with a series of experiential workshops where adult students attended theatre educational programs that were planned by the researcher for that reason. The research took place in the Second Chance School of Agia Paraskevi in Attica and the participants were adults from 18 to 72 years old. The programs had an experimental aspect and different kinds of real facts were analyzed.

This master thesis starts with an introduction and a brief presentation of the subject and the important terms. Then in the First Chapter, there is the development of the theoretical framework of the thesis which is divided in three basic units that are also divided in more specialized sub-units on the same subject. The first one concerns the concept of self-efficacy, the second one refers to Documentary Theatre and the third one the interrelations between the two central concepts, meaning how Documentary Theatre acts as a means of self-efficacy. The Second Chapter of the thesis concerns the methodology and planning of the research. In more detail, there is an analysis of the aim of the research, the research hypothesis, research strategy, the means of collecting data, the restrictions, the research population, the findings, and their interpretation, and the conclusion. The third chapter of the thesis follows with the outline of the interventions, the findings of the participant observation, the interviews and the analysis of the findings taken from the questionnaire. Finally, the third chapter includes the conclusions and the interpretation of the findings, the limitations of the research and proposals for future studies. Furthermore, there is a reference on the age group that is used in the research, meaning the Second Chance School (SCS) and their function and aims.

The conclusion of the qualitative research and the study of the data, supports the hypothesis that Documentary Theatre can be used as a means of self-efficacy in adults in a Second Chance School. The appendix includes the theatre educational programs in detail along with the photographs and the data that were collected during the interventions, for example texts written by the participants and the facts that were used as the reason behind each thematical unit.

Key Words: Self-efficacy, Documentary Theatre, education, adults, Second Chance School (SCS).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σε μια κοινωνία συνεχώς μεταβαλλόμενη το να ψάχνει κανείς τον εαυτό του μέσα από την τέχνη είναι ίσως λυτρωτικό. Ακόμη πιο ιδιαίτερο χαρακτήρα έχει όταν το άτομο αυτό αναζητά μια δεύτερη ευκαιρία στη γνώση και στη διεύρυνση των οριζόντων. Αν και το θέατρο σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να θεωρηθεί είδος πολυτέλειας, στην πραγματικότητα δεν είναι. Στην κοινωνία υπάρχει μια μεγάλη ανάγκη για έκφραση για να μπορέσουν οι άνθρωποι να πουν πράγματα που είτε τους απασχολούν είτε είναι ξεχασμένα. Το Θέατρο Ντοκουμέντο είναι ίσως το πιο κατάλληλο είδος θεάτρου γι' αυτό το σκοπό, μιας και πρόκειται για ένα πολιτικό είδος θεάτρου κατά βάση, το οποίο έχει να κάνει τόσο με την προσωπική ζωή του ατόμου, την απτή καθημερινότητα, όσο και με την ιστορία και τα γεγονότα είτε της χώρας μας είτε παγκόσμια. Αυτό το είδος θεάτρου ίσως αποπνέει και έναν τόνο αλλαγής των πραγμάτων και όσων έχουν συνηθίσει, καθώς προσφέρει μια παραπάνω γνώση, ελπίδα και σκοπό, αποτελώντας ένα βήμα στην προσωπική αλήθεια του καθενός, αλλά και του άλλου ειπωμένη από εμάς. Επιπρόσθετα, όσον αφορά γενικότερα το Εκπαιδευτικό Δράμα, ως παιδαγωγικό εργαλείο, με βάση τις αρχές της Απελευθερωτικής Κριτικής Παιδαγωγικής (Freire, 2009) προσφέρει πολλές δυνατότητες, καθώς δημιουργείται μια παλέτα αξιοποίησης πολλών και διαφορετικών εκπαιδευτικών εργαλείων.

Η συγκεκριμένη έρευνα επιχειρεί να διερευνήσει τα οφέλη του Θεάτρου Ντοκουμέντο, σε σχέση με την ενίσχυση της αυτοαποτελεσματικότητας, σε ενήλικες μέσα σε ένα Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ). Παράλληλα μελετά και τον τρόπο σύνδεσης του Θεάτρου Ντοκουμέντο ως μέσω εκπαίδευσης εστιάζοντας στην ευαισθητοποίηση των συμμετεχόντων και στην καλλιέργεια της αυτοαποτελεσματικότητάς τους.

Το Θέατρο Ντοκουμέντο είναι ένα εναλλακτικό είδος θεάτρου, που παρέχει στον καθένα που θέλει να ασχοληθεί, ένα διαφορετικό περιβάλλον έκφρασης, καθώς του δίνεται η δυνατότητα να καταπιαστεί με θέματα που τον αφορούν, κυρίως κοινωνικά, πολιτικά, ιστορικά κ.ά., αξιοποιώντας ποικίλο ερευνητικό υλικό, όπως βίντεο, συνεντεύξεις, προφορική ιστορία, ρεπορτάζ, ταινίες, φωτογραφίες, επιστημονικές έρευνες, πρακτικά δικών κ.ά.. Το βασικό χαρακτηριστικό του είναι ότι δεν περιορίζει το άτομο, αντίθετα διευρύνει τους ορίζοντές του.

Από την άλλη η αυτοαποτελεσματικότητα είναι ένας πολύ σημαντικός παράγοντας για την ενίσχυση και την καλλιέργεια του ατόμου, καθώς σχετίζεται με την αντίληψη,

που έχει το άτομο για τον εαυτό του και τις ικανότητές του, κατά πόσο δηλαδή αντιλαμβάνεται ότι είναι άξιο και ικανό να ανταπεξέλθει με επιτυχία σε κάποιον επιδιωκόμενο σκοπό του (Bandura, 1986). Η αυτοαποτελεσματικότητα επηρεάζει πολλές πτυχές της ανθρώπινης συμπεριφοράς, οι οποίες είναι σημαντικές κατά τη διαδικασία της μάθησης. Αυτές σχετίζονται με την επιλογή των δραστηριοτήτων, την προσπάθεια που καταβάλλει και την επιμονή του ως προς την επίτευξη κάποιου στόχου.

Η ηλικιακή ομάδα που έχει επιλεγεί για την έρευνα είναι οι ενήλικες σε Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ). Στα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας συμμετέχουν πολίτες άνω των 18 ετών, οι οποίοι δεν κατάφεραν να ολοκληρώσουν την εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση. Με αυτόν τον τρόπο τους παρέχεται η δυνατότητα να αποκτήσουν τη βασική εκπαίδευση και την ανάπτυξη προσωπικών δεξιοτήτων. Στην Ελλάδα, λειτουργούν 76 ΣΔΕ, από τα οποία 12 λειτουργούν σε Καταστήματα Κράτησης και 23 σχολικά τμήματα σε 13 Περιφέρειες της χώρας.

Η συγκεκριμένη κατηγορία μαθητευόμενων, είναι σημαντικό να αποκτήσει εφόδια και να αναπτύξει το αίσθημα της αυτοαποτελεσματικότητας. Ίσως μέσα από τις εφαρμογές του Θεάτρου στην Εκπαίδευση και πιο συγκεκριμένα του Θεάτρου Ντοκουμέντο, που παρέχει περισσότερες ελευθερίες, η ανάπτυξη δεξιοτήτων και ικανοτήτων να επέλθει με πιο γρήγορους ρυθμούς για την συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα, απ' ό,τι με τις μεθόδους της τυπικής εκπαίδευσης. Ακόμη, δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι όταν η εκπαίδευση και το θέατρο βρίσκονται στον ίδιο δρόμο, η σύνδεσή της με την πραγματικότητα και την πολιτική γίνεται πολύ πιο αποτελεσματικά και είναι ένας πολύ ιδιαίτερος τρόπος ώστε να μετασχηματιστεί η κοινωνία και το άτομο προς το καλύτερο. Όπως αναφέρει και ο Boal (1992), όλοι οι πολίτες πρέπει να κάνουν θέατρο για να βρουν πρώτα απ' όλα ποιοι πραγματικά είναι και να ανακαλύψουν ποιοι μπορούν να γίνουν.

Στην παρούσα έρευνα τα ερωτήματα που απασχολούν την ερευνήτρια σχετίζονται με το κατά πόσο μπορεί η εφαρμογή του Θεάτρου Ντοκουμέντο να επηρεάσει θετικά την αυτοαποτελεσματικότητα των ενήλικων μαθητευόμενων σε ΣΔΕ, με ποιες διαδικασίες μπορεί να γίνει αυτό, αλλά και πόσο χρήσιμο εκπαιδευτικό εργαλείο μπορεί να αποτελέσει ώστε να επηρεάσει θετικά την επικοινωνία των συμμετεχόντων. Μέσα από την ποιοτική έρευνα και καταγραφή των δεδομένων η ερευνήτρια καλείται να απαντήσει τα ερωτήματα αυτά. Αξιοποιώντας διαφορετικά μέσα συλλογής

δεδομένων, όπως ημερολόγιο, ημιδομημένες συνεντεύξεις και ερωτηματολόγιο θα έχει τη δυνατότητα να απαντήσει με όσο πιο σαφή και αξιόπιστο τρόπο τα ερωτήματα αυτά και να οδηγηθεί στα συμπεράσματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1 Η έννοια της αυτοαποτελεσματικότητας – Η θεωρία του Bandura

Ένα συχνό φαινόμενο σε πολλά σχολεία, ειδικά στην περίοδο που διανύουμε, είναι η έλλειψη κινήτρων από την πλευρά ορισμένων μαθητών που έχει ως άμεσο απότοκο την αδιαφορία τους για το μάθημα. Έρευνα της εκπαιδευτικής ψυχολογίας όσον αφορά στα κίνητρα των μαθητών έχει εξηγήσει πολλές συμπεριφορές και παράλληλα έχει δώσει λύσεις στους εκπαιδευτικούς (Bandura, 1982). Μία από αυτές είναι η θεωρία της αυτοαποτελεσματικότητας (self-efficacy), η εκτίμηση δηλαδή που έχει ένας άνθρωπος αναφορικά με την ικανότητά του να οργανώσει και να φέρει εις πέρας ένα σχέδιο (Bandura, 1986). Στην επιστημονική βιβλιογραφία απαντάται ως αντιλαμβανόμενη αποτελεσματικότητα (perceived self-efficacy) ή ως πεποιθήσεις για την αυτοαποτελεσματικότητα (self-efficacy beliefs) (Bandura, 1982).

Η αυτοαποτελεσματικότητα, ως έννοια, εισήχθη από τον канаδο-αμερικάνο Albert Bandura και εντοπίζεται στην κοινωνιογνωστική θεωρία του (social cognitive learning theory). Ειδικότερα, όπως αναφέρεται από τον Bandura (1991), η κοινωνική γνωστική θεωρία περιστρέφεται γύρω από ένα σύστημα ελέγχου όσον αφορά τον εαυτό μας και περιλαμβάνει δύο πλευρές. Από τη μία, υπάρχει η αξιολόγηση των στόχων με την ανάλυση της ασυμφωνίας τους συγκρίνοντας την παρούσα με την επιθυμητή κατάσταση (proactive discrepancy production system). Από την άλλη, υπάρχει ο σχεδιασμός πλάνου ώστε να μειωθεί η ασυμφωνία από το ίδιο το άτομο και να οδηγηθεί σε αυτοαξιολόγηση της προόδου του (Reactive Discrepancy Reduction System) (Bandura & Locke, 2003). Όσον αφορά την ανθρώπινη δράση και συμπεριφορά, επηρεάζεται από παράγοντες γνωστικούς, θυμικούς και βιολογικούς σε συνδυασμό με τις πεποιθήσεις της αυτοαποτελεσματικότητας.

Η αυτοαποτελεσματικότητα είναι καθοριστικής σημασίας για την ανθρώπινη λειτουργία. Κατά βάση, εμπεριέχει το στοιχείο της ατομικής αντίληψης και αποτελεί μια παρωθητική και παρακινητική δομή χωρίς να αντανακλά την πραγματική ικανότητα, όπως αυτή μπορεί να αξιολογείται εξωτερικά (Tschannen - Moran & Hoy, 2007: 946). Σύμφωνα με τον Spreitzer, η αυτοαποτελεσματικότητα ταυτίζεται με την ικανότητα και με μια από τις τέσσερις διαστάσεις της παρωθητικής δομής (motivation construct) της ψυχολογικής ενδυνάμωσης (psychological empowerment) (Dimitriades & Kufidu, 2004: 36).

Οι πεποιθήσεις της αυτοαποτελεσματικότητας οδηγούν στη δημιουργία ενός κεντρικού μηχανισμού της ανθρώπινης δράσης και ταυτόχρονα ρυθμίζουν την ανθρώπινη λειτουργικότητα μέσα από διαφορετικές εργασίες όπως γνωστικές, παρωθητικές, συναισθηματικές και άλλες που σχετίζονται με τη λήψη αποφάσεων (Bandura & Locke, 2003). Επιπρόσθετα, η αυτοαποτελεσματικότητα επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τη συμπεριφορά του ατόμου και παράλληλα έχει μεγάλο ρόλο στην ανθρώπινη αυτανάπτυξη. Αυτό γιατί το βοηθούν να θέτει στόχους, να αντιλαμβάνεται ευκαιρίες στα πλαίσια του κοινωνικού περιβάλλοντος αλλά και να ρυθμίζει τη συναισθηματική τους κατάσταση (Bandura, 2006: 307-308). Ακόμη, σε μεγάλο βαθμό κατευθύνει τον τρόπο σκέψης των ανθρώπων, σπασμωδικά ή στρατηγικά, με αισιόδοξο ή απαισιόδοξο τρόπο, αυτοενισχυτικό ή αυτοεξουθενωτικό (Bandura, 2006: 318-319).

Σύμφωνα με τον Bandura (1982), η αυτοαποτελεσματικότητα ενισχύεται περισσότερο από τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται οι άνθρωποι τις επιτυχίες τους και όχι μέσω της επιτυχούς τέλεσής τους αυτής καθ' αυτής. Τόνισε, επίσης, το γεγονός πως η αυτοαποτελεσματικότητα οδηγεί στην πρόγνωση μελλοντικών συμπεριφορών αλλά και λειτουργεί διαμεσολαβητικά ανάμεσα σε προηγούμενες κι επόμενες επιδόσεις του ατόμου. Επιπλέον, ο ίδιος πρότεινε στο πλαίσιο της θεωρίας του τέσσερις πηγές αυτοαποτελεσματικότητας, η επιρροή των οποίων αυξάνεται όσο μεγαλύτερη είναι η αξιοπιστία τους. Ειδικότερα, αυτές μπορούν να χωριστούν ως εξής: α) Οι εμπειρίες επίτευξης (mastery experiences), β) οι εμπειρίες συνταύτισης μέσω νοερής συμμετοχής (vicarious experiences), γ) η λεκτική πειθώ (verbal persuasion) και δ) οι φυσιολογικές και συναισθηματικές καταστάσεις (physiological and emotional state) (Bandura, 1982).

Σύμφωνα με την Tschannen - Moran και τους συνεργάτες της (Tschannen - Moran et al., 1998), υπάρχει η κυκλική φύση της αυτοαποτελεσματικότητας. Αυτό σημαίνει πως σε περίπτωση χαμηλής αυτοαποτελεσματικότητας, δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος, εφόσον οδηγεί το άτομο να θέτει χαμηλότερους στόχους κι έτσι να έχουμε ως συνέπεια τις αρνητικές επιδόσεις και σε επόμενο στάδιο την περαιτέρω μείωσή της.

Περνώντας στο πλαίσιο της σχολικής τάξης, η αυτοαποτελεσματικότητα επηρεάζει πολλές πλευρές της ανθρώπινης συμπεριφοράς, οι οποίες είναι σημαντικές στη διαδικασία της μάθησης (Bandura, 1989, Zimmerman et al, 1992). Αναλυτικότερα, η συγκεκριμένη έννοια δεν έχει να κάνει με τις ικανότητες του μαθητή σε κάποιο μάθημα, όπως είναι για παράδειγμα τα μαθηματικά, αλλά με μια ιδιαίτερη δραστηριότητα, όπως

την εύρεση του υποκειμένου σε μια πρόταση ή τη συντακτική ανάλυση. Αυτά όλα μέσα στο πλαίσιο που παρουσιάζεται η δραστηριότητα, δηλαδή τον δάσκαλο, τους μαθητές, την τάξη ή ακόμα και την παρουσία κάποιου τρίτου προσώπου. Το πλαίσιο αυτό έχει πολύ σημαντικό ρόλο μιας και μέσα από αυτό θα βρεθούν και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει ένας μαθητής και οι συνθήκες υπό τις οποίες τις αντιμετωπίζει.

Κατά τον Bandura, η αυτοαποτελεσματικότητα ενός μαθητή καθορίζει την επίδοσή του στο σχολείο και στα μαθήματα. Πιο συγκεκριμένα, υποστηρίζει πως οι μαθητές που έχουν εμπιστοσύνη στον εαυτό τους και πίστη στις ικανότητές τους, μπορούν να τα καταφέρουν σε μια δραστηριότητα αλλά θα δείξουν και μεγαλύτερη υπομονή, επιμονή, συγκέντρωση και προσπάθεια ώστε ν' αποδώσουν όσο το δυνατόν καλύτερα. Είναι γεγονός, κατά τον Bandura, πως άτομα με υψηλές προσδοκίες και ως προς την ικανότητα κι ως προς το αποτέλεσμα της ενέργειας κυριεύονται από θετικές σκέψεις και αποδίδουν καλύτερα, σε αντίθεση με τα άτομα που αμφιβάλουν για τις ικανότητές τους να επιτύχουν κάτι. Έτσι, στο σχολικό πλαίσιο στην περίπτωση που μαθητές αντιμετωπίσουν δυσκολίες, μπορούν να ζητήσουν βοήθεια είτε από το δάσκαλο είτε από τους συμμαθητές τους, ενώ θα επιδιώξουν να ασχοληθούν με πιο δύσκολες δραστηριότητες. (Zimmerman, 2000: 82-89).

Στην αντίπερα όχθη, οι μαθητές με χαμηλή αυτοαποτελεσματικότητα, θα προσπαθήσουν ν' αποφύγουν την εμπλοκή τους σε οποιαδήποτε δραστηριότητα. Τα μέσα που θα χρησιμοποιήσουν για ν' αποφύγουν την κατάσταση, θα τα παρουσιάζουν σαν ανία ή φλυαρία, δίνοντας την εντύπωση ότι δεν προσπάθησαν κι όχι ότι δεν τα κατάφεραν. Επιπλέον, θα επιλέξουν τις εύκολες δραστηριότητες, ενώ θα επιδείξουν έλλειψη υπομονής, συγκέντρωσης και ενδιαφέροντος. Ένα ακόμα στοιχείο που τους απασχολεί και τους κάνει να ξεχωρίζουν είναι ότι ενδιαφέρονται περισσότερο για το βαθμό που θα πάρουν απ' ότι για τη μάθηση και δεν θα ζητήσουν τη βοήθεια κανενός (Zimmerman, 2000: 82-89). Συνεπώς, η σημασία της αυτοαποτελεσματικότητας είναι μεγάλη καθώς αποτελεί σημαντικό παράγοντα της αυτορρύθμισης, η οποία και αποτελεί βασικό στοιχείο της δια βίου μάθησης.

1.2 Το θέατρο Ντοκουμέντο

1.2.1 Ορισμός και συγγενικά είδη

Το Θέατρο Ντοκουμέντο (Documentary Theatre / Docudrama / Verbatim Theatre), αποτελεί ένα είδος θεάτρου που αποσπασματικά ή εξ ολοκλήρου ασχολείται και χρησιμοποιεί υλικό από ντοκουμέντα. Ενδεικτικά μπορούν ν' αναφερθούν οι

εφημερίδες, οι συνεντεύξεις και μαρτυρίες ανθρώπων, οι αφίσες όπως επίσης κι αποσπάσματα άρθρων.

Ειδικότερα, η συλλογή ντοκουμέντων μπορεί να πηγάζει από διαφορετικές πηγές. Αρχικά, οι προσωπικές εμπειρίες των εμπλεκόμενων καθώς και υλικό από ημερολόγια, κοινωνικά δίκτυα και γραπτά μηνύματα αποτελούν ντοκουμέντα. Επιπροσθέτως, ως ντοκουμέντο θεωρούνται οι διηγήσεις και συνεντεύξεις, τα γεγονότα που έχουν παρουσιαστεί στον Τύπο, ιστορικά αρχεία, η προφορική παράδοση, η αρχιτεκτονική μιας πόλης καθώς κι η ιστορία των κτιρίων της. Τελευταία αλλά εξίσου σημαντικά ντοκουμέντα, θεωρούνται πολιτικά ή κοινωνικά ζητήματα, τα οποία παρουσιάζονται μέσα από τον Τύπο ή το διαδίκτυο αλλά και στατιστικές, πρακτικά συνεδριάσεων όπως επίσης και νόμοι. Η έρευνα, οι συνεντεύξεις και η παρατήρηση γίνονται με σύστημα και με τη συμμετοχή όλων κι ασφαλώς με σεβασμό στις πηγές και στους ερευνώμενους (Ζώνιου, 2017: 44-45).

Το Θέατρο Ντοκουμέντο, όσον αφορά τη θεματολογία του καταπιάνεται με αληθινά γεγονότα καθώς και με πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα. Επιπλέον, βλέπουμε θέματα που σχετίζονται με πολέμους, γενοκτονίες, δίκες, σκάνδαλα και ηθικά διλήμματα (Βερβεροπούλου, 2014: 425-430). Ταυτόχρονα, ενδέχεται να περιλαμβάνει μαρτυρίες εγκληματιών ή προσώπων που έχουν σημαντική παρουσία στην κοινωνική ζωή, καθώς ανακαλεί και συνάμα ερμηνεύει μια ιστορική στιγμή, επανεξετάζει το παρελθόν και ψάχνει τη σύνδεση με το εδώ και το τώρα, δηλαδή με φλέγοντα θέματα της επικαιρότητας. Η σκηνική αποτύπωση δεν αφορά μόνο επαγγελματίες ή ερασιτέχνες ηθοποιούς, αλλά κάλλιστα μπορούν να λάβουν μέρος κι ειδήμονες, αυτόπτες μάρτυρες κι άμεσοι αποδέκτες των γεγονότων της ιστορίας που ερευνάται και παρουσιάζεται στο κοινό.

Εκτός όμως από τη συμβολή των ηθοποιών, σημαντικός θεωρείται κι ο ρόλος του σκηνοθέτη και της ομάδας που θα πρέπει να επιλέξουν τη θεματολογία, να προβούν σε μια εις βάθος έρευνα προκειμένου να συλλέξουν τις μαρτυρίες, το ιστορικό και το σχετικό πληροφοριακό υλικό, να κρίνουν την αξιοπιστία του, στη συνέχεια να συγκρίνουν τις πηγές τους, να τις συνθέσουν και εν τέλει να τις παρουσιάσουν ως ένα ενιαίο έργο (Βερβεροπούλου, 2014: 430-433). Κατά τη διάρκεια της παράστασης μπορεί να χρησιμοποιηθούν πολλά διαφορετικά μέσα, όπως για παράδειγμα φωτογραφίες, βίντεο αλλά και να χρησιμοποιηθούν διαφορετικά είδη, όπως αφηγήσεις,

χορικά σύνολα και προβολές. Ο σκηνοθέτης κι η ομάδα είναι δημιουργοί μιας θεατρικής παράστασης που αφυπνίζει το κοινό και προβληματίζει.

Σε ορισμένες εκδοχές, το Θέατρο Ντοκουμέντο συνδέεται συχνά με το θέατρο του Πραγματικού, που αποτελεί μια πρώτη αναφορά και γι' άλλα είδη θεάτρου όπως το θέατρο της Επινόησης (Devised Theatre), το Εφαρμοσμένο θέατρο (Applied Theatre) και το θέατρο της Κοινότητας (Theatre of Community) (Βερβεροπούλου, 2014: 428-432). Ανεξάρτητα από τις συνδέσεις και τους συσχετισμούς μεταξύ αυτών των διαφορετικών ειδών θεάτρου, κοινή συνισταμένη αποτελεί η απουσία κειμένου ως θεατρικό έργο που προϋπάρχει. Το κείμενο που ακούγεται στην παράσταση αποτελεί μια νέα συρραφή γεγονότων κι ιστοριών που προκύπτουν από την έρευνα(καταχωρήσεις στον τύπο, επίσημα έγγραφα, συνεντεύξεις με αυτόπτες μάρτυρες κ.ά.) που συνδυάζονται με άλλα κείμενα, όπως οι στίχοι ενός τραγουδιού, μύθοι και λογοτεχνικά κείμενα που ανήκουν στη θεματική της παράστασης.

1.2.2 Ιστορική αναδρομή

Αφετηρία για την ιστορία του Θεάτρου Ντοκουμέντο αποτελεί η «Ομιλούσα Εφημερίδα» στη Ρωσία, όπου το 1917, μετά την επανάσταση, κάποιοι δημοσιογράφοι συνήθιζαν να διαβάζουν δυνατά εφημερίδες, διότι μεγάλο μέρος του πληθυσμού δεν γνώριζε γραφή κι ανάγνωση. Στην πορεία η ενημέρωση εμπλουτίστηκε με δραματοποιημένο υλικό, σκετς, μουσική, αφίσες και διαγράμματα. Στην ίδια κατηγορία ανήκε και το θέατρο Agit Prop¹, γνωστού προπαγανδιστικού θεάτρου στη Σοβιετική Ένωση, με εκπρόσωπο τη θεατρική κολεκτίβα Μπλε Μπλούζα. Ειδικότερα, στα πλαίσιά του έκανε την εμφάνισή της μία διαφορετική θεατρική μορφή, αυτή που είχε να κάνει με Ζωντανές Εφημερίδες. Έχοντας δηλαδή ως στόχο την ενημέρωση μεγάλου μέρους κοινού, μεγάλο μέρος του οποίου, όπως αναφέρθηκε ήταν αγράμματοι, προσπαθώντας να κάνουν όσο το δυνατόν πιο κατανοητά αυτά που γράφονταν, ερασιτεχνικές θεατρικές ομάδες παρουσίαζαν τα νέα δραματοποιημένα, όπως επίσης και πολιτικές διακηρύξεις μέσα από θεατρικές τεχνικές (Κρητικού, 2017).

Έπειτα, το ίδιο συνέβη και στη Γερμανία, με σημαντική τη συμβολή του Έρβιν Πισκάτορ (1965) και του Μπέρτολτ Μπρεχτ, οι οποίοι προέτρεπαν τους θεατρικούς συγγραφείς να εστιάζουν στα έργα τους στην απόδοση της πραγματικότητας. Ο πρώτος θεωρείται επίσης και αυτός που εισήγαγε την τάση της απομάκρυνσης από το τελειωμένο θεατρικό κείμενο και ο δημιουργός μιας αρχικής μορφής επικού θεάτρου

¹Άγκιτ Προπ, όργανο του Κομμουνιστικού Κόμματος και του σοβιετικού κράτους.

με τη χρήση αποσπασμάτων του κινηματογράφου (Hantoll & Found, 2000). Το επικό θέατρο, φανερά πολιτικοποιημένο, χωρίς όμως στοιχεία προπαγάνδας, είχε ως κύριο μέλημά του την επίκληση στην κρίση και στο συναίσθημα του θεατή.

Η συγκεκριμένη περίοδος είναι και η εποχή που το Θέατρο Ντοκουμέντο γνωρίζει τη μεγαλύτερη άνθισή του. Πιο συγκεκριμένα, οι διανοούμενοι αρχίζουν να πολιτικοποιούνται, ενώ την περίοδο αυτή οι Γερμανοί έφεραν στη μνήμη τους σκηνές του ναζιστικού παρελθόντος μέσα από τις ναζιστικές δίκες. Συνειδητοποίησαν, έτσι, οι Γερμανοί δημιουργοί πως χρησιμοποιώντας υλικό ιστορικά τεκμηριωμένο μπορούν να φωτιστούν από πολλές πλευρές πτυχές του παρελθόντος και να οδηγηθούμε στην καλύτερη αντίληψη κοινωνικών και πολιτικών παραμέτρων πιο αποτελεσματικά σε σχέση με τη χρήση μυθοπλασίας. Ένας από τους πιο σημαντικούς συγγραφείς αυτού του είδους είναι ο Πέτερ Βάις, ο οποίος το 1965 με το θεατρικό του έργο «Ανάκριση» βασίστηκε εξ ολοκλήρου στη δίκη του Άουσβιτς, την οποία και είχε παρακολουθήσει. Πρόκειται, επομένως, για ένα πολιτικό είδος θεάτρου που εστιάζει με τον έναν ή με τον άλλον τρόπο στην έννοια της πολιτότητας και στην κοινωνική παρέμβαση (Hammond & Steward, 2008:61).

1.2.3 Το σύγχρονο Θέατρο Ντοκουμέντο

Το Θέατρο Ντοκουμέντο, προχωρώντας στο χρόνο, φαίνεται να συγγενεύει σαφώς με τη μορφή του όπως αυτό ήταν τη δεκαετία του '60 στη Γερμανία. Παρόλα αυτά όμως, το θέατρο τεκμηρίωσης στον 21^ο αιώνα αλλάζει και έχει μια διαφορετική εικόνα, εφόσον διαμορφώνει μια εντελώς δική του οπτική με διαφορετικές μεθόδους και άλλα θέματα. Στην εποχή όπου όλα κυλούν γρήγορα και οι εξελίξεις διαδέχονται η μία την άλλη, είναι απόλυτα φυσιολογικό να υπάρξει επιρροή και σε αυτόν τον τομέα. Θεωρώντας ασφαλή την εποχή αυτή, κι έχοντας ένα βαρύ παρελθόν από άποψη γεγονότων, μετά από πολέμους και σημαντικά ιστορικά γεγονότα, η ανθρωπότητα προσαρμόζεται στα δεδομένα της εποχής. Κάποια από αυτά τα δεδομένα όμως άλλαξαν τη ροή των γεγονότων και δημιούργησαν ένα αίσθημα ανασφάλειας κι έναν κόσμο τελικά όχι και τόσο ιδανικό όπως είχε θεωρηθεί, εφόσον νέα φαινόμενα αναδείχθηκαν όπως ο ρατσισμός, η ξеноφοβία και η οικονομική κρίση. Αυτά αποτελούν, θα μπορούσαμε να πούμε, και τη νέα πηγή άντλησης θεματολογίας, εκτός των άλλων βέβαια, για το σύγχρονο Θέατρο Ντοκουμέντο.

Η κάλυψη των γεγονότων και των εξελίξεων της εκάστοτε εποχής μέσω της δημοσιογραφίας, σαφώς και αποτελούσε την μοναδική επαφή των ανθρώπων με αυτά,

χωρίς όμως να σημαίνει αυτό πως το αποτέλεσμα ήταν ικανοποιητικό. Δεν είναι λίγες οι φορές που οι δημοσιογράφοι προσπάθησαν να καλύψουν γεγονότα είτε να αποπροσανατολίσουν το ευρύ κοινό από την πραγματική αλήθεια για να εξυπηρετήσουν τα δικά τους συμφέροντα, δίνοντας έτσι την ευκαιρία στο Θέατρο Ντοκουμέντο να καλύψει αυτές τις «ατέλειες». Αυτό σημαίνει πως ο ρόλος του, μέσα από το δικό του τρόπο και τις δικές του μεθόδους, παίρνει ακόμα πιο μεγάλη αξία εφόσον καλύπτει το κενό που αφήνει η δημοσιογραφία (Hammond & Steward, 2008: 61). Η τέχνη άλλωστε αποτελούσε και αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα μέσα έκφρασης που αγγίζει, πολλές φορές, πολύ περισσότερο τους ανθρώπους απ' οτιδήποτε άλλο.

Μέσα σε αυτό το νέο πλαίσιο, όπου η εμπιστοσύνη των ανθρώπων στα Μέσα Ενημέρωσης και στη δημοσιογραφία αρχίζει να κλονίζεται, το Θέατρο Ντοκουμέντο, με τον κυρίαρχο ρόλο του πλέον, αποκτά νέα μορφή ενώ η εξέλιξή του είναι διαρκής για να μπορέσει να προσαρμοστεί στο διαφορετικό κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο. Αυτό που πρέπει να τονιστεί είναι ότι ακόμη και ο τρόπος επικοινωνίας έχει πλέον νέα σημασία κι έχει διαφοροποιηθεί εξαιτίας της εξέλιξης της τεχνολογίας. Γνωστή είναι η άποψη του Paget γι' αυτήν την αλλαγή του Θεάτρου Ντοκουμέντο, ο οποίος την ονομάζει New Documentarism (Paget, 2008:129-130). Οποιαδήποτε όμως κι αν είναι η μορφή του στην εκάστοτε περίπτωση, το ίδιο προσπαθεί να λειτουργήσει ως μια πλατφόρμα όπου μπορούν να παρουσιαστούν περιγραφές ή δημόσια γεγονότα που αφορούν το ευρύ κοινό. Εκεί υπάρχει διαφοροποίηση από την επίσημη αφήγηση, και όσον αφορά το περιεχόμενο αλλά και τη γλώσσα που είναι εντελώς άλλη από αυτή των Μέσων Ενημέρωσης. Η πλατφόρμα αυτή θα μπορούσαμε να πούμε πως είναι η σκηνή του θεάτρου, του νέου ανταποκριτή (Paget, 2008:130). Υπάρχει στροφή προς το Μεταδραματικό Θέατρο, καθώς επηρεάζεται από το ρεύμα του Μεταμοντερνισμού.

1.2.4 Το Θέατρο Ντοκουμέντο στην Ελλάδα

Το Θέατρο Ντοκουμέντο, γεννημένο στη δυτική Γερμανία στα μέσα της δεκαετίας του '60, εποχή όπου γνώρισε και την ακμή του, είχε τόσο υποστηρικτές όσο και ανθρώπους που το πολεμούσαν σε όλη την Ευρώπη. Η Ελλάδα δεν θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστη από ένα τέτοιο ρεύμα. Τα κατορθώματα Γερμανών συγγραφέων που παρουσίαζαν έργα που βασίζονταν σε τεκμηριωμένο υλικό δεν θα μπορούσαν να μην εγείρουν το ενδιαφέρον νέων καλλιτεχνών εκείνης της εποχής εφόσον είχε ήδη αρχίσει η παρακμή της τηλεόρασης (Μαράκα, 1993:33-34). Το πολιτικό παρασκήνιο στην Ελλάδα είναι σύμμαχος σε αυτή την εξέλιξη, αφού την εποχή αυτή

χαρακτηρίζεται από οπισθοδρομικότητα που περιορίζει την καλλιτεχνική έκφραση κι εξέλιξη και οδηγούσε τους περισσότερους στο να επιθυμούν ν' αντιδράσουν σ' αυτή την κατάσταση. Έτσι, φτάσαμε στην ανάδειξη του πολιτικού ρόλου του θεάτρου, και ειδικότερα στο Θέατρο Ντοκουμέντο, που θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι το μοναδικό πολιτικό θέατρο την εποχή αυτή.

Η γνωριμία όμως με το νέο αυτό θεατρικό είδος στην Ελλάδα, βρίσκεται ακόμα στα αρχικά στάδια με τις πρώτες εγχώριες σκηνικές απόπειρες να λαμβάνουν χώρα. Την εποχή όμως αυτή, η δικτατορία περιορίζει την καλλιτεχνική εξέλιξη, αφού δεν υπάρχουν πολλά περιθώρια στο να χρησιμοποιηθούν πολιτικά γεγονότα και στοιχεία σε συνδυασμό με άλλες κοινωνικές αναφορές και αυτό αποτελεί τροχοπέδη στην ανάπτυξη του νέου θεάτρου. Το κλίμα σαφώς και δεν βοηθά στην ανάπτυξη ενός σωστού, σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα, Θεάτρου Ντοκουμέντο.

Παρόλα αυτά όμως, αυτό δεν σημαίνει πως οι Έλληνες καλλιτέχνες δεν ασχολούνται καθόλου με το Θέατρο Ντοκουμέντο. Η περίοδος της δικτατορίας μπορεί από τη μία να μην ευνοεί την πλήρη ενασχόληση με το πολιτικό παρασκήνιο, από την άλλη όμως έδωσε τροφή για δημιουργία παραστάσεων όταν οι συνθήκες έγιναν ευνοϊκές. Η αποκατάσταση της δημοκρατίας, όπως ήταν φυσικό, επανάφερε την ελευθερία έκφρασης, η οποία συνδυαστικά με την ανάγκη που δημιουργήθηκε για εξέταση των γεγονότων που έλαβαν χώρα και σαφέστατα αποτελούν κομμάτι της Ιστορίας μας, οδηγούν στη διαμόρφωση της ελληνικής εκδοχής του Θεάτρου Ντοκουμέντο. Η σημαντικότερη παραγωγή παραστάσεων εντοπίζεται στο διάστημα από το 1974 έως το 1976, ενώ η πρώτη εμφάνισή του χρονολογείται από το 1973 με το θεατρικό έργο του είδους «Η Δίκη των Εξ» του Βασίλη Βασιλικού. Ακολουθούν και παραστάσεις τα επόμενα χρόνια στην εποχή της μεταπολίτευσης, που αποτελούν εξίσου ταραγμένη εποχή (Μαράκα, 1993: 33-51). Η συγκεκριμένη περίοδος γενικότερα, αποτελεί και την κορύφωση της παρουσίας του ελληνικού Θεάτρου Ντοκουμέντο, εφόσον ακολουθεί, όπως αναφέρθηκε, ταραγμένα χρόνια που αποτελούν σταθμό στην ελληνική ιστορία. Με αυτή την έννοια, υπάρχουν καταστάσεις και γεγονότα που ήταν εύκολο να δραματοποιηθούν και να αποτελέσουν πηγή έμπνευσης.

Την κορύφωση ακολουθεί φθίνουσα πορεία, καθώς οι νέες συνθήκες στη χώρα θα στρέψουν το καλλιτεχνικό ενδιαφέρον και το ελληνικό θέατρο γενικότερα σε άλλες κατευθύνσεις. Η δυναμική του επανεμφάνιση παρατηρείται στα χρόνια της κρίσης που βιώνει η Ελλάδα, από το 2000 και μετά δηλαδή αν μπορούμε να θέσουμε μια

εναρκτήρια χρονολογία, και επηρεάζει πολλές πτυχές τόσο της κοινωνίας όσο και της πολιτικής. Οι Έλληνες δημιουργοί άντλησαν ιδέες από καλλιτέχνες απ' όλο τον κόσμο και ειδικότερα από τη γερμανική ομάδα Rimini Protokoll και τον Ελβετό σκηνοθέτη Milo Rau (Καράογλου, 2014· Κλεφτόγιαννη, 2016).

Οι σύγχρονοι Έλληνες καλλιτέχνες που ασχολούνται με το Θέατρο Ντοκουμέντο ακολουθούν ο καθένας δική του μεθοδολογία με κοινό στόχο την επαφή τους με την κοινωνία. Προσπαθούν να βρουν τον τρόπο με τον οποίο θα υπάρξει συμβίωση των πραγματικών γεγονότων με το αναπαραστατικό κομμάτι, ενώ ταυτόχρονα θέτουν ερωτήματα επί σκηνής σχετικά με τη νεοελληνική κοινωνία και τα προβλήματά της. Στις παραστάσεις τους, λειτουργούν με πολλές ιδιότητες αφού μπορεί να είναι ταυτόχρονα ερευνητές, δραματουργοί, σκηνοθέτες και ηθοποιοί (Βερβεροπούλου, 2016: 1). Οι σημαντικότεροι από τους καλλιτέχνες αυτούς, οι οποίοι ξεχωρίζουν για τον τρόπο με τον οποίο εργάζονται και τη μέθοδο που ακολουθούν είναι οι Ανέστης Αζάς – Πρόδρομος Τσινικόρης, οι Influx (Κορίνα Βασιλειάδου – Χάρης Πεχλιβανίδης) και η Γεωργία Μαυραγάνη. Όσον αφορά χαρακτηριστικές παραστάσεις αυτών των καλλιτεχνών θα μπορούσαμε να ξεκινήσουμε αναφέροντας το έργο των Ανέστη Αζά και Πρόδρομου Τσινικόρη, οι οποίοι έχουν ως χρονιά σταθμό το 2010 όπου και μαθητεύουν κοντά στους Rimini Protokoll για την παράστασή τους *Προμηθέας στην Αθήνα*. Άλλα σημαντικά έργα τους θεωρούνται τα: *Ταξίδι με τρένο* (Φεστιβάλ Αθηνών 2011), *Utopia in progress* (Θέατρο Konstanz & KBΘΕ 2014), *Τηλέμαχος-Should I stay or should I go?* (Ballhaus Naunynstrasse, Βερολίνο & Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών 2013), *Καθαρή πόλη* (Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών & Munchner Kammerspiele, 2016). Ο Ανέστης Αζάς, εκτός αυτών, σκηνοθέτησε με επιτυχία την παράσταση *Φαρμακονήσι*, η οποία στηρίζεται στο ναυάγιο ενός πλοιαρίου που μετέφερε 28 πρόσφυγες από το Αφγανιστάν και τη Συρία από τις τουρκικές ακτές με προορισμό την Ευρώπη. Η παράσταση ερευνά την υπόθεση μέσα από πραγματικούς ήρωες κι εξετάζει τη συμπεριφορά της δικαιοσύνης απέναντι στο μεταναστευτικό. Στην παράσταση πρωταγωνιστούν είτε εμφανίζονται μέσα από βίντεο ή ηχητικά ντοκουμέντα, επαγγελματίες ηθοποιοί αλλά και ειδήμονες που σχετίζονται με το θέμα. Οι Influx, όπως ονομάστηκε η καλλιτεχνική κολλεκτίβα που δημιούργησαν το 2015 οι Χάρης Πεχλιβανίδης και Κορίνα Βασιλειάδου, εξίσου σημαντικοί στο χώρο του Θεάτρου-Ντοκουμέντο, συνδυάζουν την ιψενική μυθοπλασία με τεχνικές τεκμηρίωσης αλλά και σύγχρονα ζητήματα (Βερβεροπούλου, 2016: 2). Σημαντικά έργα τους το 2013 όπου και πήραν βραβείο το *Ορυχείο Ίψεν: Ένας Εχθρός του Λαού* συναντάει το λαό αλλά και το

2015 βραβεύθηκαν για δεύτερη φορά, για το θεατρικό τους project *ΕΜΕΙΣ: μια δραματουργία της κρίσης*. Ενδεικτικά αναφέρονται και οι παραστάσεις *Σε μια κόλλα χαρτί* του Στάθη Μαυρόπουλου το 2011, *Η ιστορία της αυτοθυσίας* των Βασίλη Μαυρογεωργίου, Μαρίας Φιλίνη και Κατερίνας Μαυρογεώργη το 2014 αλλά και το έργο της Ρουμπίνης Μοσχοχωρίτη το 2015 *Η Εξοδος*. Συνεπώς, μπορούμε να καταλήξουμε με σιγουριά σε ένα πράγμα: ανεξάρτητα με την αποτελεσματικότητά του, το Θέατρο Ντοκουμέντο κατέχει ξεχωριστή θέση στο νεοελληνικό θέατρο, από την πρώτη του εμφάνιση μέχρι και τα πιο πρόσφατα χρόνια, όπου με πρωτοβουλία Ελλήνων δημιουργών ιδρύθηκε το 2020 στη Θεσσαλονίκη το Διεθνές Δίκτυο Θεάτρου Ντοκουμέντο.

1.2.5 Το Θέατρο στην εκπαίδευση

Το θέατρο χρησιμοποιούνταν ανέκαθεν ως μέσο διδασκαλίας. Από τα αρχαία χρόνια, υπήρχε η πεποίθηση πως η χρήση του οδηγούσε στην καλλιέργεια της ψυχής. Από τον 5^ο αιώνα π. Χ, οι θεατρικές παραστάσεις αποκαλούνταν διδασκαλίες. Την εποχή που εμφανίστηκε ο Χριστιανισμός, παρά τις προσπάθειες για την εξάλειψη του θεάτρου, χρησιμοποιήθηκε το Λειτουργικό Δράμα με σκοπό την κατήχηση του αναλόγου πληθυσμού (Γραμματάς, 2014: 60). Σαφέστατα, λοιπόν, η παρουσία του κρίνεται απαραίτητη στην εκπαίδευση.

Η εκπαιδευτική κοινότητα, τα τελευταία χρόνια κυρίως, δείχνει ένα έντονο ενδιαφέρον στο κομμάτι της εφαρμογής νέων μεθόδων ώστε η διδασκαλία να ξεφύγει από τις απραχαιωμένες μεθόδους που τη χαρακτηρίζουν, να εμπλουτιστεί η εκπαίδευση αλλά και οι πρακτικές εκπαιδευτικών και μαθητών. Έτσι, το θέατρο δεν περιστρέφεται μόνο γύρω από την έννοια μιας παράστασης και ειδικότερα μιας σχολικής παράστασης, όπως τις έχουμε συνηθίσει στα πλαίσια μιας σχολικής γιορτής. Αποκτά ευρύτερη έννοια και στοχεύει στη χρήση του μορφοπλαστικού χαρακτήρα του θεάτρου που οδηγεί σε αλλαγή των σχέσεων και παροχής γνώσεων ώστε να πραγματοποιείται με διαφορετικό τρόπο η διδασκαλία (Λενακάκης, 2013). Σήμερα, εμφανίζεται στα Αναλυτικά Προγράμματα παγκοσμίως και αναφέρεται ως εκπαιδευτικό μέσο που είναι συνεχώς υπό διερεύνηση. Το θέατρο στην εκπαίδευση παρουσιάζεται με πολλές και διαφορετικές μορφές, είτε αυτό αφορά το είδος είτε τη μεθοδολογία (Γραμματάς, 2014: 27 - 47). Εν τέλει, αυτό που μπορούμε να προσθέσουμε είναι ότι απαντάται με διαφορετική ορολογία, όπως Θέατρο στην Εκπαίδευση, Θεατρική Αγωγή, Παιδαγωγική του Θεάτρου και Εκπαιδευτικό Δράμα.

1.2.6 Το Εκπαιδευτικό Δράμα

Το Εκπαιδευτικό Δράμα (Drama in Education) ή Θέατρο στην Εκπαίδευση (Theatre in Education) έχει τις ρίζες του ήδη από τη δεκαετία του '50, όπου ξεκίνησε να γίνεται μια πρώτη φάση διαχωρισμού του δράματος που αφορά τα παιδιά, από το θέατρο για ενήλικες. Το βασικό του χαρακτηριστικό είναι να φαίνεται σαν παιχνίδι ενώ παράλληλα το παιδί να συμμετέχει σ' αυτό χωρίς σκέψη, μέσα από αυτοσχεδιασμό κι άλλες θεατρικές τεχνικές. Έτσι, αντιμετωπίζουν διλήμματα, αποφασίζουν, αποκτούν νέες γνώσεις αλλά και κοινωνικές δεξιότητες.

Το Θέατρο στην Εκπαίδευση ξεκίνησε πειραματικά κι ως σκοπό είχε να χρησιμοποιηθούν οι θεατρικές πρακτικές στην εκπαίδευση (Τσίχλη, 2008: 17). Γύρω στη δεκαετία του '70, άρχισε να συνδέεται το Δράμα με παιδαγωγικές θεωρίες, με ιδιαίτερη έμφαση στο ρόλο του δασκάλου στην εκπαιδευτική διαδικασία. Ομάδες θεάτρου στην εκπαίδευση, την ίδια περίοδο, ακολούθησαν διαφορετικές προσεγγίσεις μάθησης με συμμετοχή των ίδιων των μαθητών, οι οποίοι ήταν στο επίκεντρο, με σκοπό να αναλάβουν οι ίδιοι δράση και να καταλάβουν τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί ο κόσμος γύρω τους (Τσίχλη, 2008: 17). Αυτές οι πρώιμες μορφές οδήγησαν, μέσα από τους σημαντικούς εκφραστές των θεωριών αυτών στην εμφάνιση του Εκπαιδευτικού Δράματος με κύριους εκφραστές τους Dorothy Heathcote και του μαθητή της Gavin Bolton.

Το Εκπαιδευτικό Δράμα, ως εκπαιδευτική μέθοδος, βοηθάει το άτομο να μάθει βιωματικά μέσα από την αλληλεπίδραση με άλλους ανθρώπους. Εφαρμόζεται σε όλες τις ηλικίες κι ως σκοπό έχει ο άνθρωπος να καταλάβει και να έρθει σε επαφή με τον εαυτό του. Επιπρόσθετα, είναι μέσο κοινωνικοποίησης και γενικότερα πνευματικής κι αισθητικής καλλιέργειας που δρα ως ψυχοθεραπεία. Αποτελεί, λοιπόν, εργαλείο για την ενδυνάμωση των ατόμων. Ο στόχος του δεν είναι καλλιτεχνικής φύσης αλλά παιδαγωγικής, χωρίς να χάνεται όμως η σχέση του με την Τέχνη. «Είναι μια μορφή θεατρικής τέχνης με καθαρά παιδαγωγικό χαρακτήρα που μπορεί να διδαχθεί είτε ως ανεξάρτητο μάθημα τέχνης, είτε παράλληλα να αξιοποιηθεί ως μέσο για τη διδασκαλία διάφορων μαθημάτων του προγράμματος σπουδών» (Αυδή, 2007: 19). Επίσης, έχει διατυπωθεί για το «Θέατρο στην Εκπαίδευση» πως «αποτελεί μια πολυδιάστατη πραγματικότητα που περιλαμβάνει ταυτόχρονα περισσότερα και κάποτε αντιθετικά επιμέρους στοιχεία, αναγόμενα σε αντίστοιχα με τις διαφορετικές όψεις και παραμέτρους κάτω από τις οποίες εμφανίζεται το θέατρο ως καλλιτεχνικό γεγονός και κοινωνικό φαινόμενο, ως μέσο επικοινωνίας κι έκφρασης, ως προϊόν πολιτιστικής

δημιουργίας και πολιτισμικής αγωγής του κοινού» (Γραμματάς, 2004: 62). Εν τέλει, αυτό που πρέπει ν' αναφερθεί είναι πως το Δράμα δεν στοχεύει σε κάποιο κοινό ούτε πατάει σ' ένα συγκεκριμένο κείμενο, και δίνεται έμφαση στη διαδικασία που ακολουθείται ώστε οι συμμετέχοντες να μπορέσουν να δουλέψουν εκτός των άλλων και την κριτική τους σκέψη.

1.2.7 Το Θέατρο του Καταπιεσμένου

Έχοντας στο μυαλό μας πως το θέατρο είναι ένα από τα σημαντικότερα μέσα έκφρασης και απόδοσης της πραγματικότητας, είναι απόλυτα φυσιολογικό στην πορεία των χρόνων να υπάρξουν διάφορες θεατρικές μέθοδοι. Οι άνθρωποι έχουν την τάση να επιθυμούν να εκφράζονται και το θέατρο αποτελεί το βήμα για να μπορέσει ο άνθρωπος να την εκπληρώσει. Όλοι μπορούν ν' ασχοληθούν με αυτό, υπό την προϋπόθεση να μην υπάρχουν περιορισμοί και εμπόδια ανάμεσα στους ανθρώπους και τη σκηνή.

Το Θέατρο του Καταπιεσμένου, μπορεί να οριστεί ως μία θεατρική μέθοδος που γεννήθηκε στη Βραζιλία τη δεκαετία του '60 και εμπνευστής της ήταν ο σκηνοθέτης Augusto Boal (Ζώνιου, 2003: 2). Τα αξιώματα αυτού του θεάτρου έχουν να κάνουν με το αίσθημα της απελευθέρωσης της κοινωνίας από την καταπίεση και την αδικία που την κατατρέχουν ανά τις δεκαετίες και από τη δυνατότητα που δίνεται στους ανθρώπους να σπάσουν τη σιωπή τους μέσω αυτού.

Το Θέατρο του Καταπιεσμένου προκύπτει μέσα από ανθρώπινα βιώματα και συγκεκριμένες ανάγκες χωρίς να υπάρχει απαραίτητα θεωρητικό υπόβαθρο. Ο καθένας μας κρύβει μέσα του προσωπικότητες που θα μπορούσε να φέρει στην επιφάνεια μέσα από τις κατάλληλες συνθήκες. Έτσι, παίζοντας κάποιος έναν ρόλο που φαινομενικά δεν του ταιριάζει, μπορεί ν' ανακαλύψει πτυχές του εαυτού του που δεν γνώριζε. Αυτό δείχνει και τον πρακτικό του χαρακτήρα του θεάτρου εφόσον η μάθηση προκύπτει από την πράξη.

Η μέθοδος αυτή δημιουργήθηκε ως αντίδραση στην πολιτική κατάσταση και ειδικότερα στα ολοκληρωτικά καθεστώτα στη Βραζιλία και στη συνέχεια σε όλη τη Λατινική Αμερική. Στην Ευρώπη, φτάνει προς το τέλος του '70, όταν ο εμπνευστής της Augusto Boal ήρθε στην Ευρώπη ως πολιτικός πρόσφυγας.

Επίκεντρο της θεατρικής πράξης είναι ο θεατής, ο οποίος γίνεται και πρωταγωνιστής τόσο εκεί όσο και στην πραγματική του ζωή. Αυτό προϋποθέτει όλοι οι άνθρωποι να διδαχθούν τη σωστή μέθοδο κι έτσι θα μπορούν ν' αποδώσουν στη σκηνή, όπως ακριβώς γίνεται και με τη γλώσσα (Ζώνιου, 2003: 3). Ο Boal σε μια προσπάθεια να

δώσει ενεργό ρόλο στον θεατή, άλλαξε την παραδοσιακή σχέση που υπάρχει ανάμεσα σε ηθοποιό και κοινό και δημιούργησε μια σχέση αλληλεπίδρασης μεταξύ τους, όπου ο θεατής δεν είναι παθητικός αλλά συμμετέχει με τον τρόπο του (Boal, 2001: 309-310). Το γεγονός αυτό τον έκανε να δοκιμάσει το συνδυασμό άλλων μορφών θεάτρου όπως το θέατρο αλληλεπίδρασης και το πολιτικό θέατρο.

Συνοψίζοντας, η χρήση του Θεάτρου του Καταπιεσμένου γίνεται από διάφορες ομάδες ανθρώπων που ανήκουν σε διαφορετικά κοινωνικά σύνολα και κάθε φορά θέτουν διαφορετικό στόχο. Πιο σημαντικοί από αυτούς τους στόχους είναι από τη μία η καταγγελία καταστάσεων και η ενημέρωση του κοινού κι από την άλλη υπάρχει κι η χρήση του για έρευνες. Στο τέλος, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι πρόκειται για κομμάτι θεάτρου κι άρα υπάρχει κι η ψυχαγωγική του πλευρά. Επηρεάζοντας, λοιπόν, όλο και περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες το Θέατρο του Καταπιεσμένου εκτός από τις παραστατικές μορφές όπως το Θέατρο Φόρουμ, το Θέατρο Εικόνα και το Αόρατο Θέατρο, εμπλουτίζεται συνεχώς και αυτές που υπάρχουν ήδη εξελίσσονται κι αλλάζουν ανάλογα την εποχή και τις καταστάσεις.

1.3 Το Θέατρο Ντοκουμέντο στην εκπαίδευση

Οι κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες που επικρατούν ανά περιόδους, επηρεάζουν τους συντελεστές του θεάτρου, οι οποίοι προσαρμόζουν τα έργα τους. Κάτι ανάλογο συμβαίνει και με τους παιδαγωγούς, οι οποίοι αναζητούν νέες μεθόδους δράσης στο εκπαιδευτικό τους πρόγραμμα, ώστε αυτό να εκσυγχρονιστεί.

Το Θέατρο Ντοκουμέντο στην εκπαίδευση αποτελεί πολύτιμο εκπαιδευτικό υλικό όσον αφορά στη διδασκαλία της Ιστορίας όπως επίσης και στην οργάνωση αλλά και προετοιμασία των εθνικών εορτών (Ζάγουρα, 2017: 66). Οι μαθητές δένονται με τον τόπο τους εφόσον έρχονται σ' επαφή με όλο το ιστορικό και πολιτικό πλαίσιο που τον αφορούν. Επιπρόσθετα, δίνει τη δυνατότητα για διάφορες δημιουργικές δραστηριότητες μέσα από προγράμματα διαθεματικών προσεγγίσεων, πολιτισμού, διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και νέων τεχνολογιών. Όλα αυτά εμπλουτίζουν την εκπαιδευτική διαδικασία ως ολοκληρωμένες εκπαιδευτικές παρεμβάσεις, ενισχύοντας τον κοινωνικό ρόλο του σχολείου (Ζάγουρα, 2017: 66). Συνεπώς, το θέατρο ως παιδαγωγική μέθοδος, οδηγεί το παιδί στο να αφομοιώσει και στη συνέχεια να κάνει πράξη όσα έχει μάθει μέσα από το σώμα και το λόγο του. Η ενεργή συμμετοχή των μαθητών σε αυτή τη διαδικασία ενισχύει ακόμα περισσότερο την αξία που έχει το Θέατρο Ντοκουμέντο στην εκπαίδευση.

1.3.1 Το Θέατρο Ντοκουμέντο στην εκπαίδευση και ως μέσο αφύπνισης

Οι παράγοντες του θεάτρου αλλά και οι εκπαιδευτικοί, ξεκινώντας από μια κοινή φιλοσοφία, προσπάθησαν να συνδέσουν το θέατρο με την πραγματικότητα, όπως κάνει το Θέατρο Ντοκουμέντο και το Θέατρο του Καταπιεσμένου. Εισήγαγαν, μάλιστα, νέες εκπαιδευτικές μεθόδους, επιχειρώντας να συνδέσουν την εκπαίδευση με το κοινωνικό πλαίσιο, όπως συμβαίνει και στο Εκπαιδευτικό Δράμα. Επομένως, βασικό όραμα τόσο της εκπαίδευσης όσο και του Θεάτρου Ντοκουμέντο είναι ο μετασχηματισμός της κοινωνίας.

Το Εκπαιδευτικό Δράμα και το Θέατρο Ντοκουμέντο επιχειρούν την επανασύνδεση του κοινού τους, δηλαδή των μαθητών και του ακροατηρίου, μέσα από την επαναδιαπραγμάτευση της σχέσης σκηνής και πλατείας. Εστιάζοντας στο Θέατρο Ντοκουμέντο διαπιστώνουμε ότι χρησιμοποιούνται κείμενα που προκύπτουν από την ομάδα, έχουν δική τους γλώσσα και ταυτότητα και σχετίζονται με κεντρικά ζητήματα που αφορούν την κοινότητα και αποτελεί τη βάση για τη δημιουργία ενός διαλόγου (Neelands, 1998: ix).

Ακολουθώντας παρόμοιες τεχνικές του παρελθόντος, η καινοτομία του που σχετίζεται με τη χρήση ντοκουμέντων, την τεκμηρίωση γεγονότων πάνω στη σκηνή αλλά και τη δική του μεθοδολογία, μπορεί να αποτελέσει κομμάτι σημαντικό στο σχολικό περιβάλλον και να γίνει βασικός παράγοντάς του. Το Θέατρο Ντοκουμέντο συνδέει το υλικό αρχείου, την έρευνα, την τεχνολογία, την προφορική ιστορία και ντοκουμέντα όπως αφηγήσεις, ρεπορτάζ, βίντεο, αντικείμενα και πολλά άλλα, τα οποία δημιουργούν το κατάλληλο περιβάλλον για τους μαθητές συνδέοντας με άμεσο τρόπο την προσωπική εμπειρία με την κοινωνία (Ζώνιου, 2015: 32).

Ως προς το κομμάτι της εκπαίδευσης, το Θέατρο Ντοκουμέντο είναι ένας δημιουργικός τρόπος δουλειά, μέσω του οποίου ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι εξίσου σημαντικός αφού δίνει ο ίδιος το ερέθισμα στην τάξη ώστε να ερευνήσει πηγές, να διατυπώσει προβληματισμούς και να έρθει σε επαφή, όπως αναφέρθηκε, με ντοκουμέντα παρουσιάζοντάς τα με θεατρικό τρόπο (Ζώνιου, 2017: 43). Αναπτύσσουν την κριτική τους σκέψη, επεξεργάζονται πηγές και δουλεύουν είτε ομαδικά είτε ατομικά, ενώ ταυτόχρονα έρχονται αντιμέτωποι με προβληματισμούς. Το είδος αυτό του θεάτρου επιτρέπει την ελευθερία ως προς τη θεατρική δημιουργία, διότι όλες οι σκέψεις κι οι φωνές έχουν χώρο να εκφραστούν χωρίς περιορισμούς. Σημαντικό είναι το γεγονός ότι όλοι οι συμμετέχοντες έχουν ίσους ρόλους μέσα στην ομάδα και ο

καθένας συνεισφέρει με το δικό του τρόπο μέχρι την τελική δημιουργία, όλα με βάση τις προσωπικές του ανησυχίες, δυνατότητες και το κίνητρο (Χολέβα, 2017: 53). Το Θέατρο Ντοκουμέντο βρίσκει τη θέση του μέσα στην εκπαίδευση μέσα από μακρόχρονα ερευνητικά – παιδαγωγικά προγράμματα κι από πρακτικές εφαρμογές σε διεθνές επίπεδο ή μέσα από την τυπική εκπαίδευση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2.1 Μεθοδολογία της έρευνας

Η μεθοδολογία της έρευνας σχετίζεται με τα μέσα που αξιοποιούν οι ερευνητές για να οδηγηθούν στις απαντήσεις που έχουν θέσει με βάση τα ερευνητικά τους ερωτήματα. Όλα αυτά αναφέρονται στον σκοπό της έρευνας, τα ερωτήματα, τη διατύπωση της ερευνητικής υπόθεσης, τα μέσα συλλογής δεδομένων και τους τρόπους ανάλυσής τους (Κωστή, 2014: 1-12). Στην συγκεκριμένη έρευνα μιλάμε για μια Έρευνα Δράσης, καθώς ο εκπαιδευτικός γίνεται ερευνητής στην τάξη του.

Βασικός παράγοντας αποτελεί το γεγονός ότι τα μέλη της ομάδας έχουν συμμετοχικό χαρακτήρα όπως και η ερευνήτρια, στοιχείο που αποτελεί και σημείο αλληλεπίδρασης. Η έρευνα είναι ποιοτική και έχει σπειροειδή ανάπτυξη με στόχο την αλλαγή και τη βελτίωση του ατόμου (Robson, 2010: 255-259). Η Έρευνα Δράσης σχετίζεται με την αυτοαποτελεσματικότητα των συμμετεχόντων, οι οποίοι είναι ενήλικες μαθητευόμενοι σε Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας. Παράλληλα, στοχεύει στη λύση πιο σύνθετων προβλημάτων που αφορούν το άτομο.

Η Έρευνα Δράσης είναι μια μορφή αυτοστοχαστικής και συμμετοχικής διερεύνησης, που σκοπό έχει να βελτιώσει τομείς που αφορούν την λογική, τη δικαιοσύνη, τις κοινωνικές και εκπαιδευτικές πρακτικές, με απώτερο σκοπό την κατανόησή τους και την εφαρμογή αυτών των πρακτικών (Kemmis, 1980 στον Hopkins, 1985: 32). Ταυτόχρονα, είναι και ένας πρακτικός τρόπος να ελέγξει κάποιος τις μεθόδους που χρησιμοποιεί και να διαπιστώσει αν έχουν αποτέλεσμα και αν μπορεί να τις βελτιώσει, ενώ είναι και μια μορφή που βοηθά στην επαγγελματική ανάπτυξη του ατόμου, μιας και όσον αφορά το ερευνητικό της πεδίο δίνει βάση σε ένα συγκεκριμένο περιβάλλον και εστιάζει σε ένα συγκεκριμένο πρόβλημα (Verma & Mallick, 2004: 189). Στην παρούσα έρευνα, αφετηρία αποτελεί η διαπίστωση της ανάγκης για βελτίωση των δεικτών της αυτοαποτελεσματικότητας στους ενήλικες, όπως αποδεικνύεται από την βιβλιογραφική έρευνα και οι βελτιωτικές παρεμβάσεις που ενδέχεται να γίνουν. Βασικά χαρακτηριστικά της μεθόδου είναι ο συμμετοχικός και συνεργατικός της χαρακτήρας. Όσον αφορά τον εκπαιδευτικό, μπαίνει στη διαδικασία της συνεργασίας με το σχολείο, είτε αυτό αφορά τους μαθητές είτε την ευρύτερη εκπαιδευτική κοινότητα (Κατσαρού & Τσάφος, 2003: 17-22). Έχει σπειροειδή διάσταση, δηλαδή είναι μια κυκλική διαδικασία, όπου οι συμμετέχοντες δρουν και στοχάζονται με απώτερο σκοπό την κατανόηση και τη βελτίωση (Κατσαρού

& Τσάφος, 2003: 58). Σημαντικό ρόλο εκτός από της ερευνήτριας, είναι και ο ρόλος του κριτικού φίλου - συνεργάτη (critical friend) (Κατσαρού & Τσάφος, 2003: 66). Είναι ένας εξωτερικός συνεργάτης, όπου στην προκειμένη περίπτωση είναι φιλόλογος και καθηγήτρια του σχολείου, η οποία αναλαμβάνει πολλούς ρόλους, κυρίως βοηθητικούς και συντονίζει την ερευνητική δράση της ομάδας. Ο ρόλος του κριτικού φίλου είναι ανατροφοδοτικός και δεσμευτικός. Στο τέλος των παρεμβάσεων γίνεται ημιδομημένη συνέντευξη μεταξύ της ερευνήτριας και του κριτικού φίλου και μια συζήτηση σχετικά με το πώς λειτούργησε η διαδικασία, ποιες ήταν οι αλλαγές που παρατήρησαν, αλλά και οι δυσκολίες. Ωστόσο δεν μπορούμε να μην επισημάνουμε ότι η Έρευνα Δράσης δεν καταλήγει σε διατύπωση γενικεύσεων, μιας και το δείγμα δεν είναι αντιπροσωπευτικό, αλλά αφορά μια συγκεκριμένη ομάδα (Κατσαρού και Τσάφος, 2003: 17-22).

Σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά της Εκπαιδευτικής Έρευνας Δράσης, οι Grundy & Kemmis (1988: 322) την ορίζουν ως «όρο που χρησιμοποιείται για να περιγράψει μια ομάδα δραστηριοτήτων στην ανάπτυξη Αναλυτικών Προγραμμάτων (ΑΠ), στην επαγγελματική εξέλιξη του εκπαιδευτικού, στα προγράμματα σχολικής βελτίωσης και στη χάραξη εκπαιδευτικής πολιτικής. Αυτές οι δραστηριότητες έχουν κοινό στοιχείο τις στρατηγικές δράσης, οι οποίες εφαρμόζονται και στη συνέχεια υπόκεινται συστηματικά σε παρατήρηση, κριτικό στοχασμό και αλλαγή. Οι συμμετέχοντες στη δράση που μελετάται εμπλέκονται σε όλες αυτές τις δραστηριότητες» (Κατσαρού & Τσάφος, 2003: 16-17).

Στην παρούσα εργασία, η έρευνα διεξάχθηκε από θεατρολόγο εκπαιδευτικό και είχε ως αντικείμενο μελέτης τη βελτίωση της αυτοαποτελεσματικότητας ενηλίκων μαθητευομένων σε Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας με κύριο εκπαιδευτικό εργαλείο την εφαρμογή τεχνικών του Θεάτρου Ντοκουμέντο. Αναλύθηκαν ποιοτικά δεδομένα μέσα από τη διαδικασία των παρεμβάσεων, έγινε λεπτομερής καταγραφή όσων συνέβησαν και των μεταβολών που παρατηρήθηκαν, με σκοπό την παρουσίαση πιο εμπειριστατωμένων αποτελεσμάτων.

2.2. Σκοπός της έρευνας και ερευνητικά ερωτήματα

Ο σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνήσει αν η εφαρμογή των τεχνικών του Θεάτρου Ντοκουμέντο σε ενήλικες μαθητευόμενους σε ένα Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ) μπορεί να οδηγήσει - επηρεάσει θετικά την αυτοαποτελεσματικότητά τους (self – efficacy). Έπειτα, στοχεύει να διαπιστώσει κατά πόσο μπορεί να επιδράσει

θετικά στην ψυχολογία του ατόμου, ώστε να μην νιώθει απομονωμένο κοινωνικά, αλλά και με ποιες διαδικασίες είναι εφικτό να γίνει αυτό. Ένας ακόμη παράγοντας που εξετάζεται είναι πόσο χρήσιμες μπορεί να αποβούν οι τεχνικές του Θεάτρου Ντοκουμέντο ως εκπαιδευτικό εργαλείο.

Τα ερευνητικά ερωτήματα που τίθενται είναι τα ακόλουθα:

1. Μπορεί η εφαρμογή του Θεάτρου Ντοκουμέντο να επηρεάσει θετικά την αυτοαποτελεσματικότητα ενηλίκων μαθητευόμενων σε ΣΔΕ;
2. Με ποιες διαδικασίες είναι δυνατό να γίνει αυτό;
3. Πώς σχετίζεται η επικοινωνία με την αυτοαποτελεσματικότητα; Αποτελεί δείκτη της σύμφωνα με τη βιβλιογραφία;

Η έρευνα εστιάζει στην προσωπικότητα και στην αυτοβελτίωση του ατόμου ώστε να μην νιώθει περιθωριοποιημένο, να έχει περισσότερη αυτοπεποίθηση και εμπιστοσύνη στον εαυτό του και στην ομάδα (Bandura, 1986). Για τον λόγο αυτό το άτομο λαμβάνει πολλά διαφορετικά ερεθίσματα – ντοκουμέντα, στα πλαίσια των θεατρικών εργαστηρίων, ενώ παράλληλα του δίνεται η ευκαιρία να δημιουργήσει με ελευθερία μέσα στο θέατρο, χωρίς το φόβο της κριτικής. Μερικά από τα ντοκουμέντα που απασχόλησαν την ομάδα είχαν να κάνουν με το προσφυγικό, φυσικές καταστροφές, γυναικοκτονίες, δίκες που συντάραξαν την Ελλάδα, γεγονότα που συντάραξαν τον πλανήτη (ναυάγια) και σε μεγάλο βαθμό δόθηκε βάση στην κατηγορία «Ο εαυτός μου ως ντοκουμέντο» (Κακουδάκη, 2019), είτε αυτό αφορούσε την καταγωγή, μια προσωπική ιστορία, είτε ένα γεγονός που τους σημάδεψε.

Στη διαδικασία της έρευνας προέκυψαν και κάποια επιμέρους ερωτήματα όσον αφορά τη βελτίωση της αυτοαποτελεσματικότητας του ατόμου. Τα ερωτήματα αυτά αφορούν: α) πόσο μπορεί να επιδράσει θετικά στην ψυχολογία του ατόμου, β) αν μπορεί να καλλιεργηθεί το ομαδικό πνεύμα και η συνεργατικότητα και γ) κατά πόσο το άτομο παίρνει πρωτοβουλίες και συμμετέχει στις διαδικασίες, δ) Πόσο χρήσιμο εκπαιδευτικό εργαλείο μπορεί να αποτελέσει το Θέατρο Ντοκουμέντο ώστε να επηρεάσει θετικά την επικοινωνία των συμμετεχόντων. Μέσα από τη διαδικασία των παρεμβάσεων θα παρατηρηθεί αν αυτές οι παράμετροι έχουν βελτιωθεί, ώστε το άτομο να καλλιεργήσει και να αυξήσει την αυτοαποτελεσματικότητά του (Bandura, 1986).

2.3 Σχεδιασμός και υλοποίηση προγράμματος

Το πρόγραμμα των παρεμβάσεων έχει διάρκεια τριών μηνών, με δέκα θεατροπαιδαγωγικά προγράμματα των 120 λεπτών. Κάθε παρέμβαση γίνεται μια φορά την εβδομάδα βασισμένη σε τεχνικές του Θεάτρου Ντοκουμέντο με στόχο την αυτοαποτελεσματικότητα των ενηλίκων μαθητευομένων ΣΔΕ.

Οι παρεμβάσεις είναι σχεδιασμένες με τέτοιο τρόπο ώστε να μην δημιουργείται κάποιο κόλλημα και να μην θίγεται κανένα μέλος της ομάδας. Υπάρχουν επίσης, ως προς τη μορφή του προγράμματος, τα στάδια ενεργοποίησης - προθέρμανσης, της κύριας δράσης, του αναστοχασμού, της αξιολόγησης και της αποφόρτισης. Ακολουθεί, δηλαδή, τα βήματα του κλασικού θεατροπαιδαγωγικού προγράμματος, διανθισμένου με μεθόδους και τεχνικές από το Θέατρο Ντοκουμέντο.

Οι παρεμβάσεις ξεκίνησαν την Πέμπτη 16 Φεβρουαρίου και ολοκληρώθηκαν την Πέμπτη 11 Μαΐου. Διακόπηκαν για την περίοδο του Πάσχα για δύο εβδομάδες και λόγω κάποιων προγραμματισμένων εκπαιδευτικών επισκέψεων.

2.4 Ερευνητικός πληθυσμός

2.4.1 Τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ)

Η δια βίου μάθηση, αποτελεί ένα πολύ σημαντικό κεφάλαιο στο κομμάτι της εκπαίδευσης και τα τελευταία χρόνια δίνεται όλο και περισσότερη βαρύτητα σ' αυτή. Μέσω αυτής επιτυγχάνεται η κοινωνική συνοχή, καθώς ο καθένας έχει δικαίωμα στην αυτοβελτίωση που οδηγεί στην πολύπλευρη ανάπτυξη του ατόμου και σε τελικό στάδιο στην εναρμόνισή του με το κοινωνικό σύνολο.

Σημαντική συμβολή στη δια βίου μάθηση αποτελεί κι η θέσπιση των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ), τα οποία ουσιαστικά είναι η «δεύτερη ευκαιρία» κάποιων ατόμων για να συνεχίσουν και να ολοκληρώσουν τη βασική τους εκπαίδευση. Τα άτομα αυτά, εξαιτίας της εγκατάλειψης του σχολείου χωρίς την ολοκλήρωση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, δεν έχουν τα προσόντα που χρειάζονται για να ενσωματωθούν ομαλά στην κοινωνία. Οι νέοι αυτοί έχουν τις βασικές γνώσεις, ενώ είναι πιθανό να έχουν βιώσει αρνητικές εμπειρίες κατά τη φοίτησή τους στο σχολείο. Εξαιτίας αυτής της έλλειψης γνώσεων κινδυνεύουν να βιώσουν περιθωριοποίηση κι αποκλεισμό (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1999: 6).

Στην Ελλάδα ιδρύθηκαν το 1997, με σκοπό την αντιμετώπιση του εκπαιδευτικού αποκλεισμού των ενηλίκων, οι οποίοι για διάφορους λόγους δεν κατάφεραν να

ολοκληρώσουν την υποχρεωτική εννιάχρονη εκπαίδευση. Το πρώτο ΣΔΕ χρονολογείται από το 2000, ενώ η οργάνωση και η λειτουργία του από το 2001 μέχρι το 2003, όπου με Υπουργική Απόφαση, που στόχευε σε οργανωτικές και παιδαγωγικές καινοτόμες ιδέες, θα διαφοροποιούνταν από τα κλασικά μοντέλα σχολείων, δηλαδή εκείνα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Χατζησαββίδης, 2003: 81-118).

Οι στόχοι των ΣΔΕ είναι οι εξής: 1) η ολοκλήρωση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης των πολιτών 18 άνω, 2) η επανασύνδεση των εκπαιδευομένων με τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, 3) η απόκτηση σύγχρονων γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων που θα λειτουργήσουν θετικά ως προς την κοινωνική και οικονομική ένταξή τους, 4) η ενίσχυση της αυτοεκτίμησής τους και 5) η συμβολή στην ένταξή τους και η βελτίωση της θέσης τους. Πρόκειται για ταχύρρυθμο σύστημα εκπαίδευσης διάρκειας 18 μηνών. Το πρώτο εννιάμηνο είναι η Α περίοδος και το δεύτερο η Β (Χατζησαββίδης, 2003: 81-118). Επίσης, οι δομές εκπαίδευσης ενηλίκων ανήκουν στο Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

Τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, όντας καινοτομία στο χώρο της εκπαίδευσης κι ειδικότερα στο χώρο της εκπαίδευσης ενηλίκων, συμβάλλουν στην ανάπτυξη προσωπικών κλίσεων και δεξιοτήτων των ενηλίκων στοχεύοντας στην ένταξή τους στον εργασιακό χώρο αλλά και στην κοινωνικοποίησή τους. Η αγορά εργασίας κι η ανάπτυξη της κριτικής τους σκέψης είναι βαρύνουσας σημασίας (Πηγιάκη, 2006). Το πρόγραμμα σπουδών των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας είναι αρκετά ευέλικτο και προσαρμόζεται κάθε φορά στις ανάγκες, τα ενδιαφέροντα αλλά και τις δυνατότητες των εκπαιδευομένων. Αυτό που έχει σημασία στο πρόγραμμα σπουδών τους είναι πως δεν στοχεύει στην τυποποιημένη γνώση και δεν ακολουθεί αυστηρά ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα. Όλα αυτά που αφορούν το εκπαιδευτικό κομμάτι όπως οι εκπαιδευτικοί, το αναλυτικό πρόγραμμα, η οργάνωση της μάθησης, οι σχέσεις εκπαιδευτικών και μαθητών αποτελούν βασικά στοιχεία της σχολικής κουλτούρας κι αλληλοσυμπληρώνονται (Υφαντή, 2011).

Αυτό που έχει εξίσου μεγάλη σημασία ν' αναφερθεί είναι πως στα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας χρησιμοποιούνται διαφορετικές μέθοδοι διδασκαλίας κι αξιολόγησης εφόσον η ηλικία των εκπαιδευομένων είναι διαφορετική απ' ότι στο τυπικό σχολείο. Μεγάλη βαρύτητα στο πρόγραμμα σπουδών δίνεται και στη μέθοδο διδασκαλίας, η οποία στηρίζεται στην αυτενέργεια των εκπαιδευομένων και την ομαδική διδασκαλία. Δεν είναι καθορισμένο και δίνει πολλές δυνατότητες στους εκπαιδευτές να

λειτουργήσουν με διαφορετικούς τρόπους για να γίνει η διδασκαλία ενδιαφέρουσα. Η τόνωση της αυτοεκτίμησης αλλά και η απόδοση κινήτρων σε αυτή την ομάδα ανθρώπων είναι σημαντική εφόσον η εξέλιξη της τεχνολογίας και της κοινωνίας γενικότερα μπορεί να δημιουργήσει κίνδυνο περιθωριοποίησης σε αυτά τα άτομα (Βεκρής, 2003: 17-25).

2.4.2 Ερευνητικό δείγμα

Το ερευνητικό δείγμα επιλέγεται σκόπιμα και με βάση την ευκολία για τη διεξαγωγή της έρευνας. Συγκεκριμένα η έρευνα πραγματοποιείται σε Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας. Τα σχολεία αυτά απευθύνονται σε άτομα ηλικίας 18 άνω, που δεν κατάφεραν να ολοκληρώσουν την εκπαίδευσή τους και τους δίνεται μια δεύτερη ευκαιρία να τελειώσουν την υποχρεωτική εκπαίδευση και να ενσωματωθούν στην κοινωνία (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1999: 6-10). Το ΣΔΕ, αποτελεί μια πειραματική ομάδα, είναι βολικό και εύκολα διαθέσιμο δείγμα και μπορεί να ανταποκριθεί στην έρευνα. Περιλαμβάνει μια τάξη μέχρι δεκατέσσερα άτομα, διαφορετικών ηλικιών, από 18 έως 72 ετών, στην οποία συμμετέχουν και άνδρες και γυναίκες. Δεν υπάρχει ομάδα ελέγχου.

Η συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα παρά τις δυσκολίες που ενέχει είναι ένα πιο ευχερές στην πράξη δείγμα, καθώς δεν χρειάζεται η συγκατάθεση γονέων και κηδεμόνων.

Η ομάδα δημιουργήθηκε στα πλαίσια ενός μαθήματος με τον τίτλο Project που διεξάγεται στο Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας με βάση το πρόγραμμα σπουδών και αφορά την ανάπτυξη δεξιοτήτων και της καλλιέργειας ενδιαφερόντων. Η προώθηση του προγράμματος έγινε μέσα από δελτία τύπου και παρουσίασης στους μαθητευόμενους. Οι συμμετέχοντες ήταν μαθητές του Α΄ και Β΄ κύκλου σπουδών, οπότε δεν γνωρίζονταν όλοι μεταξύ τους, ενώ υπήρχαν συμμετέχοντες από άλλες χώρες, όπως την Αλβανία και τη Βουλγαρία.

2.5 Μεθοδολογία συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων

Για τη συλλογή των δεδομένων της έρευνας χρησιμοποιείται ποιοτική μέθοδος, η οποία στοχεύει σε όσο το δυνατόν πιο σαφή και ορθά αποτελέσματα. Πρόκειται για ένα ανακαλυπτικό είδος έρευνας, που στοχεύει στην διερεύνηση και στην κατανόηση των κοινωνικών φαινομένων. Αναζητά τη σημασία και το πλαίσιο μέσα στο οποίο εκδηλώνεται η συμπεριφορά, χαρτογραφώντας τις ατομικές απαντήσεις μέσα από την

έρευνα και τις διαδικασίες που βρίσκονται στις παρατηρούμενες συσχετίσεις μεταξύ των παραγόντων. Επίσης έχει την τάση να απαντά σε ερωτήματα που αφορούν το «γιατί» και το «πώς» των κοινωνικών φαινομένων (Ιωσηφίδης, 2003).

Στη διάρκεια της παρούσας ποιοτικής έρευνας χρησιμοποιήθηκαν διαφορετικά μέσα συλλογής δεδομένων, με σκοπό να υπάρχουν όσο το δυνατόν πιο εμπειριστατωμένα αποτελέσματα, ένα από αυτά ήταν η συμμετοχική παρατήρηση. Ένα από τα μέσα συλλογής δεδομένων που χρησιμοποιούνται είναι η συμμετοχική παρατήρηση, η οποία αξιοποιείται προκειμένου η ερευνήτρια να έχει τη δυνατότητα να συμμετάσχει στις δράσεις ως ισότιμο μέλος της ομάδας και να βρίσκεται σε αλληλεπίδραση με τους συμμετέχοντες.

Καθ' όλη τη διάρκεια των προγραμμάτων πραγματοποιήθηκε λεπτομερής παρατήρηση, καταγραφή των δεδομένων με τη χρήση ημερολογίου. Καταγράφηκαν απόψεις των συμμετεχόντων, δυσκολίες και γεγονότα (Ισαρη & Πουρκός, 2015: 128). Το ημερολόγιο καταγραφής συμβάντων και αναστοχασμού κατά τη διάρκεια και μετά το τέλος κάθε παρέμβασης ήταν χρήσιμο για τη διαδικασία της αυτοαξιολόγησης της διαδικασίας, αλλά και για τις αλλαγές που παρατηρούνται στην πορεία της έρευνας. Σημαντική είναι η καταγραφή κυρίως του αναστοχασμού, όπου οι συμμετέχοντες εκφράζουν τα συναισθήματά τους μετά από κάθε διαδικασία (Ισαρη & Πουρκός, 2015: 128). Κατά βάση, γίνονται συγκεκριμένες ερωτήσεις από την εμπυχώτρια, οι οποίες απαντώνται κάθε φορά στο τέλος της διαδικασίας και στοχεύουν κυρίως να ερμηνεύσουν τις αλλαγές που παρατηρούνται κάθε φορά, «Πώς αισθάνεστε από τη σημερινή εμπειρία, τι είναι αυτό που σας δυσκόλεψε, τι σας προβλημάτισε, ποια είναι η σκέψη σας και το συναίσθημά σας μετά το τέλος του προγράμματος».

Επίσης, ένα ακόμη μέσο συλλογής δεδομένων που αξιοποιείται είναι οι ημιδομημένες συνεντεύξεις στους συμμετέχοντες και στην υπεύθυνη καθηγήτρια του τμήματος, που έχει και το ρόλο του κριτικού φίλου. Όπως υποστηρίζουν οι Powney και Watts (1984), η συνέντευξη ορίζεται ως μια συζήτηση ανάμεσα σε δυο ή περισσότερους ανθρώπους, όπου ένας ή περισσότερα από τους συμμετέχοντες εκθέτουν το περιεχόμενο όσων έχουν ειπωθεί. Στην προκειμένη περίπτωση οι ερωτήσεις είναι ημιδομημένες, δηλαδή η ερευνήτρια έχει τη δυνατότητα να αλλάξει τη σειρά που έχουν οι ερωτήσεις ή ενδεχομένως να τις τροποποιήσει, να αφαιρέσει ή να προσθέσει ώστε να γίνει μια εις βάθος έρευνα σε ζητήματα που αφορούν τους συμμετέχοντες (Ισαρη & Πουρκός, 2015: 97). Ως μεθοδολογικό εργαλείο

χρησιμοποιείται και ένα ερωτηματολόγιο κλειστού τύπου, το οποίο περιέχει ερωτήσεις σχετικά με το πρόγραμμα και το Θέατρο Ντοκουμέντο, την καλλιέργεια της αυτοαποτελεσματικότητας και τον ρόλο της ερευνήτριας – εμπυυχώτριας. Ο αριθμός των συμμετεχόντων που απαντούν σε αυτό είναι μικρός (14 άτομα) και δεν είναι εφικτό να δώσει γενικευμένα αποτελέσματα, αξιοποιείται μόνο για την ποιοτική έρευνα συμπληρωματικά στη εξαγωγή των συμπερασμάτων, ώστε τα αποτελέσματα να είναι πιο συγκεκριμένα.

Για την εξαγωγή των συμπερασμάτων ακολουθήθηκε μεθοδολογική τριγωνοποίηση των δεδομένων, η οποία προέκυψε από την συλλογή και την αξιοποίηση των δεδομένων που συλλέχθηκαν κατά τη διάρκεια της έρευνας. Σύμφωνα με τους Cohen & Manion (1994: 321), στις κοινωνικές επιστήμες το στάδιο της τριγωνοποίησης βοηθάει στην πληρέστερη ερμηνεία της πολυπλοκότητας των ανθρώπινων αντιδράσεων μιας και ο τρόπος προσέγγισης προέρχεται από διαφορετικές σκοπιές.

Το υλικό που συγκεντρώθηκε στη διάρκεια της έρευνας ήταν αρκετά αξιόλογο και πλούσιο, ώστε να μπορέσει να οδηγήσει σε ασφαλή αποτελέσματα, χωρίς βέβαια τη δυνατότητα γενίκευσης.

Μετά το τέλος της διεξαγωγής των παρεμβάσεων η ερευνήτρια συνεχίζει με την επεξεργασία των δεδομένων, τα οποία συγκεντρώνονται μέσω ημερολογίου, συμμετοχικής παρατήρησης, ημιδομημένων συνεντεύξεων και του κλειστού τύπου ερωτηματολογίου. Τα ποιοτικά δεδομένα, που συλλέχθηκαν αποκωδικοποιούνται με θεματική ανάλυση, δηλαδή απόδοση του νοήματος στα δεδομένα, με σκοπό να δοθεί απάντηση στα κεντρικά ερωτήματα της έρευνας. Η θεματική ανάλυση είναι μια συστηματική αναγνώριση, οργάνωση και κατανόηση επαναλαμβανόμενων μοτίβων νοήματος μέσα σε ένα σύνολο δεδομένων (Braun & Clarke, 2012: 57). Οι ερευνητές με αυτόν τον τρόπο αποκτούν γνωστική πρόσβαση σε συλλογικούς τρόπους νοηματοδότησης της εμπειρίας.

Όσον αφορά της εγκυρότητα της έρευνας, τα υποκείμενα ενημερώθηκαν από πριν για να έχουν πρόσβαση στο υλικό και οτιδήποτε άλλο κριθεί ότι χρειάζεται, για την ομαλή διεξαγωγή των προγραμμάτων.

Ταυτόχρονα πέρα από τον πολύ συγκεκριμένο ορισμό της αυτοαποτελεσματικότητας που είναι το αντικείμενο της έρευνας, εξετάζονται πιο ειδικά κάποιες συγκεκριμένες παράμετροι που μας βοήθησαν να δώσουμε όσο το δυνατόν πιο σαφή αποτελέσματα. Τα επιμέρους σημεία που εξετάζονται και αφορούν

την καλλιέργεια της αυτοαποτελεσματικότητας του ατόμου είναι τα ακόλουθα: α) πόσο μπορεί να επιδράσει θετικά στην ψυχολογία του ατόμου, β) η καλλιέργεια του ομαδικού πνεύματος και της συνεργασίας και γ) κατά πόσο το άτομο παίρνει πρωτοβουλίες και συμμετέχει στις διαδικασίες.

2.5.1 Οργάνωση ευρημάτων ποιοτικής έρευνας

Στην έρευνα δράση χρησιμοποιείται η σταθερή συγκριτική ανάλυση, η οποία περιλαμβάνει δεδομένα πολλών διαφορετικών μορφών και η ανάλυσή τους ξεκινά νωρίς και ολοκληρώνεται σχεδόν παράλληλα με τη συλλογή των δεδομένων (Merlter, 2012: 93).

Τα εργαστήρια των παρεμβάσεων είχαν σπειροειδή ανάπτυξη, με γνώμονα την παρουσίαση ντοκουμέντων διαφορετικού είδους. Το πρόγραμμα είχε πάντα συγκεκριμένη δομή (Προθέρμανση – Κύριο Μέρος – Αποφόρτιση – Αξιολόγηση) όπως ένα τυπικό θεατροπαιδαγωγικό πρόγραμμα. Κάθε εβδομάδα οι ασκήσεις ήταν διαφορετικές, ενώ στο κύριο μέρος μάθαιναν και μια διαφορετική θεατρική τεχνική και στην πορεία όσες τεχνικές μάθαιναν τις χρησιμοποιούσαν συνδυαστικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

3.1 Περιγραφή Παρεμβάσεων – Ευρήματα Συμμετοχικής Παρατήρησης

Στις παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν, πέρα από τις τεχνικές του Θεάτρου Ντοκουμέντο, χρησιμοποιούνται και τεχνικές του Εκπαιδευτικού Δράματος, ώστε να εξοικειωθούν οι συμμετέχοντες με τη διαδικασία, να υπάρξει εμπιστοσύνη και ομαδικό πνεύμα. Η έρευνα εστιάζει στην προσωπικότητα και στην αυτοβελτίωση του ατόμου ώστε να μην νιώθει περιθωριοποιημένο, να έχει περισσότερη αυτοπεποίθηση και εμπιστοσύνη στον εαυτό του και στην ομάδα (Bandura, 1986). Για τον λόγο αυτό το άτομο λαμβάνει πολλά διαφορετικά ερεθίσματα – ντοκουμέντα, στα πλαίσια των θεατρικών εργαστηρίων, ενώ παράλληλα του δίνεται η ευκαιρία να δημιουργήσει με ελευθερία μέσα στο θέατρο, χωρίς το φόβο της κριτικής. Μερικά από τα ντοκουμέντα που απασχόλησαν την ομάδα είχαν να κάνουν με το προσφυγικό, φυσικές καταστροφές, γυναικοκτονίες, δίκες που συντάραξαν την Ελλάδα, γεγονότα που συντάραξαν τον πλανήτη (ναύαγια) και σε μεγάλο βαθμό δόθηκε βάση στην κατηγορία «Ο εαυτός μου ως ντοκουμέντο» (Κακουδάκη, 2019), είτε αυτό αφορούσε την καταγωγή, μια προσωπική ιστορία, είτε ένα γεγονός που τους σημάδεψε.

Στα υποκεφάλαια που ακολουθούν παρουσιάζεται η ποιοτική ανάλυση της εφαρμογής των παρεμβάσεων. Οι δυο πρώτες συναντήσεις ήταν κατά βάση εισαγωγικές και η τελευταία είχε αναστοχαστικό χαρακτήρα.

Στις πρώτες παρεμβάσεις οι μαθητευόμενοι παρουσίασαν κατά βάση αδυναμία συγκέντρωσης και κατανόησης των οδηγιών, γεγονός που σταδιακά βελτιώθηκε με το πέρασμα του χρόνου. Το ανδρικό κομμάτι της ομάδας κυρίως παρουσίαζε μια άρνηση και σχολίαζε τη διαδικασία, αλλά παρόλα αυτά στην πορεία άλλαξαν στάση και ήταν πιο δεκτικοί και πρόθυμοι. Πολλοί από τους συμμετέχοντες είχαν μια συστολή, καθώς τους ήταν κάτι εντελώς καινούριο το μάθημα και δεν είχαν ποτέ καμία επαφή με το θέατρο στο παρελθόν. Η μεγάλη πρόοδος στους συμμετέχοντες παρατηρήθηκε από την 7^η Παρέμβαση και μετά. Η διαδικασία κυλούσε πολύ πιο ομαλά και γρήγορα. Η ψυχολογία των μαθητευόμενων φαινόταν πως είχε αλλάξει, είχαν μάθει να δουλεύουν πολύ πιο ομαδικά και οι παρουσιάσεις τους ήταν πιο δουλεμένες και προσεγμένες. Αναλάμβαναν πρωτοβουλίες πολύ πιο εύκολα ακόμη και άτομα που στις αρχές φαινόταν πιο ήσυχοι και ότι περίμεναν κάποιον να τους παρακινήσει. Η εξέλιξη των μαθητευόμενων και η καλλιέργεια της αυτοαποτελεσματικότητάς τους ήταν αδιαμφισβήτητη, δεδομένου ότι και οι ίδιοι είχαν διακρίνει τις αλλαγές σε εκείνους και

αυτό τους έκανε να δουλεύουν κάθε φορά με μεγαλύτερη όρεξη. Οι παρουσιάσεις τους ήταν όλο και πιο ευφάνταστες και έδειχναν πως απολαμβάνουν αυτό που έκαναν και περίμεναν με ανυπομονησία τις διορθώσεις της εμψυχώτριας.

1^η Παρέμβαση

Την Πέμπτη 16 Φεβρουαρίου 2023 πραγματοποιήθηκε η 1^η Παρέμβαση. Προτού ξεκινήσουν οι δραστηριότητες η εμψυχώτρια μίλησε στα μέλη της ομάδας για το τι ακριβώς θα κάνουν και για το τι είναι θεατρικό παιχνίδι. Οι συμμετέχοντες είναι η πρώτη φορά που κάνουν κάτι ανάλογο, όπως ανέφεραν. Το πρόγραμμα ξεκίνησε με τις ασκήσεις γνωριμίας. Τα μέλη της ομάδας ανταποκρίνονταν πολύ γρήγορα στις οδηγίες της εμψυχώτριας. Στην άσκηση Δημιουργικής Γραφής, όταν διάβαζαν τις ιστορίες, υπήρχε μια συστολή καθώς φοβόντουσαν την έκθεση και κάποιοι από τους συμμετέχοντες δυσκολεύονταν στην ανάγνωση ωστόσο ακούστηκαν ενδιαφέρουσες ιστορίες. Οι περισσότεροι στα γραπτά τους εξέφρασαν πόσο σημαντική είναι η παρουσία τους στο σχολείο και πόσο έχει αλλάξει η καθημερινότητά τους. Κλείνοντας, στον αναστοχασμό και την αξιολόγηση ακούστηκαν λέξεις όπως αναζωογόνηση, διασκέδαση, εκτόνωση, χαρά, ελευθερία και πως ευχαριστήθηκαν πολύ τη σημερινή μέρα.

Η παρέμβαση κύλησε χωρίς δυσκολίες ή προβλήματα, ήταν όμως σε πιο ελεύθερα πλαίσια και με πιο έντονη την αίσθηση του παιχνιδιού και της διασκέδασης, ώστε οι συμμετέχοντες να ενταχθούν πιο ομαλά στην έννοια του θεατρικού παιχνιδιού και στην πορεία να μπουν σε τεχνικές βασισμένες στο Θέατρο Ντοκουμέντο. Σε σχέση με τις παραμέτρους που αφορούν την αυτοαποτελεσματικότητα, παρατηρήθηκε ως προς το κομμάτι της ψυχολογίας αρκετή θετικότητα, στις συνεργασίες μια δυσκολία και τέλος οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες φάνηκαν να δυσκολεύονται να πάρουν πρωτοβουλία ή να εκτεθούν και συνήθως έλεγαν ότι δεν ήξεραν τι να πουν ή τι έπρεπε να κάνουν.

2^η Παρέμβαση

Την Πέμπτη 23 Φεβρουαρίου 2023 πραγματοποιήθηκε η 2^η Παρέμβαση. Το πρόγραμμα ξεκίνησε με την προθέρμανση και την ενεργοποίηση της ομάδας. Το κλίμα ήταν αρκετά ευχάριστο, ωστόσο είχαν αρκετή δυσκολία στη συγκέντρωση κυρίως οι άνδρες της ομάδας. Στην άσκηση Δημιουργικής Γραφής, όπου ο καθένας έπρεπε να γράψει την αυτοβιογραφία, η οποία θα περιείχε μέσα και ψεύτικες πληροφορίες, ήταν μια αρκετά ενδιαφέρουσα διαδικασία, παρόλο που στην αρχή είχαν ενδοιασμούς επειδή

έπρεπε μετά να την διαβάσουν. Ακούστηκαν πολλές διαφορετικές ιστορίες με πολύ πετυχημένα ψέματα, τα οποία έπρεπε στην πορεία να ανακαλύψουν ποια ήταν.

Ένα παιχνίδι που άρεσε πολύ στην ομάδα, αν και στην αρχή τους φάνηκε περίεργο ήταν το «Να σηκώσει το χέρι όποιος...». Ντρέπονταν στην αρχή να κάνουν ερωτήσεις, όμως μετά τις πρώτες 6 με 7 ρωτούσαν διαφορετικά πράγματα. Στις οδηγίες που δίνονταν από την εμψυχώτρια, οι άνδρες της ομάδας δεν ανταποκρίνονταν με ευκολία, κυρίως γελούσαν και σχολίαζαν. Όταν έπρεπε να κλείσουν τα μάτια, οι περισσότεροι δεν ακολουθούσαν την οδηγία, ούτε μπορούσαν να χαλαρώσουν. Οι φράσεις που ακούστηκαν στο τέλος ήταν όμως στο ίδιο πλαίσιο με την πρώτη φορά, ένιωθαν χαρά, ελευθερία, διασκέδαση, μόνο δυο άνδρες εξέφρασαν ότι ένιωσαν πίεση και δυσκολεύτηκαν. Η 2^η Παρέμβαση ήταν πιο δύσκολη όσον αφορά το κομμάτι της συγκέντρωσης και της κατανόησης των ασκήσεων. Εστιάζοντας στην αυτοαποτελεσματικότητα και τις τρεις επιμέρους παραμέτρους παρατηρήθηκε ότι λειτούργησε θετικά όσον αφορά το κομμάτι της ψυχολογίας, διότι οι συμμετέχοντες διασκέδαζαν και να περνούσαν καλά. Στο κομμάτι της συνεργασίας και της ομαδικότητας κινήθηκαν στα ίδια περίπου πλαίσια, όπως και σε σχέση με τις πρωτοβουλίες και τη συμμετοχή. Δεν παρατηρήθηκαν σημαντικές μεταβολές σε σχέση με την προηγούμενη φορά.

3^η Παρέμβαση

Την Πέμπτη 2 Μαρτίου πραγματοποιήθηκε η 3^η Παρέμβαση. Υπήρχαν αρκετές απουσίες στο τμήμα αυτή τη φορά, διότι μετά το δυστύχημα στα Τέμπη ξεκίνησαν οι απεργίες στα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς και κατά βάση στον προαστιακό, όπου πολλοί από τους μαθητευόμενους χρησιμοποιούσαν, με αποτέλεσμα να μην έρθουν. Το πρόγραμμα ξεκίνησε μόνο με 7 συμμετέχοντες. Ειδικότερα η ενότητα είχε ως θέμα «Ο εαυτός μας ως ντοκουμέντο». Οι συμμετέχοντες έφεραν ένα προσωπικό αντικείμενο που σημαίνει κάτι για εκείνους. Τα αντικείμενα που ξεχώρισαν ήταν ένα πορτοφόλι 50 ετών, μια δεκάρα και ένα άρωμα. Όλα τα αντικείμενα είχαν μια ιστορία και οι συμμετέχοντες φάνηκαν να φορτίζονται συναισθηματικά. Στη συνέχεια όταν χωρίστηκαν σε ομάδες, οι ιστορίες που δημιούργησαν ήταν αρκετά ευφάνταστες, σχετίζονταν με ταξίδια, με ξεχασμένα μπαούλα κ.ά. Η παρουσίαση των ιστοριών ήταν αρκετά αμήχανη και οι περισσότεροι δεν είχαν καμία συμμετοχή πέρα από το να κρατούν από ένα αντικείμενο. Στον αναστοχασμό και την αξιολόγηση είπαν ότι δεν ένιωθαν άνετα, ότι φοβόντουσαν να εκτεθούν. Ήταν η πρώτη τους επαφή με μια

τέτοιου είδους άσκηση και το κομμάτι της έκθεσης τους προκάλεσε σύγχυση. Υπήρχαν βέβαια και άτομα που το διασκέδασαν. Μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος πολλοί από τους συμμετέχοντες είπαν ότι νιώθουν μεγάλη χαρά για όσα μαθαίνουν, ότι τους είναι εντελώς καινούριο και ότι χρειάζονται χρόνο να αισθανθούν άνετα και να τολμήσουν, διότι δεν θέλουν κάποιος να τους παρεξηγήσει ή να κάνουν κάποιο λάθος.

Η παρέμβαση ολοκληρώθηκε αυτή τη φορά μπαίνοντας βαθύτερα στην έννοια του Θεάτρου Ντοκουμέντο. Οι συμμετέχοντες αντιμετώπισαν δυσκολίες τόσο στο κομμάτι της συγκέντρωσης, όσο και στην κατανόηση των ασκήσεων. Χρειάστηκαν αρκετό χρόνο για να χαλαρώσουν και να ακολουθήσουν τις οδηγίες. Εστιάζοντας στην αυτοαποτελεσματικότητα και στις επιμέρους παραμέτρους παρατηρήθηκε θετική ψυχολογία, ομαδικότητα και συνεργατικότητα σε μεγάλο βαθμό, αλλά αδυναμία στη λήψη πρωτοβουλιών.

4^η Παρέμβαση

Την Πέμπτη 9 Μαρτίου πραγματοποιήθηκε η 4^η Παρέμβαση και είχε διάρκεια 120 λεπτά. Λόγω των απεργιών στα ΜΜΜ υπήρχαν πάλι αρκετές απουσίες στο τμήμα. Η θεματική ενότητα αυτή την εβδομάδα ήταν «Ο ξεριζωμός» και συγκεκριμένα εστίασαμε στην Σμύρνη το 1922. Μετά την προθέρμανση ακολούθησε συζήτηση γύρω από τη σημερινή θεματική και ξεκινώντας με ερωτήσεις της εμψυχώτριας για το «Τι είναι ξεριζωμός;», «Αν έχετε στο περιβάλλον σας κάποιον συγγενή που έχει βιώσει κάτι ανάλογο, παππούδες, γιαγιάδες κλπ.», «Τι είναι για εσάς ξεριζωμός;». Οι συμμετέχοντες γνώριζαν αρκετά για το συγκεκριμένο θέμα, μιας και οι περισσότεροι είναι αρκετά μεγάλης ηλικίας και πολλοί από αυτούς είχαν συγγενείς ή φίλους που είχαν ζήσει κάτι ανάλογο και είχαν ακούσει ιστορίες. Οι ιστορίες που δημιούργησαν ήταν συγκινητικές και με νοσταλγική διάθεση, ωστόσο στο κομμάτι της παρουσίασης φάνηκε να δυσκολεύονται και να μην μπορούν να ακολουθήσουν τις οδηγίες της εμψυχώτριας, με αποτέλεσμα κάποιες ομάδες να κάνουν κάτι διαφορετικό από αυτό που ζητήθηκε. Στη συζήτηση που ακολούθησε άκουγαν με πολλή προσοχή τις διορθώσεις, έχοντας απολογητική στάση, επειδή δεν έκαναν όλοι σωστά την άσκηση. Στην αποφόρτιση δεν υπήρχε συγκέντρωση, διότι βιάζονταν να φύγουν με αποτέλεσμα η άσκηση να μην ολοκληρωθεί. Δεν παρατηρήθηκαν σημαντικές μεταβολές σε σχέση με την προηγούμενη φορά, όσον αφορά το κομμάτι της αυτοαποτελεσματικότητας και των επιμέρους παραμέτρων.

5^η Παρέμβαση

Την Πέμπτη 23 Μαρτίου πραγματοποιήθηκε η 5^η Παρέμβαση. Η θεματική της εβδομάδας σχετιζόταν με τις «Γυναικοκτονίες». Το θέμα φάνηκε να ενδιαφέρει την ομάδα με αποτέλεσμα να γίνει μια μεγάλη συζήτηση, μιας και οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες είναι γονείς και οικογενειάρχες. Διαβάζοντας το άρθρο σχετικά με τις γυναικοκτονίες, οι περισσότερες από τις ιστορίες τους ήταν γνωστές. Δημιουργήθηκαν πολύ ενδιαφέρουσες ιστορίες και η παρουσίαση τους ήταν διαφορετική από τις προηγούμενες φορές, καθώς χρησιμοποίησαν την ιδέα από τις προηγούμενες ασκήσεις στη διάρκεια της προθέρμανσης, ότι το γεγονός προβάλλεται σε κάποιο τηλεοπτικό κανάλι. Ήταν πολύ πιο σίγουροι για τις κινήσεις τους και είχαν περισσότερη αυτοπεποίθηση και έπαιρναν περισσότερες πρωτοβουλίες. Στη διάρκεια της προθέρμανσης και της αποφόρτισης παρατηρείται ακόμη μια αδυναμία συγκέντρωσης, αλλά αντιλήφθηκαν πολύ πιο εύκολα τις οδηγίες της εμψυχώτριας και οι ασκήσεις ολοκληρώθηκαν πιο εύκολα και σύντομα. Την εβδομάδα αυτή όσον αφορά την αυτοαποτελεσματικότητα και τις επιμέρους παραμέτρους παρατηρείται θετική εξέλιξη και βελτίωση.

6^η Παρέμβαση

Την Πέμπτη 30 Μαρτίου πραγματοποιήθηκε η 6^η Παρέμβαση. Η ενότητα της εβδομάδας αφορούσε γεγονότα που συντάραξαν τον κόσμο και πιο συγκεκριμένα το «Ναυάγιο του Τιτανικού». Το πρόγραμμα εξελίχθηκε ομαλά με την προθέρμανση, έπειτα το κύριο μέρος και στο τέλος τον αναστοχασμό και την αποφόρτιση. Οι συμμετέχοντες ήταν πολύ πιο συγκεντρωμένοι και ανταποκρίνονταν γρηγορότερα στις οδηγίες της εμψυχώτριας. Η θεματική ενότητα φάνηκε να τους ενδιαφέρει και γρήγορα μπήκαν στη συνθήκη να δημιουργήσουν τις δικές τους ιστορίες, οι οποίες ήταν αρκετά ενδιαφέρουσες, αξιοποιώντας στο έπακρο όλες τις πληροφορίες που τους δόθηκαν. Στη διάρκεια του αναστοχασμού και της αποφόρτισης παρατηρείται ακόμη αδυναμία συγκέντρωσης χωρίς να είναι στο ίδιο επίπεδο με τις προηγούμενες φορές. Οι μαθητευόμενοι πλέον φαίνονται πιο εξοικειωμένοι με τη διαδικασία. Όσον αφορά την αυτοαποτελεσματικότητα και τις επιμέρους παραμέτρους, υπάρχει θετική εξέλιξη και βελτίωση, είναι πολύ πιο σίγουροι για όσα κάνουν, συνεργάζονται αρμονικά στις ομάδες και φαίνεται πως ευχαριστιούνται και διασκεδάζουν αυτό που κάνουν.

7^η Παρέμβαση

Την Πέμπτη 6 Απριλίου πραγματοποιήθηκε η 7^η Παρέμβαση. Την εβδομάδα αυτή οι συμμετέχοντες συγκέντρωσαν άρθρα από περιοδικά και το διαδίκτυο που τους

ενδιέφεραν. Τα περισσότερα σχετίζονταν με τις επερχόμενες εκλογές στην Ελλάδα, κάποια άλλα για θέματα της επικαιρότητας και τέλος υπήρχαν και κάποια πιο ανάλαφρα που σχετίζονταν με συνταγές μαγειρικής και πολιτιστικά θέματα. Εργάστηκαν σε ομάδες ανάλογα με τις θεματικές τους και δημιούργησαν πολύ ενδιαφέροντες και πρωτότυπους αυτοσχεδιασμούς βασισμένους σε τεχνικές και ασκήσεις που έχουν μέχρι στιγμής διδαχτεί. Ήταν απόλυτα συγκεντρωμένοι και προσεκτικοί σε όσα έκαναν, ακολούθησαν πιστά τις οδηγίες της εμψυχώτριας και ρωτούσαν για όποια απορία είχαν. Το πρόγραμμα από την αρχή μέχρι το τέλος κύλησε ομαλά, ήταν η πρώτη φορά που συνεργάστηκαν όλοι τόσο καλά μεταξύ τους, με όρεξη και χωρίς να ντρέπονται ή να δυσανασχετούν. Σε σχέση με την αυτοαποτελεσματικότητα των συμμετεχόντων και τις επιμέρους παραμέτρους παρατηρείται σημαντική πρόοδος και εξέλιξη τόσο στην συνεργατικότητα και την ομαδικότητα των συμμετεχόντων, στην ανάληψη πρωτοβουλιών και στην ψυχολογία τους. Ακόμη και άτομα που αντιμετώπιζαν κάποιες δυσκολίες στις πρώτες συνταντήσεις φαίνεται πως έχουν αρχίσει και ανταποκρίνονται και διασκεδάζουν την ώρα του προγράμματος.

8^η Παρέμβαση

Την Πέμπτη 27 Απριλίου πραγματοποιήθηκε η 8^η Παρέμβαση. Το θέμα που απασχόλησε τους συμμετέχοντες ήταν «Πολύκροτες δίκες» και συγκεκριμένα η υπόθεση με τα τηγανόψωμα. Το πρόγραμμα ξεκίνησε κανονικά με την προθέρμανση, το κύριο μέρος, την αξιολόγηση και την αποφόρτιση. Το είδους του ντοκουμέντου φάνηκε αρκετά ενδιαφέρον στην ομάδα. Ήταν πολύ διαφορετική η προσέγγιση που χρησιμοποίησαν για να το παρουσιάσουν. Αν και χωρίστηκαν σε 3 διαφορετικές ομάδες, όπου η κάθε μια είχε έναν ρόλο, έπρεπε να προετοιμάσουν τους ρόλους τους (ένορκοι, συνήγοροι, κατήγοροι) και στο τέλος να δημιουργήσουν μια ομαδική δράση, στην οποία συμμετείχε και η εμψυχώτρια έχοντας το ρόλο του δικαστή. Οι μαθητευόμενοι δούλεψαν πάρα πολύ συγκεντρωμένοι στις ομάδες τους και με ενθουσιασμό για αυτή την παρουσίαση. Σκοπός της τεχνικής αυτής ήταν να μουν οι συμμετέχοντες στη διαδικασία να κάνουν διάλογο και να επιχειρηματολογήσουν. Ήταν οργανωμένοι, είχαν κάνει καταγραφή όσων ήθελαν να πουν και κάθε ομάδα συνεργάστηκε αρμονικά. Όταν ήρθε η ώρα του δικαστηρίου, ξεκίνησαν με ενθουσιασμό, χωρίς να δημιουργηθεί χάος και να μην υπάρχει ροή. Το πρόγραμμα κύλησε ομαλά και στην προθέρμανση και στην αποφόρτιση. Στην αξιολόγηση φαινόταν ενθουσιασμένοι και όπως ανέφεραν απόλαυσαν τη διαδικασία παρά το

γεγονός ότι το θέμα στην αρχή τους φάνηκε λίγο βαρύ. Αυτή την εβδομάδα σημείωσαν σημαντική πρόοδο στην καλλιέργεια της αυτοαποτελεσματικότητάς τους και σε σχέση με την ψυχολογία, την ανάληψη πρωτοβουλιών και την συνεργατικότητα.

9^η Παρέμβαση

Την Πέμπτη 4 Μαΐου πραγματοποιήθηκε η 9^η Παρέμβαση. Η ενότητα που απασχόλησε την ομάδα ήταν οι «Φυσικές Καταστροφές». Ήταν μια πολύ ιδιαίτερη ενότητα για τους συμμετέχοντες, διότι οι περισσότεροι είχαν έντονες μνήμες από ανάλογο περιστατικό. Διαβάζοντας το άρθρο και βλέποντας τα βίντεο φάνηκαν σοκαρισμένοι. Οι ιστορίες που έγραψαν και στην συνέχεια συνέθεσαν στις ομάδες που δημιούργησαν και παρουσίασαν ήταν πρωτότυπες και ως επί το πλείστον είχαν χιουμοριστική διάθεση παρά τη σοβαρότητα του θέματος, καθώς όπως ανέφεραν στην αξιολόγηση ήταν για εκείνους ένας τρόπος να ξεχάσουν μια δυσάρεστη εμπειρία και να τη μετατρέψουν σε κάτι πιο ευχάριστο. Επιπρόσθετα, αξιοποίησαν η κάθε ομάδα ξεχωριστά ό,τι τεχνική μέχρι σήμερα είχαν μάθει, φανερά πιο δουλεμένες, έχοντας κάνει αρκετές πρόβες. Σε όλη τη διάρκεια του προγράμματος ήταν απόλυτα συγκεντρωμένοι και ακολουθούσαν τις οδηγίες της εμψυχώτριας. Φάνηκε πως διασκέδασαν τη διαδικασία, συμμετείχαν όλοι και συνεργάστηκαν αρμονικά. Τέλος, άτομα που δεν έπαιρναν τον πρώτο καιρό πρωτοβουλίες, είναι πλέον ενεργεί και δημιουργούν πολύ ευφάνταστες ιστορίες και αυτοσχεδιασμούς. Η πρόοδος και η εξέλιξη των μαθητευόμενων είναι φανερή ως προς την αυτοαποτελεσματικότητα και τις επιμέρους παραμέτρους που εξετάζονται.

10^η Παρέμβαση

Την Πέμπτη 11 Μαΐου πραγματοποιήθηκε η 10^η και τελευταία Παρέμβαση του προγράμματος. Η ενότητα που απασχόλησε τους συμμετέχοντες αυτή την εβδομάδα ήταν «Ο εαυτός μου ως ντοκουμέντο» και συγκεκριμένα η καταγωγή τους. Το θέμα φάνηκε να τους ενδιαφέρει αρκετά. Οι ιστορίες και οι αυτοσχεδιασμοί τους ήταν πολύ καλά δουλεμένα. Ήταν εντός του χρόνου προετοιμασίας που τους δόθηκε, αξιοποιώντας διαφορετικές τεχνικές που έχουν διδαχθεί και κάνοντας και χρήση βοηθητικών σκηνικών αντικειμένων. Τόσο στην προθέρμανση όσο και στην αποφόρτιση ήταν απόλυτα συγκεντρωμένοι και κατανοούσαν τις οδηγίες. Στον αναστοχασμό ορισμένοι από τους συμμετέχοντες ήταν φανερά συγκινημένοι, διότι για εκείνους παράλληλα κλείνει και ένας κύκλος, καθώς θα αποφοιτήσουν σε λίγο καιρό,

ενώ οι μαθητές του Α΄ κύκλου σπουδών ανέφεραν πως θα ήθελαν και του χρόνου να υπάρξει το ίδιο πρόγραμμα για να ξαναέρθουν.

Στο τέλος του μαθήματος πραγματοποιήθηκαν οι ημιδομημένες συνεντεύξεις.

Οι μαθητευόμενοι κλείνοντας τον κύκλο του τρίμηνου αυτού προγράμματος παρουσίασαν σημαντική πρόοδο. Η αυτοαποτελεσματικότητά τους φαίνεται πως έχει αυξηθεί και καλλιεργηθεί σε μεγάλο βαθμό. Η ψυχολογία τους είναι φανερά σε καλύτερα επίπεδα, δείχνουν να απολαμβάνουν ό,τι κάνουν, αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες ακόμη και άτομα που στην αρχή δυσκολεύονταν και πλέον συνεργάζονται αρμονικά και έχουν ομαδικό πνεύμα. Τις ίδιες διαπιστώσεις έκαναν και οι ίδιοι στους εαυτούς τους στην ημιδομημένη συνέντευξη που ακολούθησε.

3.2 Ευρήματα από τις ημιδομημένες συνεντεύξεις

Ξεκινώντας τον κύκλο των παρεμβάσεων στο Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας, η ερευνήτρια στη διάρκεια του πρώτου προγράμματος έκανε κάποιες ερωτήσεις στους συμμετέχοντες, ώστε να τους γνωρίσει και να δει κατά πόσο γνωρίζουν πράγματα γύρω από το θέατρο και το θεατρικό παιχνίδι και ανάλογα να τους κάνει και μια παρουσίαση γύρω από το πρόγραμμα.

1. Έχετε παρακολουθήσει ποτέ θέατρο;

Όλοι οι συμμετέχοντες απάντησαν θετικά.

2. Έχετε συμμετάσχει με κάποιο τρόπο σε μια θεατρική παράσταση;

Οι συμμετέχοντες απάντησαν αρνητικά.

3. Γνωρίζετε κάτι για το Θέατρο Ντοκουμέντο;

Το Θέατρο Ντοκουμέντο ως είδος δεν το γνώριζαν. «Μέσα από το μάθημα μαζί σας μάθαμε το συγκεκριμένο είδος» απάντησαν.

4. Γνωρίζετε τι είναι θεατρικό παιχνίδι και εκπαιδευτικό δράμα;

Οι μαθητευόμενοι απάντησαν όλοι αρνητικά και όταν η εμψυχώτρια τους μίλησε σχετικά με αυτά τα δυο είδη κάποιοι θεώρησαν ότι θα κάνουν κάποιο μάθημα υποκριτικής και κάποιοι άλλοι ότι το μάθημα απευθύνεται μόνο σε παιδιά.

Στο τέλος κάθε παρέμβασης η ερευνήτρια κάνει τις ίδιες ερωτήσεις στους συμμετέχοντες σχετικά με τα συναισθήματά τους μετά το τέλος του προγράμματος. Οι απαντήσεις που ακούγονται είναι: ελευθερία, χαρά, ξεγνοιασιά, γνωριμία, κάτι

καινούριο, χαλάρωση, κέφι, διασκέδαση. Πολύ συχνά ακούγεται η λέξη γνώση και το ευχαριστώ για όσα μαθαίνουν και την ευκαιρία που τους δίνεται. Στις δυο πρώτες παρεμβάσεις που ήταν πιο ελεύθερες και είχαν περισσότερο παιχνίδι, στην ερώτηση «Υπήρχε κάτι που σας δυσκόλεψε;» απάντησαν αρνητικά. Στην τρίτη και στην τέταρτη παρέμβαση οι περισσότεροι απάντησαν ότι τους δυσκόλεψε ότι έπρεπε να παρουσιάσουν κάτι μπροστά σε κοινό επειδή ένιωθαν ντροπή, άγχος και φοβόντουσαν ότι μπορεί να τους σχολιάσουν αρνητικά τα υπόλοιπα μέλη ή ότι μπορεί να έκαναν κάτι λάθος. Κάποιοι άλλοι απάντησαν ότι θέλουν χρόνο μέχρι να πάρουν πρωτοβουλίες και να συμμετέχουν.

Ολοκληρώνοντας το κύκλο των θεατροπαιδαγωγικών προγραμμάτων η ερευνήτρια έκανε κάποιες στοχευμένες ερωτήσεις στους μαθητευόμενους (Ισαρη & Πουρκός, 2015: 97). Όλοι οι συμμετέχοντες (14) απαντούσαν στις ερωτήσεις και αναφέρονται ως Υποκείμενα.

3.2.1 Αυτοαποτελεσματικότητα

Η πρώτη κατηγορία ερωτήσεων αφορά την καλλιέργεια της αυτοαποτελεσματικότητας, τις αλλαγές και τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν σε σχέση με το κομμάτι της συνεργασίας και τις πρωτοβουλίες που θα έπρεπε να πάρουν είτε ως μέλη μια ομάδας είτε ατομικά. Σε αυτή την ενότητα ερωτήσεων τα Υποκείμενα απάντησαν με ειλικρίνεια για το πως αισθάνονται και τις αλλαγές που έχουν παρατηρήσει οι ίδιοι τον εαυτό τους ως προς την ψυχολογία, τη συνεργασία και την ανάληψη πρωτοβουλιών. Από την αρχή ως το τέλος του προγράμματος διαπίστωσαν αλλαγές, οι οποίες είχαν θετικό πρόσημο. Στην αρχή παρά τους ενδοιασμούς ορισμένων συμμετεχόντων ως προς το πρόγραμμα, άλλαξαν στάση και έγιναν πιο δεκτικοί. Η ψυχολογία τους με το πέρασμα των συναντήσεων βελτιώθηκε και απολάμβαναν τη διαδικασία. Σε σχέση με την ομαδικότητα και τη συνεργασία υπάρχουν βελτιώσεις, ωστόσο ορισμένα Υποκείμενα εξέφρασαν ότι ακόμα αντιμετωπίζουν δυσκολίες, αλλά όχι στον ίδιο βαθμό. Στην ανάληψη πρωτοβουλιών συναντήσαμε και δυσκολίες, αλλά και απαντήσεις που ανέφεραν ότι για εκείνους ήταν εύκολο. Το πρόγραμμα για τα Υποκείμενα λειτούργησε σε αυτούς τους τομείς θετικά και εξελικτικά.

Στην ερώτηση «Πιστεύετε ότι η αυτοπεποίθηση και η ψυχολογία σας έχει ενισχυθεί κατά τη διάρκεια του προγράμματος; Αν ναι με ποιο τρόπο;», ακούστηκαν πολλές διαφορετικές απαντήσεις, οι πιο σημαντικές είναι οι ακόλουθες: «Αισθάνομαι χαρά

όταν έρχομαι στο μάθημα, γιατί μαθαίνω συνεχώς νέα πράγματα» Υποκείμενο 6, «Νιώθω πιο ελεύθερη και τολμηρή» Υποκείμενο 14, «Δεν ντρέπομαι πια τόσο πολύ να κάνω πράγματα και να μιλήσω μέσα στην τάξη» Υποκείμενο 12, «Το μάθημα με έχει βοηθήσει και στην καθημερινότητά μου, έχω μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στις ικανότητές μου» Υποκείμενο 8, «Έρχομαι με κέφι στο σχολείο» Υποκείμενο 11.

Στην ερώτηση «Σας δυσκολεύει το κομμάτι της συνεργασίας με τα άλλα μέλη της ομάδας στη διάρκεια του προγράμματος;», ακούστηκαν πολλές διαφορετικές απαντήσεις, οι πιο σημαντικές είναι οι ακόλουθες: «Δεν μου είναι ακόμη τόσο εύκολο να συνεργάζομαι με τόσα πολλά και διαφορετικά άτομα, νιώθω ακόμη ντροπή και δυσκολία να πάρω πρωτοβουλίες» Υποκείμενο 4, «Ήταν πολύ βοηθητικό ότι κάθε φορά συνεργαζόμασταν και με διαφορετικό άτομο» Υποκείμενο 2, «Πιστεύω ότι όταν δουλεύαμε ομαδικά μας βοήθησε να εξελιχθούμε περισσότερο και να γνωρίσουμε και νέους ανθρώπους» Υποκείμενο 1, «Μου άρεσε και με βοήθησε που λειτουργούσαμε σαν ομάδα, όταν κάναμε κάποια εργασία ατομικά δυσκολευόμουν περισσότερο» Υποκείμενο 14.

Στην ερώτηση «Σας δυσκολεύει να πάρετε πρωτοβουλίες κατά τη διάρκεια των ασκήσεων; Αν ναι για ποιο λόγο;», οι συμμετέχοντες έδωσαν τις ακόλουθες απαντήσεις: «Στην αρχή δυσκολευόμουν επειδή ένιωθα πως δεν ήξερα τι να πω ή αν αυτό που θα έλεγα ήταν σωστό» Υποκείμενο 8, «Μου δημιουργούσε άγχος όταν έπρεπε να πάρω κάποια πρωτοβουλία γι' αυτό και ένιωθα πιο άνετα στις ομαδικές δραστηριότητες» Υποκείμενο 3, «Μου άρεσε να παίρνω πρωτοβουλίες και να συμμετέχω ενεργά στις δραστηριότητες, ένιωθα πιο ελεύθερη και δημιουργική» Υποκείμενο 5, «Στις πρώτες συναντήσεις ένιωθα αμήχανα μην με κοροϊδέσουν οι υπόλοιποι, μετά όμως ήμουν πιο άνετη» Υποκείμενο 4, «Τις περισσότερες φορές περίμενα να δω τι θα πουν τα άλλα μέλη της ομάδας για να δω προς τα που έπρεπε να κινηθώ και να πω κι εγώ κάτι» Υποκείμενο 7, «Έπαιρνα αμέσως πρωτοβουλίες για το τι θα έπρεπε να κάνουμε, μου δημιουργούσε ευχαρίστηση» Υποκείμενο 10.

3.2.2 Συμβολή παρεμβάσεων Θεάτρου Ντοκουμέντο

Ως δεύτερη κατηγορία μελέτης επιλέχθηκε το ίδιο το πρόγραμμα και πως εκείνοι θα το περιέγραφαν, τα αρνητικά ή τα θετικά του στοιχεία και κατά πόσο το Θέατρο Ντοκουμέντο ως είδος τους βοήθησε στην εξέλιξή τους και παράλληλα να περιγράψουν την εμπειρία τους με βάση το διάστημα αυτό. Στην ενότητα αυτή που αναφερόταν στο πρόγραμμα και το είδος που ασχολήθηκαν τα Υποκείμενα. Στα

αρνητικά στοιχεία του προγράμματος επισήμαναν τη μικρή του χρονική διάρκεια. Στην επιλογή του Θεάτρου Ντοκουμέντο ως θεατρικό είδος και αν τους βοήθησε ανέφεραν ότι ήταν ενδιαφέρον για εκείνους ότι εστίασαν σε ένα μόνο είδος θεάτρου, ότι η τριβή με το θέατρο και τη γραφή παράλληλα ήταν κάτι διαφορετικό και ακόμη ότι ήταν ένας τρόπος για να μάθουν επιπλέον πράγματα είτε ιστορικά είτε κοινωνικά. Τέλος, στην ερώτηση για την εμπειρία τους σε σχέση με το μάθημα τα Υποκείμενα υποστήριξαν ότι το πρόγραμμα τους βοήθησε να ανακαλύψουν τους εαυτούς τους, διαφορετικές εμπειρίες και γνώσεις. Οι απόψεις των Υποκειμένων για το πρόγραμμα ήταν θετικές, καθώς διαπίστωσαν ότι ως ενότητα τους ήταν χρήσιμη και ωφέλιμη.

Στην ερώτηση «Υπάρχει κάποιο αρνητικό στοιχείο για εσάς στο πρόγραμμα που παρακολουθήσατε;», οι συμμετέχοντες έδωσαν τις ακόλουθες απαντήσεις: «Θα προτιμούσα να κάναμε το πρόγραμμα από την αρχή της σχολικής χρονιάς, για να μπορέσω να μάθω περισσότερα» Υποκείμενο 11, «Ήταν λίγος ο καιρός που κάναμε μάθημα, θα ήθελα να είχαμε πιο πολύ χρόνο» Υποκείμενο 12, «Δεν βρήκα κάποιο αρνητικό στο πρόγραμμα πέρα από τη μικρή χρονική διάρκεια» Υποκείμενο 14, «Θα ήθελα να έχουμε περισσότερο χρόνο για τις κυρίως δράσεις και να δω πιο πολλές θεατρικές τεχνικές» Υποκείμενο 8, «Θα ήθελα να είχαμε περισσότερο χρόνο για να δούμε τεχνικές του θεάτρου» Υποκείμενο 13.

Στην ερώτηση, «Πιστεύετε ότι το Θέατρο Ντοκουμέντο ως θεατρικό είδος σας βοήθησε; Αν ναι με ποιο τρόπο;», οι συμμετέχοντες απάντησαν ως εξής: «Μου άρεσε που εστίασαμε σε ένα είδος θεάτρου που δεν είχα ακούσει ποτέ ξανά» Υποκείμενο 6, «Μου φάνηκε πολύ ενδιαφέρον σαν θεατρικό είδος, καθώς είχε πολλές ιστορικές αναφορές και μαθαίναμε και πράγματα γενικότερα» Υποκείμενο 1, «Ήταν αρκετά βοηθητικό το Θέατρο Ντοκουμέντο, γιατί μας έβαζε σε μια διαδικασία να σκεφτούμε και να δημιουργήσουμε μόνοι μας πράγματα» Υποκείμενο 3, «Με ενθουσίασε το γεγονός ότι με αφορμή ένα θέμα γράφαμε εμείς δικά μας κείμενα και ιστορίες» Υποκείμενο 7, «Πιστεύω ότι σαν είδος με βοήθησε να αναπτύξω τις γνώσεις μου μιας και ταίριαζε πολύ με τη φύση του Σχολείου Δεύτερης Ευκαιρίας» Υποκείμενο 9, «Με βοήθησε πολύ γιατί μας έδινε την ευκαιρία να ψάξουμε και να πειραματιστούμε» Υποκείμενο 10.

Στην ερώτηση, «Πως θα περιγράφατε την εμπειρία σας με βάση το πρόγραμμα που παρακολουθήσατε;», οι συμμετέχοντες απάντησαν ως εξής: «Ήταν μια πολύ ωραία εμπειρία για εμένα, έμαθα πολλά για εμένα και τον εαυτό μου, να συνεργάζομαι με

άτομα που δεν γνωρίζω, να εμπιστεύομαι τη διδάσκουσα και την ομάδα» Υποκείμενο 4, «Ήταν μια μοναδική εμπειρία που με έκανε να απελευθερωθώ και να μην ντρέπομαι» Υποκείμενο 6, «Μου άρεσε το γεγονός ότι κάθε εβδομάδα μάθαινα κάτι καινούριο και έμπαινα σε έναν ρόλο» Υποκείμενο 7, «Ανυπομονούσα να έρθει η Πέμπτη για να ζήσω μια διαφορετική εμπειρία» Υποκείμενο 9, «Με ενθουσίασε το γεγονός ότι ήμασταν συνεχώς σε εγρήγορση και κάναμε κάθε φορά και κάτι διαφορετικό» Υποκείμενο 10, «Αν και ήταν λίγο το διάστημα, ήταν μια ευκαιρία για εμένα να γνωρίσω πράγματα για τον εαυτό μου που δεν ήξερα και δεν πίστευα ότι μπορώ να κάνω» Υποκείμενο 11, «Ίσως το μάθημα αυτό ήταν το πιο πλούσιο απ' όλα τα μαθήματα που παρακολουθήσαμε αυτά τα δυο χρόνια στο σχολείο» Υποκείμενο 12, «Δεν ένιωσα ούτε μια στιγμή άβολα κατά τη διάρκεια των μαθημάτων» Υποκείμενο 1.

3.2.3 Συναισθήματα

Η τρίτη κατηγορία των συνεντεύξεων σχετίζεται με το κομμάτι των συναισθημάτων, πως οι συμμετέχοντες εξέλαβαν την όλη διαδικασία, όταν βρίσκονταν σε ρόλο, αν υπήρχε κάτι που θα άλλαζαν και αν θα ήθελαν να συνεχίσουν να έχουν επαφή με το θέατρο και το θεατρικό παιχνίδι. Στην ενότητα των συναισθημάτων τα Υποκείμενα εξέφρασαν ότι τους ήταν αρκετά δύσκολο στην αρχή να μπουν σε ρόλο, να συγκεντρωθούν, να ακολουθήσουν τις οδηγίες, κάποιιοι ανέφεραν ότι γελούσαν, ορισμένοι ωστόσο είπαν ότι τους ήταν εύκολο. Στην ερώτηση αν θα άλλαζαν κάτι στο πρόγραμμα τα Υποκείμενα επισήμαναν πάλι ότι θα ήθελαν το πρόγραμμα να είχε μεγαλύτερη διάρκεια και κάποιιοι ότι θα ήθελαν να έχουν μια διαφορετική στάση και λιγότερη άρνηση. Ακόμη τα Υποκείμενα ανέφεραν ότι χρειάζονταν περισσότερο χρόνο στην αποφόρτιση. Τέλος στην ερώτηση για το αν θα συνέχιζαν την επαφή με το θέατρο τα Υποκείμενα απάντησαν και θετικά και αρνητικά. Στις ερωτήσεις αυτές εκφράστηκαν οι πιο πρακτικές δυσκολίες των Υποκειμένων και ήταν θετικό το γεγονός ότι και οι ίδιοι μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος ήταν σε θέση να τις αντιληφθούν να δουν ότι θα ήθελαν να λειτουργήσουν διαφορετικά, αλλά και ποιες ήταν οι ανάγκες τους σε σχέση με το πρόγραμμα.

Στην ερώτηση, «Πώς νιώθατε κάθε φορά που μπαίνετε σε ρόλο; Περιγράψτε τα συναισθήματά σας», οι απαντήσεις των συμμετεχόντων ήταν οι ακόλουθες: «Κάθε φορά που έπρεπε να μπω σε ρόλο είχα αγωνία για το αν θα τα καταφέρω, περίμενα πάντα με ανυπομονησία τις διορθώσεις της εμψυχώτριας» Υποκείμενο 2, «Για μένα ήταν πρόκληση και ένα στοίχημα με τον εαυτό μου ότι θα τα καταφέρω» Υποκείμενο 3, «Τις πρώτες φορές δυσκολεύτηκα, μου ερχόταν να βάλω τα γέλια, μετά όμως άρχισα

να συνηθίζω και μου άρεσε να υποδύομαι κάποιον άλλο» Υποκείμενο 13, «Κάθε φορά που έπρεπε να μπω σε ρόλο αισθανόμουν μια ελευθερία, γιατί μπορούσα να πω και πράγματα που δεν τολμούσα» Υποκείμενο 14, «Άκουγα πάντα προσεκτικά τις οδηγίες της εμπυυχώτριας και ένιωθα πως θα τα καταφέρω κάθε φορά σε ότι κι αν μου ζητούσε» Υποκείμενο 5, «Ήταν αρκετά διασκεδαστικό να μπαίνω σε έναν ρόλο, μου έφτιαχνε τη διάθεση και το έκανα με χαρά» Υποκείμενο 7, «Αν και στην αρχή είχα μια άρνηση να κάνω το οτιδήποτε, στην πορεία μου φαινόταν πολύ διασκεδαστικό, το έβλεπα σαν παιχνίδι» Υποκείμενο 12.

Στην ερώτηση, «Υπήρχε κάτι που θα αλλάζατε αν ξεκινούσατε ξανά το πρόγραμμα;», οι απαντήσεις που έδωσαν οι συμμετέχοντες ήταν οι ακόλουθες: «Δεν θα άλλαζα κάτι στο πρόγραμμα, ίσως θα προτιμούσα να ξεκινούσε από την αρχή της σχολικής χρονιάς για να είχαμε περισσότερο χρόνο» Υποκείμενο 14, «Νομίζω πως θα ήταν καλύτερα αν είχαμε πιο πολύ χρόνο να δούμε πράγματα και να αφιερώνουμε περισσότερο χρόνο σε κάθε ενότητα» Υποκείμενο 13, «Δεν θα άλλαζα τίποτα στο πρόγραμμα, το ευχαριστήθηκα και το διασκέδασα πολύ, ήταν κάτι διαφορετικό για εμένα» Υποκείμενο 11, «Ήταν μια όμορφη εμπειρία το μάθημα αυτό, δεν θα άλλαζα κάτι» Υποκείμενο 3, «Αν μπορούσα να αλλάξω κάτι θα ήταν η στάση μου, τις πρώτες φορές είχα μια άρνηση γιατί μου φαινόταν περίεργα όσα κάναμε» Υποκείμενο 5, «Αν μπορούσα να αλλάξω κάτι θα ήταν να ήμουν πιο συγκεντρωμένη στη διάρκεια των ασκήσεων» Υποκείμενο 6, «Θα ήθελα να έχω περισσότερο χρόνο για να κατανοώ τις ασκήσεις και την κάθε ενότητα» Υποκείμενο 7, «Θα ήθελα να είχαμε περισσότερο χρόνο για την αποφόρτιση, με βοηθούσε πολύ να χαλαρώσω και να ηρεμήσω από όλη την ημέρα» Υποκείμενο 8.

Στην ερώτηση «Θα θέλατε να συνεχίσετε την επαφή σας με το θέατρο και το θεατρικό παιχνίδι; Αν ναι με ποιο τρόπο.», οι απαντήσεις των συμμετεχόντων ήταν οι εξής: «Θα ήθελα να συνεχίσω με κάποιο τρόπο να έχω επαφή με το θέατρο, μου έκανε πολύ καλό» Υποκείμενο 1, «Πάντα μου άρεσε το θέατρο, τώρα που είδα μια πλευρά του μου άρεσε ακόμη περισσότερο, ίσως προσπαθήσω να συνεχίσω να κάνω κάτι με κάποιο τρόπο» Υποκείμενο 9, «Δεν νομίζω πως θα ήθελα να συνεχίσω με κάποιο τρόπο, ήταν αρκετό αυτό για εμένα» Υποκείμενο 2, «Θα κοιτάξω να γραφτώ στη θεατρική ομάδα του συλλόγου της περιοχής μου» Υποκείμενο 3, «Θα ήθελα να συνεχίσω να έχω επαφή με το θέατρο αλλά δεν ξέρω με ποιον τρόπο» Υποκείμενο 4, «Θα ήθελα να συνεχίσω αλλά με την ίδια ομάδα και την ίδια εμπυυχώτρια» Υποκείμενο 5.

Είναι πολύ σημαντικό το γεγονός ότι πρόκειται για ανθρώπους μεγάλης ηλικίας που δεν είχαν καμία επαφή με το θέατρο και το θεατρικό παιχνίδι. Για τους περισσότερους ήταν ένας τρόπος εκτόνωσης και απελευθέρωσης όπως πολλές φορές ανέφεραν στο τέλος κάθε μαθήματος. Παράλληλα, ήταν και οι ίδιοι σε θέση να διαπιστώσουν τις αλλαγές σε εκείνους και το πόσο πιο ευχάριστη γινόταν κάθε φορά η διαδικασία αποκτώντας εξοικείωση και γνωρίζοντας και την εμπυχώτρια αλλά και τους λοιπούς συμμετέχοντες.

3.3 Ανάλυση ευρημάτων ερωτηματολογίου

Στο τέλος του προγράμματος η ερευνήτρια έδωσε στους μαθητευόμενους ένα κλειστού τύπου ερωτηματολόγιο, το οποίο περιλάμβανε ερωτήσεις που είχε ετοιμάσει και της ήταν χρήσιμες για την πιο ακριβή εξαγωγή συμπερασμάτων.

Οι ερωτήσεις στο πρώτο μέρος του ερωτηματολογίου σχετίζονταν με την παρουσία της ερευνήτριας – εμπυχώτριας, κατά πόσο τη θεώρησαν βοηθητική, ότι την εμπιστεύονταν και αν ήταν σαφής στις οδηγίες που έδινε. Στο δεύτερο μέρος οι ερωτήσεις αφορούσαν τους ίδιους τους συμμετέχοντες, πιο συγκεκριμένα για το κατά πόσο έχει βελτιωθεί η αυτοαποτελεσματικότητά τους, η ψυχολογία τους, αν παίρνουν πιο εύκολα πρωτοβουλίες και αν σκοπεύουν να συνεχίσουν να παρακολουθούν ανάλογα προγράμματα στο μέλλον. Στο τρίτο μέρος υπάρχουν δυο ερωτήσεις που αφορούν το μάθημα για το πως θα ήθελαν να εξελιχθεί και τι ήταν αυτό που τους αρέσει περισσότερο.

Το ερωτηματολόγιο δόθηκε στους συμμετέχοντες στο τέλος της 9^{ης} Παρέμβασης. Όλοι το απάντησαν πρόθυμα εφόσον ήταν ανώνυμο.

Η ερευνήτρια περνώντας στην ανάλυση και την επεξεργασία των ερωτηματολογίων διαπίστωσε πως οι συμμετέχοντες έχουν δείξει εξελικτική πορεία. Η κλίμακα για το πόσο συμφωνούν ή διαφωνούν με την ερώτηση και κατά πόσο η ερώτηση είναι αληθινή για εκείνους (καθόλου ως απολύτως αληθινή) είχε αριθμούς από τον αριθμό 1 μέχρι και τον αριθμό 7. Οι περισσότερες απαντήσεις κυμαίνονταν στους αριθμούς 5 και 6, ελάχιστες απαντήσεις έφταναν στον αριθμό 7. Υπήρχαν ελάχιστες απαντήσεις με τους αριθμούς 3 και 4, ενώ δεν σημείωσε κανένας από τους συμμετέχοντες τους αριθμούς 1 και 2, γεγονός πολύ θετικό διότι φανερώνει πως και οι ίδιοι έχουν διαπιστώσει ότι έχουν εξελιχθεί και έχουν καλλιεργήσει την αυτοαποτελεσματικότητά τους. Παράλληλα, στην ενότητα που αφορά την διδάσκουσα – εμπυχώτρια ανέφεραν με βάση τις απαντήσεις ότι η συμβολή της ήταν σημαντική στο να αυξήσουν οι ίδιοι την

αυτοαποτελεσματικότητά τους και ότι δημιούργησαν μαζί της μια σχέση εμπιστοσύνης και κατανόησης. Οι ερωτήσεις που σχετίζονται με την αυτοαποτελεσματικότητα των συμμετεχόντων, όπως έχουν σημειώσει έχουν διαπιστώσει βελτίωση στους εαυτούς τους σε όλους τους τομείς που αναφέρονται. Οι απαντήσεις με τη χαμηλότερη αρίθμηση αφορούν τις ερωτήσεις για το αν νιώθουν σίγουροι για την ικανότητά τους να μάθουν σε αυτό το μάθημα και για την ανάληψη πρωτοβουλιών. Επίσης χαμηλή αρίθμηση είχε και η ερώτηση για το αν θα ήθελαν στο μέλλον να συνεχίζουν να παρακολουθούν άλλα προγράμματα. Οι ερωτήσεις με την μεγαλύτερη αρίθμηση ήταν για το κατά πόσο έμαθαν πράγματα για τον εαυτό τους, αν ήταν ευχάριστη εμπειρία για αυτούς το μάθημα και για την ψυχολογία. Στις δυο τελευταίες ερωτήσεις που οι απαντήσεις ήταν ελεύθερες και σχετίζονταν με το πως θα ήθελαν εξελιχθεί το μάθημα, ανέφεραν πως θα ήθελαν το πρόγραμμα να ξεκινούσε από την αρχή της χρονιάς για να μάθαιναν περισσότερα πράγματα και πως η εξέλιξή του ήταν καλύτερη από αυτό που περίμεναν. Στην ερώτηση τι τους άρεσε περισσότερο στο μάθημα απάντησαν ότι ένιωσαν ελευθερία, ότι ήταν κάτι εντελώς διαφορετικό για εκείνους, ότι ανέπτυξαν τη φαντασία τους και τη δημιουργικότητά τους και ότι το μάθημα αποτέλεσε για εκείνους μια ψυχολογική ανάταση.

Όπως φαίνεται από τις απαντήσεις των μαθητευόμενων το μάθημα για εκείνους λειτούργησε θεραπευτικά, διότι πέρα από τρόπο έκφρασης ήταν και μια ευκαιρία να αναπτύξουν τις ικανότητές τους και ταυτόχρονα να βελτιώσουν την αυτοαποτελεσματικότητά τους, όπου και αυτός ήταν ο στόχος του συγκεκριμένου προγράμματος.

3.4 Συμπεράσματα και ερμηνεία των ευρημάτων

Το πρόγραμμα των παρεμβάσεων ξεκίνησε στις 16 Φεβρουαρίου και ολοκληρώθηκε στις 11 Μαΐου, έχει κατά βάση βιωματικό χαρακτήρα, καθώς δίνει στους συμμετέχοντες τη δυνατότητα να ανακαλύψουν μια διαφορετική πλευρά του εαυτού τους, βασιζόμενοι σε τεχνικές του Εκπαιδευτικού Δράματος και του Θεάτρου Ντοκουμέντο και με απώτερο στόχο την καλλιέργεια της αυτοαποτελεσματικότητας ενήλικων μαθητευόμενων σε Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας.

Η ερευνήτρια μέσα από τη διαδικασία της συγγραφής της εργασίας έκανε μια πρώτη εισαγωγή στη μεθοδολογία της έρευνας, εστιάζοντας στην ποιοτική έρευνα και τα ερευνητικά της εργαλεία. Παράλληλα είχε την ευκαιρία να ασχοληθεί με μια κατηγορία μαθητευόμενων την οποία δεν γνώριζε, καθώς δεν είχε εργαστεί ποτέ στο παρελθόν με

ομάδα ενηλίκων και με ένα είδος θεάτρου που δεν είχε έρθει σε μεγάλη τριβή. Επιπρόσθετα μπήκε στη διαδικασία να σχεδιάσει θεατροπαιδαγωγικά προγράμματα συνδυάζοντας και χρησιμοποιώντας τεχνικές ενός είδους θεάτρου που δεν είχε αξιοποιήσει στο παρελθόν, πάντα με γνώμονα το στόχο της αυτοαποτελεσματικότητας των συμμετεχόντων.

Ο στόχος της συγκεκριμένης έρευνας ήταν να διερευνηθεί αν μέσα από τις τεχνικές του Θεάτρου Ντοκουμέντο θα ενισχυθεί η αυτοαποτελεσματικότητα στους ενήλικες μαθητευόμενους ενός Σχολείου Δεύτερης Ευκαιρίας. Επιπλέον, στη διάρκεια της έρευνας προέκυψαν και κάποια επιμέρους ερωτήματα, τα οποία σχετίζονταν με το πόσο έχει βελτιωθεί η ψυχολογία των συμμετεχόντων, η συνεργατικότητα και η ομαδικότητά τους και κατά πόσο τους είναι πλέον εύκολη η ανάληψη πρωτοβουλιών για εκείνους και τέλος πόσο χρήσιμο εκπαιδευτικό εργαλείο αποτέλεσε το Θέατρο Ντοκουμέντο (Bandura, 1982).

Η αυτοαποτελεσματικότητα είναι ένας από τους πιο σημαντικούς παράγοντες που καθορίζουν την αυτορύθμιση του ατόμου, τον τρόπο με τον οποίο, δηλαδή, μπορεί ένα άτομο να είναι λειτουργικό σε όλα τα στάδια της ζωής του, αντιμετωπίζοντας θέματα που το απασχολούν (Bandura, 1982). Συνδυάζοντας το Θέατρο Ντοκουμέντο με την αυτοαποτελεσματικότητα του ατόμου μπορέσαμε να επιτύχουμε έναν ικανοποιητικό συνδυασμό εκπαιδευτικών μεθόδων. Το Θέατρο Ντοκουμέντο πρόσφερε ελευθερία στους συμμετέχοντες, εφόσον ήταν μια ευκαιρία να ασχοληθούν με πράγματα που τους αφορούν, τους έδιναν τροφή για σκέψη και είχαν ως επί το πλείστον το στοιχείο του πραγματικού και οι ίδιοι οι συμμετέχοντες έμπαιναν στη διαδικασία της έρευνας και της δημιουργίας. Σημαντικός παράγοντας ήταν το γεγονός ότι τα ντοκουμέντα αποτελούσαν την πρώτη ύλη για τη συγγραφή δικών τους κειμένων, τα οποία μετέπειτα χρησιμοποιούσαν στους αυτοσχεδιασμούς και στις ομαδικές εργασίες που έκαναν κατά τη διάρκεια του προγράμματος. Με αυτόν τον τρόπο ακόμη κι ένα άτομο με χαμηλή αυτοαποτελεσματικότητα μπόρεσε ν' αποκτήσει κίνητρο ώστε να συμμετάσχει ενεργά. Παράλληλα, μέσω αυτής της διαδικασίας σταδιακά κατάφερε να επιδιώξει μια πιο ενεργή συμμετοχή στο μάθημα που ως επακόλουθο είχε την βελτίωση των επιδόσεών του (Woolfolk, 1998). Μέσα από κάθε δραστηριότητα κι έρευνα, οι συμμετέχοντες έθεταν στόχους, οι οποίοι μπορεί να είναι βραχυπρόθεσμοι ή μακροπρόθεσμοι, δύσκολοι ή μέτριας δυσκολίας (Zimmerman, 2000: 82-89). Ξεκινώντας, επομένως, με μικρά βήματα δώσαμε τη δυνατότητα στους μαθητευόμενους να εξελιχθούν και να πιστέψουν στις δυνατότητές τους και τους εαυτούς τους, με αποτέλεσμα να βελτιωθούν

με την ανάλογη προσπάθεια που κατέβαλαν. Η εξέλιξη των μαθητευόμενων ήρθε σταδιακά και όσο περισσότερο έρχονταν σε επαφή με το αντικείμενο, η πρόοδος τους άρχισε να γίνεται φανερή από της 7ης Παρέμβαση και μετά, κυρίως από άτομα που ήταν πιο φειδωλοί στις αρχές και έβγαζαν μια άρνηση στο να κάνουν οτιδήποτε τους φαινόταν ξένο. Στη διαδικασία της αξιολόγησης τα άτομα πείσθηκαν ότι η ικανότητα είναι κάτι που καλλιεργείται (Woolfolk, 1998). Αυτό επιτεύχθηκε, καθώς η αξιολόγηση προσανατολίστηκε προς τη βελτίωση του ατόμου κι όχι στη σύγκρισή του με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας (Bandura, 1997). Στην πορεία έγινε αντιληπτή κι η πρόοδος του μαθητή, καθώς θέτοντας στόχους τους οποίους επιτύγχανε βήμα - βήμα, απέκτησε αντίληψη και κατανόηση των δυνατοτήτων του.

Σημαντικός είναι και ο ρόλος του δασκάλου – εμπνευστή, ο οποίος πρέπει να ενθαρρύνει τους μαθητές και να δείχνει ότι πιστεύει σ' εκείνους (Bandura, 1997). Αυτό συνεπάγεται πολύ συγκεκριμένη ανατροφοδότηση, καθώς και ν' αναφέρει τους στόχους που κατάφερε ο μαθητής, αυτούς οι οποίοι ακόμη επιδέχονται βελτίωση. Επίσης, δεν πρέπει να κατακρίνει τους μαθητές, ούτε να κάνει αρνητικά σχόλια, αλλά να τονίζει τα σημαντικά (Bandura, 1997). Ο ρόλος του είναι καθοδηγητικός και υποστηρικτικός, ενώ ταυτόχρονα πρέπει να είναι δίπλα τους σε ότη απορία κι αν έχουν και να τους απαντάει σε ότη χρειάζεται επεξήγηση. Στη διάρκεια των παρεμβάσεων οι συμμετέχοντες χρειάστηκαν αρκετό χρόνο για να εμπιστευτούν την εμπνευστή και να τη ρωτούν τις όποιες απορίες είχαν, γι' αυτό επειδή δεν κατανοούσαν ακριβώς τι έπρεπε να κάνουν ορισμένοι εξέφραζαν μια άρνηση στο να συμμετάσχουν στις ασκήσεις και να κάνουν οτιδήποτε ή έκαναν κάτι διαφορετικό από αυτό που τους είχε ζητηθεί. Αφιερώθηκε αρκετός χρόνος στο κομμάτι του αναστοχασμού στο κομμάτι της εμπιστοσύνης και του ότη πρέπει να ρωτούν για οτιδήποτε δεν έχουν κατανοήσει.

Όλα αυτά συνεπάγονται και υψηλή αυτοαποτελεσματικότητα από πλευράς εκπαιδευτικών. Εκπαιδευτικοί με υψηλή αυτοαποτελεσματικότητα θέτουν υψηλά κριτήρια τόσο για τους ίδιους όσο και για τους μαθητές τους για να μπορέσουν να τους κάνουν να χειρίζονται καλύτερα τον εαυτό τους αντί να εφαρμόζουν καθοδηγητικές μεθόδους (Somech & Drach - Zahavy, 2000: 651). Επιπρόσθετα, είναι δημοκρατικοί κι επικοινωνιακοί, ενδιαφέρονται για την προετοιμασία του μαθήματος, προσπαθούν να ωθήσουν τους αδύναμους μαθητές, καινοτομούν και δείχνουν ενθουσιασμό γι' αυτό που κάνουν (Sartawi & Alghazo, 2006: 161, Henson et al, 2001: 405: Eversetal, 2002: 238). Από την άλλη, εκπαιδευτικοί με χαμηλή αυτοαποτελεσματικότητα, έχουν

μειωμένες προσδοκίες απέναντι στις επιδόσεις των μαθητών κι έτσι εγκαταλείπουν την προσπάθεια για βελτίωση (Tschannen - Moran & Hoy, 2007: 945).

Το Θέατρο Ντοκουμέντο είναι ένα πιο απελευθερωμένο εκπαιδευτικό εργαλείο, διότι αν και χρησιμοποιεί δοκιμασμένες τεχνικές, έχει ως καινοτομία τη χρήση ντοκουμέντων, την τεκμηρίωση γεγονότων επί σκηνής, μια δική του διαφορετική μεθοδολογία, με δική του παράδοση μέσα στη σχολική αίθουσα, συνδεδεμένο άμεσα με το κοινωνικό πλαίσιο. Το γεγονός αυτό μπορεί να ενισχύσει την αυτοαποτελεσματικότητα των μαθητών κυρίως επειδή παρέχει αρκετό υλικό για έρευνα κι αξιοποίηση. Δεν έχει τις φόρμες του κλασικού εκπαιδευτικού δράματος, ούτε περιορισμούς κι ενέχει το στοιχείο της έρευνας και της δημιουργίας (Ζώνιου, 2017: 43). Επιπλέον, το κάθε μέλος της ομάδας μπορεί ν' αναλάβει αρμοδιότητες που εκείνο επιθυμεί, δημιουργώντας έναν χώρο ελευθερίας της έκφρασης και της δημιουργίας ακόμα και για μαθητές με χαμηλή αυτοαποτελεσματικότητα, καθώς δίνεται η ευκαιρία να συνδυαστεί η προσωπική εμπειρία με τα κοινωνικά συμφραζόμενα (Χολέβα, 2017: 54). Το Θέατρο Ντοκουμέντο ως εκπαιδευτικό εργαλείο φάνηκε το πιο κατάλληλο για τους μαθητευόμενους ενήλικες σε ένα Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας λόγω της διαφορετικότητάς τους. Το γεγονός ότι το πρόγραμμα που πραγματοποιήθηκε απευθύνεται σε ενήλικες τους δίνει την ελευθερία να εκφραστούν πολύ πιο εύκολα και να αναλάβουν αρμοδιότητες που τους ταιριάζουν.

Σύμφωνα με την ανάλυση και την ερμηνεία των ευρημάτων, που συνέλεξε στη διάρκεια της ποιοτικής έρευνας η ερευνήτρια, διαπιστώνεται ότι το Θέατρο Ντοκουμέντο είχε θετική επίδραση και βοήθησε στην καλλιέργεια της αυτοαποτελεσματικότητας των μαθητευόμενων στο ΣΔΕ. Ειδικότερα, μέσα από την παρατήρηση, την καταγραφή του ημερολογίου κατά τη διάρκεια των παρεμβάσεων, των ημιδομημένων συνεντεύξεων και του κλειστού τύπου ερωτηματολογίου, φαίνεται πως οι συμμετέχοντες παρουσίασαν σημαντική βελτίωση. Η ψυχολογία τους διακρινόταν ότι ήταν σε πολύ καλύτερα επίπεδα, φαινόταν χαρούμενοι, διασκέδαζαν όλη τη διαδικασία, αξιοποιούσαν όσα μάθαιναν και κάθε φορά ερχόντουσαν με μεγαλύτερη όρεξη. Επίσης, καλλιεργήθηκε το ομαδικό τους πνεύμα και η συνεργατικότητα, έμαθαν να δουλεύουν αρμονικά με άτομα που στις αρχές τους ήταν άγνωστα, καθώς ήταν μαθητές του Α' και Β' κύκλου σπουδών του ΣΔΕ. Κατάφεραν να ακούν και να μοιράζονται όσα τους συμβαίνουν, να μην νιώθουν ντροπή και να εκδηλώνουν τα συναισθήματά τους. Σταδιακά άρχισαν όλο και περισσότερο να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες, να συμμετέχουν πιο ενεργά και να μην ντρέπονται ότι

μπορεί να κάνουν λάθος ή να εκτεθούν στην ομάδα. Ο παιγνιώδης χαρακτήρας του μαθήματος τους έδωσε την ευκαιρία να υιοθετήσουν μια διαφορετική στάση και οπτική των πραγμάτων, καθώς μέσα από το Θέατρο Ντοκουμέντο και γενικότερα τη Δραματική Τέχνη, μιας και συνέδεαν την πραγματικότητα με τη φαντασία, με απώτερο σκοπό να καλυτερεύσουν την αυτοαποτελεσματικότητά τους (Κοντογιάννη, 2000: 26).

Η επιλογή του Θεάτρου Ντοκουμέντο ως είδος, φάνηκε πως ήταν πολύ σωστή, διότι πρόκειται για ένα αρκετά διαφορετικό είδος θεάτρου. Μια πιο σύγχρονη ματιά των πραγμάτων, καθώς σε μεγάλο βαθμό σχετίζεται με τον εαυτό μας και την εξέλιξή μας. Είναι ένα πολιτικό είδος θεάτρου, που σκοπό έχει να προβληματίσει τους συμμετέχοντες και να τους φέρει σε τριβή με την έρευνα και τη δημιουργία, γεγονός που επετεύχθη στη διάρκεια των παρεμβάσεων.

Στην διάρκεια του προγράμματος, η εμπυχώτρια είχε καθοδηγητικό χαρακτήρα και βρισκόταν πάντα δίπλα στους μαθητευόμενους, τονίζοντάς τους συστηματικά πως είναι όλοι μια ομάδα και ότι ο ένας είναι δίπλα στον άλλο ότι κι αν χρειάζεται, ακόμη κι αν νιώσει συναισθηματικά φορτισμένος. Μέσα από τις εκπαιδευτικές μεθόδους του Θεάτρου Ντοκουμέντο ξεκίνησε ένα ταξίδι ανακάλυψης για τους συμμετέχοντες, όπου με την καθοδήγηση της εμπυχώτριας επιχείρησαν να συνδέσουν το θέατρο με την πραγματικότητα, εξετάζοντας κάθε εβδομάδα ντοκουμέντα. Οι συμμετέχοντες παρήγαγαν κάθε εβδομάδα δικά τους κείμενα και μοιράζονταν τις εμπειρίες τους. Τα κείμενα αυτά είχαν δική τους γλώσσα και ταυτότητα, μιας και αφορούσαν θέματα που αφορούσαν όλους και ήταν αφορμή τόσο για δημιουργία όσο και για το άνοιγμα ενός διαλόγου μέσα στην τάξη (Neelands, 1998: ix). Επιπρόσθετα, έχοντας πρόσβαση σε πλούσιο αρχαιακό υλικό οι μαθητευόμενοι είχαν την ευκαιρία να κάνουν έρευνα για πράγματα που τους αφορούν. Συνεπώς μέσα από το Θέατρο Ντοκουμέντο το άτομο είναι συνεχώς σε τριβή με τη γνώση, την έρευνα, την ανακάλυψη και τη δημιουργία, ενώ πρώτη ύλη αποτελούσαν τα δικά τους κείμενα.

Η εξέλιξη και η πρόοδος των συμμετεχόντων παρατηρήθηκε σταδιακά, βδομάδα με τη βδομάδα μπαίνοντας όλο και περισσότερο στο κλίμα του μαθήματος. Ορισμένοι βέβαια παρουσίασαν σημαντική βελτίωση στην αυτοαποτελεσματικότητά τους, ενώ στην αρχή ήταν εντελώς αμέτοχοι και ένιωθαν άβολα, κυρίως μετά την 6^η εβδομάδα άρχισαν να συμμετέχουν περισσότερο, η ψυχολογία τους ήταν πολύ καλύτερη, έπαιρναν πρωτοβουλίες και συνεργάζονταν αρμονικά είτε σε ζευγάρια είτε ομαδικά. Υπήρχαν βέβαια και περιπτώσεις μαθητών που από την αρχή μπήκαν με πολύ καλή

διάθεση και συνέχισαν να έχουν μια σταθερή πορεία. Το ανδρικό κομμάτι της ομάδας ήταν από την αρχή πιο αποστασιοποιημένο και δυσκολευόταν να προσαρμοστεί, ωστόσο συνηθίζοντας και δοκιμάζοντας πράγματα βελτιώθηκαν σημαντικά.

Συνοψίζοντας, διαπιστώνουμε ότι το Θέατρο Ντοκουμέντο και οι τεχνικές τους, μπορούν να λειτουργήσουν θεραπευτικά και να καλλιεργήσουν την αυτοαποτελεσματικότητα ενήλικων μαθητευομένων σε ΣΔΕ. Για το λόγο αυτό, τα αποτελέσματα της παραπάνω έρευνας μπορούν να θεωρηθούν αληθή και να λειτουργήσουν ωφέλιμα για τον άνθρωπο.

3.5 Περιορισμοί της έρευνας

Ένας από τους βασικότερους περιορισμούς της έρευνας είναι η μικρή χρονική διάρκεια διεξαγωγής, δηλαδή οι τρεις μήνες, με μια παρέμβαση την εβδομάδα. Το ερευνητικό δείγμα δεν είναι τυχαίο, αλλά βολικό και θα μπορέσει να ανταποκριθεί στην ερευνητική διαδικασία, ενώ ο αριθμός του δεν μπορεί να δώσει ένα γενικευμένο αποτέλεσμα για τον ευρύτερο πληθυσμό, καθότι είναι μικρό. Επιπλέον, η έρευνα βασίζεται σε ποιοτική ανάλυση και δεν υπάρχει ομάδα ελέγχου. Στη μελέτη οι συμμετέχοντες είναι μόνο μια τάξη δεκατεσσάρων ατόμων. Επομένως, κάθε προσδοκία για γενίκευση αποκλείεται.

Επιπρόσθετα, η ερευνήτρια δεν αποτελεί μέλος των εκπαιδευτικών του συγκεκριμένου ΣΔΕ, ούτε έχει εργαστεί στο παρελθόν με ομάδα ενηλίκων. Αυτό σημαίνει ότι θα χρειαστεί στοχευμένος σχεδιασμός και προσπάθεια εξοικείωσης με την ομάδα, ώστε να νιώσουν όλοι άνετα και να λειτουργήσει η όλη διαδικασία.

Ένας ακόμη σημαντικός παράγοντας είναι το γεγονός ότι η ομάδα δεν έχει κάνει ποτέ ξανά στο παρελθόν θεατρικό παιχνίδι υπό οποιαδήποτε μορφή. Το Θέατρο Ντοκουμέντο, επομένως, ως ορισμός τους είναι άγνωστος, με αποτέλεσμα να πρέπει να περάσουμε σταδιακά σε πιο συγκεκριμένες τεχνικές και όρους για να νιώσουν μια παραπάνω εξοικείωση και ελευθερία στο να εκφραστούν. Ακόμη, πολλά πράγματα έπρεπε να επεξηγούνται πολλές φορές, ώστε να γίνουν κατανοητά, γεγονός που ήταν ιδιαίτερα χρονοβόρο και καθυστερούσε την εξέλιξη του εργαστηρίου, μιας και χρειαζόταν να μείνουν αρκετό χρόνο σε μια άσκηση.

3.6 Προτάσεις για το μέλλον

Η έρευνα διεξάχθηκε σε ΣΔΕ, σε εκπαιδευόμενους ενήλικες, που για προσωπικούς λόγους δεν κατάφεραν να ολοκληρώσουν τη βασική τους εκπαίδευση. Το γεγονός ότι

δεν έχουν γίνει πολλές έρευνες σε ΣΔΕ, καθιστά το θέμα αρκετά ενδιαφέρον και πρωτότυπο για τους ενήλικες μαθητευόμενους και την μετέπειτα εξέλιξή τους.

Αν η παρούσα έρευνα διεξαγόταν σε μεγαλύτερο αριθμό ατόμων και σε διαφορετικά Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας πιθανότατα μπορεί να είχε διαφορετικά αποτελέσματα, καθώς θα προκύπταν περισσότερα ευρήματα. Επιπλέον, η έρευνα αν η έρευνα γινόταν για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα σίγουρα θα έδινε πιο σαφή και αξιόπιστα αποτελέσματα με βάση τους στόχους που έχουμε θέσει. Επίσης, αν οι παρεμβάσεις εστίαζαν σε ένα θέμα που θα επιλεγόταν από την ερευνήτρια και τους συμμετέχοντες, θα ήταν εφικτό να γίνει μεγαλύτερη εμβάθυνση στη θεματική, αλλά και στη διαδικασία, μιας και θα είχαν περισσότερο χρόνο έρευνα, προετοιμασίας και υλοποίηση. Ωστόσο θα ήταν και πολύ βοηθητικό αν οι παρεμβάσεις ολοκληρώνονταν με κάποιου είδους παραστάσιμο υλικό, είτε αυτό ήταν αυτοσχεδιασμός, βίντεο, performance, παράσταση, διότι με αυτό τον τρόπο οι συμμετέχοντες θα είχαν την ευκαιρία να περάσουν ένα μήνυμα στο κοινό που θα τους παρακολουθήσει, αλλά και οι ίδιοι θα έχουν την ευκαιρία να παράγουν υλικό και να ασχοληθούν με πράγματα που δεν γνωρίζουν και σχετίζονται με το θέατρο. Θα αναλάβουν ρόλους, πρωτοβουλίες, θα πρέπει να λειτουργήσουν ομαδικά και να συνεργαστούν μεταξύ τους, πράγμα που είναι και σκοπός της έρευνας και θα βοηθήσει σημαντικά στην καλλιέργεια της αυτοαποτελεσματικότητάς τους. Επιπλέον, λόγω της φύσης του αποτελεί ένα αρκετά ασφαλές περιβάλλον έκφρασης ακόμη και για αρχάριους.

Επισημαίνεται ότι με τις κατάλληλες προσαρμογές θα ήταν εφικτό το συγκεκριμένο πρόγραμμα να διεξαχθεί και σε παιδιά σχολικής ηλικίας με τις κατάλληλες πάντα τροποποιήσεις, σύμφωνα δηλαδή με τις ανάγκες και τις δυνατότητες κάθε ηλικιακής ομάδας. Επιπλέον μιας και η έννοια που επικεντρώνεται η έρευνα είναι η ενίσχυση της αυτοαποτελεσματικότητας του ατόμου, πράγμα αρκετά μεγάλης σημασίας για τη ζωή του και πάλι με τις κατάλληλες τροποποιήσεις, θα μπορούσε να υλοποιηθεί με μεγαλύτερη χρονική διάρκεια και σε Κέντρα Απεξάρτησης Ενηλίκων, σε Σωφρονιστικά Καταστήματα, σε χώρους κράτησης νέων, σε φορείς υποστήριξης ατόμων και σε κέντρα υποδοχής μεταναστών.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η τέχνη του θεάτρου μπορεί να λειτουργήσει θεραπευτικά και θετικά για την ψυχολογία του ατόμου, κυρίως όταν η ηλικιακή ομάδα που ερευνούμε είναι ενήλικες σε ΣΔΕ, οι οποίοι παλεύουν για να φτιάξουν το μέλλον τους και να δώσουν μια δεύτερη ευκαιρία στους ίδιους αλλά και στη μάθηση, έχοντας βέβαια διαφορετικά εφόδια απ' ό,τι οι μαθητές του κλασικού μοντέλου σχολείου. Η μεταβλητή που εξετάζεται στην παρούσα ερευνητική εργασία είναι η αυτοαποτελεσματικότητα και το πώς αυτή καλλιεργείται και λειτουργεί θετικά ή αρνητικά στην ψυχολογία του ατόμου, κατά πόσο εκείνο μπορεί να συνεργαστεί, να δουλέψει ομαδικά και να αναλάβει πρωτοβουλίες.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας της Αγίας Παρασκευής στην Αττική και σε αυτό συμμετείχαν 14 ενήλικες μαθητευόμενοι του σχολείου από τον Α' και Β' κύκλο σπουδών. Οι παρεμβάσεις πραγματοποιήθηκαν στα πλαίσια του μαθήματος Project, όπου σκοπό του έχει να καλλιεργήσει τις δεξιότητες των μαθητών. Το πρόγραμμα βασίστηκε στις τεχνικές του Θεάτρου Ντοκουμέντο. Οι μαθητευόμενοι με την καθοδήγηση της εμψυχώτριας κάθε εβδομάδα εξέταζαν ένα διαφορετικό είδος ντοκουμέντο σε συνδυασμό με θεατρικές τεχνικές.

Η ερευνήτρια μέσα από τη διαδικασία της συγγραφής της εργασίας ήρθε σε επαφή με ένα είδος θεάτρου το οποίο δεν γνώριζε και δούλεψε με ομάδα ενηλίκων για πρώτη φορά. Συνεπώς η όλη διαδικασία ήταν ένα ταξίδι στη μάθηση για εκείνη και τους συμμετέχοντες. Παράλληλα είχε την ευκαιρία να διαπιστώσει τις διαφορές στην προσέγγιση της διδασκαλίας μεταξύ ενηλίκων και παιδιών, καθώς απαιτούν διαφορετικό χειρισμό. Η έρευνα αυτή αποτελεί ένα πρώτο υλικό για την εξέλιξη της ερευνήτριας και της περαιτέρω ενασχόλησής της με ομάδες ενηλίκων.

Εξετάζοντας όλα τα στοιχεία που έχουν προκύψει από την ποιοτική έρευνα και από τα μέσα συλλογής δεδομένων (συμμετοχική παρατήρηση, ημερολόγιο καταγραφής συμβάντων, ημιδομημένες συνεντεύξεις και κλειστού τύπου ερωτηματολόγιο) προκύπτουν αποτελέσματα που επιβεβαιώνουν τα ερωτήματα που τέθηκαν στην αρχή της έρευνας. Η χρήση του Θεάτρου Ντοκουμέντο επηρεάζει θετικά στους μαθητευόμενους σε ΣΔΕ. Επιπλέον παρατηρείται καλύτερευση της ψυχολογίας των συμμετεχόντων, ομαδικότητα και συνεργατικότητα, ενώ μπορούν πλέον να πάρουν πιο εύκολα πρωτοβουλίες. Το γεγονός αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την κατάλληλη εφαρμογή προγραμμάτων βασισμένων στις τεχνικές του συγκεκριμένου είδους.

Καταληκτικά, η χρήση τεχνικών του Θεάτρου Ντοκουμέντο είναι μια δραματική διαδικασία, όπου βοηθά το άτομο να αναπτύξει τις δεξιότητές του, μαθαίνοντας ταυτόχρονα πράγματα για τον ίδιο του τον εαυτό, αλλά και για γεγονότα που αφορούν την κοινωνία, τον πολιτισμό, την πολιτική και την ιστορία γενικότερα, μέσα από έναν πιο ευχάριστο και ανακαλυπτικό τρόπο. Παράλληλα, μαθαίνουν έννοιες, όπως η λέξη ομαδικότητα και συνεργασία, που είναι το θεμέλιο για να μπορέσουν να αναπτύξουν τις ικανότητές τους. Είναι και ένας τρόπος να ξεπεράσουν τις φοβίες τους, τις ανασφάλειές τους και να μην αισθάνονται ντροπή ακόμη κι αν κάνουν κάποιο λάθος, διότι κανένας δεν είναι εκεί για να τους κρίνει, αλλά για να τους βοηθήσει να γίνουν καλύτεροι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A. Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Bandura, A. (1977). *Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change*. *Psychological Review*, 84, 191-215.
- Bandura, A. (1982). *Self-Efficacy Mechanism in Human Agency*. *American Psychologist*.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: Freeman.
- Bandura, A. & Locke, E. A. (2003). *Negative Self-Efficacy and Goal Effects Revisited*. *Journal of Applied Psychology*.
- Bandura, A. (2006). *Toward a psychology of human agency*. *Perspectives on psychological science*.
- Boal, A. (2013). *Θεατρικά παιχνίδια για ηθοποιούς και μη ηθοποιούς*. (επιμ. Χρύσα Τσαλικίδου) (μτφ. Μαρία Παπαδήμα). Θεσσαλονίκη: Σοφία.
- Braun, V., & Clarke, V. (2012). *Thematic analysis*. American Psychological Association.
- Cohen, L. M., & Manion, L. (2000). L. and Morrison. *Research methods in education*, 5.
- Cohen, L. & Manion, L. (1994). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. (Στ. Κυρανάκης, Μ. Μαυράκη, Π. Μπιθαρά, Μ. Φιλοπούλου, Γ. Α. Κουλαουζίδης, Μτφ.). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας*. (Σ. Κυρανάκης, Μ. Μαυράκη, Χ. Μητσοπούλου, Π. Μπιθαρά, Μ. Φιλοπούλου, μεταφρ.). (5η έκδ.) Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Dimitriades, Z., & Kufidu, S. (2004). *Individual, job, organizational and contextual correlates of employment empowerment: Some Greek evidence*. *EJBO- Electronic Journal of Business Ethics and Organization Studies*.
- Ellemers, N., Spears, R., & Doosje, B. (2002). *Self and social identity*. *Annual Review of Psychology*, 53, 161-186.

- Evers, W. J. G., Brouwers, A. & Tomic, W. (2002). *Burnout and Self–Efficacy: A Study on Teacher's Beliefs when Implementing an Innovative Educational System in the Netherlands*. *British Journal of Educational Psychology*. 72, 227-243.
- Grundy, S. & Kemmis, S. (1988). *Educational action research in Australia: The state of the art (an Overview)*. In S. Kemmis & R. Mc Taggart (eds), *The action research reader* (pp. 321-335). Victoria: Deakin University Press.
- Hantoll, P. & Found, P. (2000). *Λεξικό του Θεάτρου*. Αθήνα: Νεφέλη.
- Hammond, W. & Steward, D. (Eds.). (2012). *Verbatim, Verbatim: Contemporary Documentary Theatre*. London: Bloomsbury Publishing.
- Hare, D., Soans, R., Norton-Taylor, R., Hammond, W., Steward, D., Blythe, A., & Stafford Clark, M. (2008). *Verbatim: Contemporary documentary theatre*.
- Henson, R., (2001). *Teacher Self- Efficacy Q Sumbstantive Implivations and Measurement Dilemmas*. University of North Texas.
- Hopkins, D. (1985). *A Teacher's Guide to Classroom Research*. Milton Keynes Q Open University Press.
- Merlter, O. (2012). *Action Research: Improving Schools and Empowering Educators*. Thousands Oaks, CA: SAGE Publications, Inc.
- Neelands, J. (1998). *Beginning Drama 11-14*. London : David Fulton Publishers.
- Urdu, T. C. (Eds) *Self-efficacy beliefs of adolescents*. USA: IAP Information Age Publishing.
- Paget, D. (2008). *New documentarism on stage: Documentary theatre in new times*. *Zeitschrift für Anglistik und Amerikanistik*, 56 (2), 129-141.
- Piscator, E. (1965). *Die politische Bedeutung der Aktion. Expressionismus. Aufzeichnungen und Erinnerungen von Zeitgenossen, Olten/Freiburg im Breisgau*: Walter.
- Powney, J., & Watts, M. (1984). *Reporting interviews: A code of good practice*. *Research intelligence (BERA Newsletter)*. Research Intelligence, 17, 164-168.
- Robson, C. (2010). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου* (Β. Π. Νταλάκου & Κ. Βασιλικού, Μτφ.). Αθήνα: Gutenberg.

- Sartawi, A., & Alghazo, E. M. (2006). *Special education teachers' perceptions of factors influencing their instructional practices*. International Journal of Rehabilitation Research, 29(2), 161-165.
- Somech, A., & Drach-Zahavy, A. (2000). *Understanding extra-role behavior in schools: The relationships between job satisfaction, sense of efficacy, and teachers' extra-role behavior*. Teaching and Teacher Education, 16(5-6), 649-659.
- Tschannen-Moran M. & Woolfolk Hoy A. (2007). *The differential antecedents of self-efficacy beliefs of novice and experienced teachers*. Teaching and Teacher Education.
- Verma, G. K. & Mallick, K. (2004). *Εκπαιδευτική Έρευνα*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Woolfolk, A. E. (1998). *Educational psychology*. Boston: Allyn & Bacon.
- Zimmerman, B. J., Bandura, A., & Martinez-Pons, M. (1992). *Self-motivation for academic attainment: The role of self-efficacy beliefs and personal goal setting*. American educational research journal, 29 (3), 663-676.
- Zimmerman, J. B. (2000). *Self-efficacy: an essential motive to learn*. Contemporary Educational Psychology, 25, 82-91,

B. Ελληνική βιβλιογραφία

- Αυδή, Α. & Χατζηγεωργίου, Μ. (2007). *Η τέχνη του δράματος στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Βεκρής, Λ. (2003). *Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας: Ένα ευρωπαϊκό πειραματικό πρόγραμμα κατά του κοινωνικού αποκλεισμού—η ελληνική εκδοχή*. Προδιαγραφές Σπουδών για τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας, 17-25.
- Βερβεροπούλου, Ζ. (2014). *Θέατρο, πραγματικότητα, επικαιρότητα: η σύγχρονη σκηνή ως ΜΜΕ*. Θεσσαλονίκη: Aristotle University of Thessaloniki.
- Βερβεροπούλου, Ζ. (2016). *Από την πράξη στη θεωρία: Μια συζήτηση για το νέο θέατρο-ντοκουμέντο*. Θεσσαλονίκη: Σκηνή, (8), 1-17.
- Γκόβας, Ν. (2002). *Για Ένα Νεανικό Δημιουργικό Θέατρο*. Αθήνα: Μεταίχμιο. Αθήνα: Μεταίχμιο.

- Γκόβας Ν. & Ζώνιου Χ. (2015) . *Τα θεατροπαιδαγωγικά προγράμματα και οι τεχνικές του Θεάτρου-Φόρουμ Εκπαίδευση και θέατρο. Το θέατρο του καταπιεσμένου.* Αθήνα https://www.demopaideia.gr/wp-content/uploads/2016/08/theatro-forum21.5_low.pdf
- Γραμματάς, Θ. (2014). *Το θέατρο στην εκπαίδευση. Καλλιτεχνική έκφραση και Παιδαγωγία.* Αθήνα : Διάδραση.
- Εμβλωτής, Α., Κατσης, Α., & Σιδερίδης, Γ. (2006). *Στατιστική μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας.* Α-Έκδοση. Ιωάννινα.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1996). *Λευκό Βιβλίο για την εκπαίδευση και την κατάρτιση, διδασκαλία και μάθηση. Προς την κοινωνία της γνώσης.* Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.
- Ζάγουρα, Ε. (2017). *Θέατρο Ντοκουμέντο και τοπική ιστορία στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση: δυο εκπαιδευτικά προγράμματα.* Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση: Τεύχος 18.
- Ζώνιου, Χ. (2003). *Το Θέατρο του Καταπιεσμένου.* Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση: Τεύχος 4.
- Ζώνιου, Χ. (2015). *Αουγκούστο Μποάλ (1931-2009). Εκπαίδευση & Θέατρο/Αφιέρωμα στο Θέατρο του Καταπιεσμένου.* Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση: Τεύχος 16, 16-23.
- Ζώνιου, Χ. (2017). *Παραστάσεις θεάτρου-ντοκουμέντο με νέους, εφήβους, παιδιά και μη επαγγελματίες ενήλικες: ένας πρακτικός οδηγός για εμψυχωτές.* Εκπαίδευση και θέατρο. Το θέατρο ντοκουμέντο. Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση: Τεύχος 18, 32–39, 40-45.
- Ιωσηφίδης, Θ. (2003). *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες.* Αθήνα: Κριτική.
- Ίσαρη, Φ. & Πουρκός, Μ. (2015). *Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας. Εφαρμογές στην Ψυχολογία και την Εκπαίδευση.* Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα
- Ίσαρη, Φ., & Πουρκός, Μ. (2016). *Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας.* Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα.

- Κακουδάκη, Τ. (2019). Ο εαυτός μου ως ντοκουμέντο. Στο Ν. Χολέβα (Επιμ.), *Κι αν ήσουν εσύ; Θεατροπαιδαγωγικές δραστηριότητες για την ευαισθητοποίηση στα ανθρώπινα δικαιώματα και σε θέματα προσφύγων* (σσ. 170-179). Αθήνα: Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση.
- Καράογλου, Τ. (2014). Από τη μαρτυρία στη σκηνή. *Elculture.gr*. <https://elculture.gr/efyga-aro-prot-xeri/>(τελευταία πρόσβαση 27/4/23).
- Κατσαρου, Ε. & Τσάφος, Β. (2003). *Από την έρευνα στη διδασκαλία. Η εκπαιδευτική έρευνα δράσης*. Αθήνα: Σαββάλας
- Κλεφτόγιαννη, Ι. (2016). Η απάντηση του Ανέστη Αζά και του Πρόδρομου Τσινικόρη στην επίμονη απαίτηση να ξεβρωμίσει η πόλη. *Propaganda*. <https://propaganda.gr/art/aza-tsinikori-stegi-katharistries/> (τελευταία πρόσβαση: 14/2/2023).
- Κόκκος, Α. (2004). *Το πεδίο της δια βίου μάθησης στην Ελλάδα*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Κοντογιάννη, Α. (2000). *Η δραματική τέχνη στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κρητικού, Α. (2017). *Στα ίχνη του θεάτρου-ντοκιμαντέρ: Η πρώτη εμφάνιση του θεάτρου-ντοκουμέντο στο νεοελληνικό θέατρο*. Μεταπτυχιακή εργασία, Τμήμα Θεατρικών Σπουδών, Φιλοσοφική Σχολή, Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. [<https://pergamos.lib.uoa.gr/uoa/dl/frontend/file/lib/default/data/2766534/theFile> (13/3/2023)]
- Κωστή, Κ. (2014). *Ερευνώντας τη Σχολική Τάξη: Μεθοδολογικές Επιλογές*. Ναύπλιο: Iridium Ερευνών, Τεύχος 1, 1-12.
- Κωστή, Α. (2016). Η Δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση ως Μέσο για την Καλλιέργεια Ιστορικής Ενσυναίσθησης σε Μαθητές Γυμνασίου. Διδακτορική Διατριβή, Σχολή Καλών Τεχνών, Τμήμα Θεατρικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου.
- Λενακάκης, Α. (2013). *Η μορφοπαιδευτική αξία του παιχνιδιού και του θεάτρου στην εκπαίδευση*. Στο Θ. Γραμματάς (Επιμ.). *Το θέατρο ως μορφοπαιδευτικό αγαθό και καλλιτεχνική έκφραση στην Εκπαίδευση και την Κοινωνία*. Διδακτικό Εγχειρίδιο στο πλαίσιο του Προγράμματος “Θαλής”. Αθήνα: ΕΚΠΑ.

- Μαράκα, Α. (1993). *Επίδραση του γερμανικού θεάτρου-ντοκουμέντο της δεκαετίας του '60 στη σύγχρονη ελληνική δραματουργία*. Αθήνα: Σύγκριση, 5, 33-51.
- Πηγιάκη, Π. (2006). *Δημοκρατική-κριτική εκπαιδευτική καινοτομία. Μαθήματα από το Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.
- Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας: μια εναλλακτική προσέγγιση της γνώσης στο πλαίσιο της ελληνικής εκπαιδευτικής πραγματικότητας. Πρακτικά απολογιστικού συνεδρίου.ΥΠ.Ε.Π.Θ./Γ.Γ.Ε.Ε./Ι.Δ.ΕΚ.Ε. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://users.auth.gr/~sofronis/dimos_articles_pg07.html. [λήψη: 12/05/2022]
- Τσιάρας, Α. (2005). *Το δράμα και το θέατρο στην εκπαίδευση*. Αθήνα : Παπούλιας.
- Τσιάρας, Α. (2017). *Εμφύχωση και διαμεσολάβηση: Ο ρόλος του εμπυχωτή στη λειτουργία της ομάδας»* από σημειώσεις στο μάθημα του Τσιάρα Αστέριου «Θεατρική Εμφύχωση, Διαμεσολάβηση και Δυναμική της Ομάδας» του ΠΜΣ 'Ετερότητα και Παιδαγωγική του Θεάτρου.
- Τσίχλη, Α. (2008). *Πολιτικές και κοινωνικές συνιστώσες στο ευρωπαϊκό θέατρο του τέλους του 20ού αιώνα: μια μελέτη των performances και του θεάτρου της επιπόησης*.Διδακτορική Διατριβή, Σχολή Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών, Πάντειο Πανεπιστήμιο.
- Τσιώλης, Γ. (2014). *Μέθοδοι και Τεχνικές Ανάλυσης στην Ποιοτική Κοινωνική Έρευνα*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική ΑΕ.
- Υφαντή, Α. (2011). *Εκπαιδευτική πολιτική και σχεδιασμός για ένα σύγχρονο σχολείο*.Αθήνα: ΑΑ Λιβάνη.
- Χατζησαββίδης, Σ. (2007). *Γραμματισμός και Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας στην Ελλάδα (2000-2006): αναζητώντας τους όρους και τα όρια ενός θεωρητικούπλαισίου*. Στο: Κ. Κουτρούμπα, Β. Νικολοπούλου & Π. Χατζηθεοχάρους (επιμ.). Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας: μια εναλλακτική προσέγγιση της γνώσης στο πλαίσιο της ελληνικής εκπαιδευτικής πραγματικότητας. Πρακτικά απολογισμού συνεδρίου, ΥΠΕΠΘ/ΓΓΕΕ/ΙΔΕΚΕ, Αθήνα, 2007, 39-46.
- Χολέβα, Ν.(2017). *Η χρήση ντοκουμέντων στο θεατροπαιδαγωγικό πρόγραμμα «Κι αν ήσουν εσύ;»*. Εκπαίδευση και θέατρο. Το θέατρο ντοκουμέντο. Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση: Τεύχος 18, 40–45.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

1^η Παρέμβαση

(Διάρκεια 120 λεπτά)

Προθέρμανση

- Ομάδα σε κύκλο. Λέμε τα ονόματα μας με κυκλική σειρά. Στη συνέχεια λέμε το αγαπημένο μας φαγητό και την αγαπημένη μας εποχή.
- Περπατάμε στο χώρο (ακούγεται χαλαρωτική μουσική) εναλλαγές στο ρυθμό που περπατάμε (αργά - γρήγορα – κανονικά).
- Περπατάμε στο χώρο και χαιρετάμε όποιον συναντάμε στη διαδρομή μας.
- Περπατάμε και όποιον συναντάμε, ανάλογα με την οδηγία μου ακούμε, ακουμπάμε ένα μέλος του σώματός μας (παλάμες, αγκώνες, γόνατα, δάχτυλα, κεφάλια).
- Φρουτοσαλάτα: Σε κάθε συμμετέχοντα δίνεται ένα φρούτο (μήλο, καρπούζι, μπανάνα), κάθε φορά που η εμψυχώτρια λέει κάποιο φρούτο π.χ. μήλο, τότε όλοι όσοι είναι μήλο αλλάζουν θέσεις μεταξύ τους. Όταν πει φρουτοσαλάτα θα πρέπει όλοι να αλλάξουν θέσεις. Προσοχή κανένας δεν πρέπει να βρεθεί στη θέση που ήταν.
- Καυτή πατάτα: Με μια μικρή μπάλα ξεκινάμε να ρίχνουμε κυκλικά, σκοπός είναι να μην μας πέσει η μπάλα. Στη συνέχεια η άσκηση επαναλαμβάνεται πετώντας τη μπάλα προς διαφορετικές κατευθύνσεις.
- Αγάλματα και γλύπτες: Σε ζευγάρι, ο ένας αναλαμβάνει το ρόλο του αγάλματος και ο άλλος το ρόλο του γλύπτη. Ο γλύπτης πρέπει να δώσει μορφή στο άγαλμά του, όποια εκείνος επιθυμεί. Έπειτα αλλάζουμε ρόλους.
- Άσκηση Δημιουργικής Γραφής: Ακροστιχίδα του ονόματός μας. Δίπλα από κάθε αρχικό, γράφουμε την πρώτη λέξη που μας έρχεται στο μυαλό. Στη συνέχεια επιλέγουμε τρεις λέξεις και γράφουμε μια μικρή ιστορία μέχρι πέντε γραμμές. Έπειτα καθόμαστε σε κύκλο και διαβάζουμε τις ιστορίες μας.
- Αυτοσχεδιασμός: 5 εικόνες από καθημερινές μας συνήθειες στο σπίτι. Στη συνέχεια σε ζευγάρια αναπαριστούμε τις εικόνες, κάθε ζευγάρι με τον δικό του τρόπο. Στη συνέχεια ακολούθησε συζήτηση γύρω από τις εικόνες που είδαμε και την καθημερινότητά μας, τι είναι αυτό που θα θέλαμε να αλλάξουμε, τι μας ευχαριστεί να κάνουμε και τι απολαμβάνουμε.

Αναστοχασμός – Αξιολόγηση - Αποφόρτιση

Περπατάμε στο χώρο και σιγά σιγά, όταν νιώσουμε έτοιμοι δημιουργούμε ένα κύκλο.

Κλείνουμε τα μάτια μας, εισπνοή – εκπνοή (3 φορές), ανοίγουμε τα μάτια μας και

συζητούμε γύρω από την όλη διαδικασία. Τι είναι αυτό που μας έμεινε, τι μας άρεσε, τι μας δυσκόλεψε, τι μας προβλημάτισε, αν έχουμε ξανά κάνει κάτι παρόμοιο στο παρελθόν.

Δυνατό χειροκρότημα απ' όλη την ομάδα και αποχωρούμε από την αίθουσα.

2^η Παρέμβαση

(Διάρκεια 120 λεπτά)

Προθέρμανση

(Οδηγία: προσέχουμε καθώς περπατάμε να μην συγκρουστούμε με κανέναν)

- Περπατάμε ελεύθερα στο χώρο.
- Περπατάμε αλλάζοντας συνεχώς κατευθύνσεις.
- Περπατάμε κάνοντας μόνο βήματα δεξιά - αριστερά.
- Περπατάμε μόνο ανάποδα - όπισθεν.
- Ζευγάρια: Μπαίνουμε τυχαία σε ζευγάρια και σύντομα περιγράφουμε τον εαυτό μας στο ζευγάρι μας (πώς μας λένε και από που πήραμε το όνομά μας, από που είμαστε, το αγαπημένο μας φαγητό, ποιο είναι το μεγαλύτερό μας ελάττωμα και ποιο το προτέρημά μας και ότι άλλο νιώθουμε εμείς την ανάγκη να πούμε για να μας γνωρίσει κάποιος). Το ζευγάρι μας θα πρέπει να θυμηθεί όσα περισσότερα μπορεί ώστε να μας παρουσιάσει στη συνέχεια στην ομάδα.
- Άσκηση δημιουργικής γραφής: Η φανταστική μου αυτοβιογραφία.
Σε μια παράγραφο 12-15 γραμμών θα γράψουμε την αυτοβιογραφία μας. Θα περιέχει αληθινές και ψεύτικες πληροφορίες για εμάς. Όταν έρθει η ώρα να διαβάσουμε στην ομάδα την αυτοβιογραφία μας, θα πρέπει να μαντέψουν ποια είναι αλήθεια και ποια ψέμα.
- Να σηκώσουν το χέρι όλοι όσοι...: Δημιουργώντας ξανά έναν κύκλο, μπαίνει κάθε φορά ένας στο κέντρο και ξεκινάει με τη φράση «Να σηκώσουν το χέρι όλοι όσοι...». Ο καθένας έχει τη δυνατότητα να πει ότι θέλει π.χ. όσοι έχουν κόκκινο χρώμα παπούτσια, όσοι είναι ντροπαλοί, όσοι φοβούνται το σκοτάδι. Σκοπός είναι να ξεκινήσουμε από τα εσωτερικά χαρακτηριστικά και να φτάσουμε σε πιο εσωτερικά. Όλα τα μέλη της ομάδας πρέπει να κάνουν έστω μια ερώτηση. Οι τρεις πρώτες ερωτήσεις γίνονται από την εμψυχώτρια.
- Περπατάμε στο χώρο. Ακούγεται μια μουσική κι εμείς κινούμαστε στο ρυθμό της. Στη συνέχεια όποιος επιθυμεί μπορεί να αυτοσχεδιάσει πάνω στο ρυθμό και οι υπόλοιποι τον ακολουθήσουν - μιμούνται σαν καθρέφτης τις κινήσεις του. Παράλληλα

με τις οδηγίες της εμπυχωτριάς φροντίζουν να γεμίζουν το χώρο και να αλλάζουν επίπεδα (ψηλό, μεσαίο, χαμηλό) και ρυθμό (αργά, κανονικά, γρήγορα).

Αναστοχασμός – Αξιολόγηση - Αποφόρτιση

Σε όποιο σημείο βρισκόμαστε στην αίθουσα κλείνουμε τα μάτια μας. Ακούγεται χαλαρωτική μουσική. Η εμπυχωτρία δίνει οδηγίες ώστε να χαλαρώσει το σώμα μας. Κούνημα του κεφαλιού δεξιά – αριστερά – κυκλικά, κινούμε κυκλικά τους καρπούς μας, έπειτα τους ώμους μας, ακολουθεί τίναγμα των χεριών και των ποδιών. Ανοίγουμε μάτια. Ο καθένας με μια φράση μας λέει τι είναι αυτό που του έμεινε από τη σημερινή εμπειρία και τι χρώμα θα έδινε στη σημερινή μέρα.

Για την επόμενη φορά θα πρέπει να φέρουν ένα αντικείμενο το οποίο σημαίνει κάτι για εκείνους.

Δυνατό χειροκρότημα απ' όλη την ομάδα και αποχωρούμε από την αίθουσα.

3^η Παρέμβαση

(Διάρκεια 120 λεπτά)

Προθέρμανση

- Παλμός – χτύπος καρδιάς: Σε κύκλο πιανόμαστε χέρι – χέρι. Όλοι κλείνουν τα μάτια. Η εμπυχωτρία ξεκινάει να μεταφέρει τους χτύπους της καρδιάς. Οι χτύποι μεταφέρονται από χέρι σε χέρι σε όλους. Η εμπυχωτρία μπορεί να δώσει και δεύτερο και τρίτο παλμό και να ξεκινάει και από διαφορετικές κατευθύνσεις. Σκοπός της άσκησης είναι η συγκέντρωση και να μη χαθεί κανένας χτύπος.

- Μπόμπες και ασπίδες: Α' φάση: Η άσκηση είναι κινητική και ενεργοποιεί την παρατηρητικότητα του ατόμου. Αρχικά οι συμμετέχοντες είναι όρθιοι και έχουν συγκεντρωμένη την προσοχή τους, πρέπει να βάλουν στο μυαλό τους ένα άτομο ως μπόμπα. Στη συνέχεια ενώ κινούνται στο χώρο, προσπαθούν να είναι όσο γίνεται πιο μακριά από τη μπόμπα τους. Όταν η εμπυχωτρία πει στοπ, οι παίκτες παγώνουν στη θέση που είναι. Αν κάποιος βρεθεί κοντά στη μπόμπα του χάνει. Β' φάση: Η άσκηση επαναλαμβάνεται με την διαφορά ότι τώρα εκτός από το άτομο – μπόμπα, θα πρέπει να βάλουν στο μυαλό τους και ένα δεύτερο άτομο, το οποίο θα θεωρούν ασπίδα και να κινούνται κοντά σε αυτό. Όταν η εμπυχωτρία πει στοπ, πρέπει να βρίσκονται κοντά στην ασπίδα τους. Οι παίκτες που δεν το έχουν καταφέρει χάνουν και πέφτουν κάτω.

- Δημιουργία ιστορίας προσθέτοντας μια φράση: Σε κύκλο η εμπυχωτρία ξεκινάει μια ιστορία λέγοντας μια φράση π.χ. Χθες πήγα στη λαϊκή και πήρα..., έπειτα ο καθένας με τη σειρά θα προσθέτει μια άλλη φράση και μαζί να λέει όλες τις προηγούμενες, δημιουργώντας έτσι μια αστεία ιστορία.

- Στο σημείο αυτό φέρνουμε το αντικείμενο που έχουμε επιλέξει από την οδηγία της προηγούμενης φοράς. Το αντικείμενο αυτό θα πρέπει να σημαίνει κάτι για εμάς. Καθόμαστε σε κύκλο στην αίθουσα κρατώντας το αντικείμενο στο χέρι μας. Με τη σειρά μιλάμε για το αντικείμενό μας και το δείχνουμε στην ομάδα, όταν τελειώσουμε το αφήνουμε στο κέντρο του κύκλου. Στη συνέχεια σε ομάδες των τριών παίρνουμε από 3 αντικείμενα (προσπαθούμε να μην είναι τα δικά μας) και καλούμαστε να δημιουργήσουμε μια ιστορία για αυτά τα αντικείμενα, τα οποία θα πρέπει να συνδέονται μεταξύ τους και στη συνέχεια να παρουσιάσουμε την ιστορία στην ομάδα.

Αναστοχασμός – Αξιολόγηση

Ακολουθεί συζήτηση γύρω από τη σημερινή εμπειρία και τις δραστηριότητες.

Αποφόρτιση

Με μουσική (<https://www.youtube.com/watch?v=9Q634rbsypE>) οι συμμετέχοντες κλείνουν τα μάτια και κινούνται ρυθμικά στο χώρο. Έπειτα θα πρέπει να προφέρουν μια λέξη επαναλαμβανόμενα. Η λέξη αυτή θα πρέπει να τους εκφράζει συναισθηματικά εκείνη τη στιγμή. Στο τέλος θα πρέπει να ακούγονται λέξεις από όλους σε διαφορετικές εντάσεις.

Χειροκρότημα και αποχώρηση από την αίθουσα.

4^η Παρέμβαση

(Διάρκεια 120 λεπτά)

Προθέρμανση

- Αναγγελία ονόματος: Σε κύκλο κάθε μέλος διαδοχικά λέει το όνομά του και το συνοδεύει με ένα επίθετο που αρχίζει από το αρχικό γράμμα του ονόματός του και πιστεύει ότι τον χαρακτηρίζει π.χ. Γιάννης ο Γενναίος, Κατερίνα η Κυκλοθυμική. Ταυτόχρονα κάνει και μια κίνηση. Οι υπόλοιποι επαναλαμβάνουν το όνομα, το επίθετο και την κίνηση.

- Ο εαυτός μου μέσα από τα μάτια του άλλου: Όλοι κολλούν ένα χαρτί Α4 στην πλάτη τους και μοιράζονται μαρκαδόροι. Κινούμαστε στο χώρο με μουσική προς διαφορετικές κατευθύνσεις. Με το άγγιγμα κάποιου σταματούν για να γράψει στο χαρτί τους κάποια θετική εντύπωση – χαρακτηριστικό που να αφορά εκείνο το άτομο, χωρίς να του το πει. Στο τέλος ο καθένας θα διαβάσει όσα του έχουν γράψει.

- Καυτή πατάτα – πράγματα που φοβάμαι: Σε μια παραλλαγή της καυτής πατάτας ρίχνουμε τη μπάλα προς διαφορετικές κατευθύνσεις και κάθε φορά πρέπει να λέμε κάτι που μας φοβίζει π.χ. το σκοτάδι, το σεισμό, το ασανσέρ.

Κύριο Μέρος

Ενότητα «Ξεριζωμός»: Σε κύκλο ξεκινάμε μια συζήτηση γύρω από τη λέξη ξεριζωμός. Στη συνέχεια ακούγεται το τραγούδι «Ο Ξεριζωμός», τραγούδι – ντοκουμέντο που περιγράφει τον ξεριζωμό στην Σμύρνη το 1922, εμβόλιμα μέσα ακούγονται αυθεντικές αναζητήσεις μέσω του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού. Το τραγούδι ερμηνεύουν ο Νίκος Ξυλούρης και η Τζένη Καρέζη σε στίχους Ιάκωβου Καμπανέλη και σύνθεση Σταύρου Ξαρχάκου. Έπειτα συνεχίζεται η συζήτηση γύρω από τον ξεριζωμό και τι είναι αυτό που μας έμεινε από το τραγούδι κι αν έχουμε κάποια προσωπική εμπειρία, καταγωγή κλπ. Στη συνέχεια σε τριάδες γράφουμε μια ιστορία σχετική με τον ξεριζωμό.

Tips: Η ιστορία πρέπει να έχει πρωταγωνιστή – κεντρικό ήρωα, από που ξεκίνησε το ταξίδι του και που καταλήγει.

Αφού διαβάσουμε όλες τις ιστορίες, οι ομάδες θα πρέπει να δημιουργήσουν γλυπτά (εφαρμογή της άσκησης αγάλματα και γλύπτες). Τα γλυπτά θα απεικονίζουν τον κεντρικό μας ήρωα σε μια στιγμή απελπισίας.

Αναστοχασμός – Αξιολόγηση

Συζητάμε γύρω από τη σημερινή μας εμπειρία.

Αποφόρτιση

Σε κύκλο κλείνουμε τα μάτια, παίρνουμε βαθιές ανάσες (εισπνοή – εκπνοή), τινάζουμε τα χέρια και τα πόδια μας για να φύγει η ένταση. Κάνουμε μια ομαδική αγκαλιά.

Χειροκρότημα και αποχώρηση από την αίθουσα.

5^η Παρέμβαση

(Διάρκεια 120 λεπτά)

Προθέρμανση

-Περπατήματα: Ξεκινάμε με περπάτημα στο χώρο ακολουθώντας της οδηγίες της εμψυχώτριας.

1. Χαλαρό περπάτημα,
2. Σα να είμαστε γέροι,
3. Σα να φοράμε πολύ ψηλά τακούνια,
4. Σα να σέρνουμε τις παντόφλες μας,
5. Σα να μας φέρνει ένα σκυλί,
6. Σα να βουλιάζουμε στο χιόνι,
7. Σαν ένα μωρό που κάνει τα πρώτα του βήματα,
8. Σα να κουβαλάμε βαριές τσάντες,
9. Σα να περπατάμε ξυπόλυτοι στην καυτή άμμο,
10. Σα να γλιστράμε στον πάγο,

11. Περπατάμε ξανά με τον δικό μας τρόπο.

Σε επόμενο στάδιο η εμπυχώτρια προτείνει να περπατήσουν όλοι δείχνοντας με υπερβολή πώς νιώθουν εκείνη τη στιγμή. Έπειτα προτείνει να μιμηθούν τον τρόπο και το ύφος κάποιου από την ομάδα που υποδεικνύει. Αυτός σταματά και παρατηρεί τους άλλους που τον μιμούνται. Επανερχόμαστε όλοι στο δικό μας περπάτημα και συνεχίζουμε με κάποιον άλλον (πρέπει να γίνουν τουλάχιστον 4 μιμήσεις).

Μετά από μερικά περπατήματα, περπατούν ανά δυο «κολλημένοι» από κάποια σημεία του σώματος π.χ. από τον ώμο, τον αγκώνα, τον μηρό, τη φτέρνα, την πλάτη κλπ.

- Τα κανάλια: Οι συμμετέχοντες χωρίζονται σε 3 ομάδες. Η κάθε μία είναι και ένα διαφορετικό κανάλι που παίζει ένα διαφορετικό πρόγραμμα. Η Α' ομάδα είναι τηλεοπτική σειρά, η Β' ειδήσεις και η Γ' διαφημίσεις σαν θέμα τους δίνεται π.χ. διακοπές, σφοδρή χιονόπτωση στην πόλη. Οι ομάδες θα παρουσιάσουν στο τέλος με τρόπο ανάλογο που τους έχει δοθεί το θέμα.

Κύριο Μέρος

Γυναικοκτονίες: Συζητούμε γύρω από τον όρο γυναικοκτονίες. Διαβάζουμε ένα άρθρο από το Athens Voice με τίτλο «Ανασκόπηση 2022: Γυναικοκτονίες όταν το φύλο ισοδυναμεί με καταδίκη».

<https://www.athensvoice.gr/epikairoti/ellada/782682/anaskopisi-2022-gunaikoktonies-otan-to-fulo-isodunamei-me-katadiki/>

Με βάση την προηγούμενη άσκηση «Τα κανάλια», χωρίζονται ομάδες και οι συμμετέχοντες θα πρέπει να παρουσιάσουν ένα από τα κομμάτια του άρθρου αφού έχουν κάνει τις απαραίτητες τροποποιήσεις με διαφορετικό τρόπο π.χ. ειδήσεις, δελτίο καιρού, διαφήμιση, τηλεοπτική σειρά, τηλεπαιχνίδι κλπ.

Ανακριτική καρτέλα: Ένα θύμα κακοποίησης μπαίνει στο κέντρο και οι συμμετέχοντες ως δημοσιογράφοι του κάνουν ερωτήσεις. Στη συνέχεια εμφανίζεται ο γείτονας που γνώριζε και δεν είπε τίποτα, έπειτα ένας αστυνομικός και η μητέρα του θύματος. Ακούμε με βάση τις ερωτήσεις που κάνουμε τι έχουν να μας πουν.

Αναστοχασμός – Αξιολόγηση

Στη συνέχεια ακολουθεί συζήτηση με βάση τα όσα άκουσαν.

Αποφόρτιση

Περπατάμε στο χώρο και με παύση λέμε το συναίσθημά μας από τη σημερινή εμπειρία και τι είναι αυτό που τους έμεινε.

Χειροκρότημα και αποχώρηση.

(Διάρκεια 120 λεπτά)

Προθέρμανση

- Περπάτημα στο χώρο. Μόλις ακούγεται χτύπος μένουν ακίνητοι. Η διαδικασία επαναλαμβάνεται άλλες τρεις φορές. Την τελευταία μετά τον χτύπο μένουν στη θέση τους και κλείνουν τα μάτια. Παίρνουμε βαθιές ανάσες εισπνοή – εκπνοή και επαναλαμβάνουμε τρεις φορές.

- Σε ζευγάρια περπατάμε στο χώρο (χαλαρωτική μουσική) ως πρώτη οδηγία πρέπει να έχουμε συνεχή οπτική επαφή με το ζευγάρι μας (ο ένας καθοδηγεί και ο άλλος ακολουθεί και αντίστροφα). Σε δεύτερη φάση τα ζευγάρια περπατούν στο χώρο έχοντας ενωμένα μέλη του σώματος π.χ. τους δείκτες των χεριών, τους αγκώνες, την πλάτη, τα πόδια, το κεφάλι.

Κύριο Μέρος

- Άσκηση Δημιουργικής Γραφής: Α) Γεγονότα που συντάραξαν την ιστορία. Ο αβύθιστος «Τιτανικός», η μεγαλύτερη ανθρώπινη κατασκευή βυθίζεται το 1912 στο παρθενικό του ταξίδι. Παρακολουθούμε βίντεο σχετικό με το ναυάγιο. Στη συνέχεια καλούμαστε να γράψουμε μια ιστορία 10 – 15 γραμμών ως επιζώντες του ναυαγίου (πώς σωθήκαμε, τι μας συνέβη, ποιος μας βοήθησε). Ο ήρωάς μας πρέπει να έχει όνομα, ηλικία και να αναφέρουμε που βρίσκεται. Διαβάζουμε στην ομάδα τις ιστορίες μας.

Β) Ένα γεγονός που μας συγκλόνισε: Γράφουμε μια ιστορία 15 γραμμών για ένα γεγονός της ζωής μας που μας συγκλόνισε. Αφού διαβάσουμε τις ιστορίες μας θα πρέπει να δώσουμε ένα διαφορετικό τέλος, είτε ευχάριστο είτε δυσάρεστο.

- Τηλεφωνική συνδιάλεξη: Σε ζευγάρια γίνεται μια τηλεφωνική συνδιάλεξη, όπου ο καθένας περιγράφει το γεγονός που τον συγκλόνισε με το διαφορετικό τέλος που έδωσε. Περιγράφουν και οι δυο ταυτόχρονα χωρίς ο ένας να ακούει τι του λέει ο άλλος απλώς χρησιμοποιούν διαφορετικό ύφος π.χ. με χιούμορ, χαρούμενα, λυπημένα, κλαίγοντας κλπ.

Αναστοχασμός – Αξιολόγηση

Σε κύκλο συζητούμε για τη σημερινή μας εμπειρία, τι είναι αυτό που μας έμεινε, τι μας δυσκόλεψε, τι θα κάναμε διαφορετικά.

Χειροκρότημα και αποχώρηση από την αίθουσα.

Για την επόμενη φορά οι συμμετέχοντες θα πρέπει να φέρουν ένα άρθρο που διάβασαν την εβδομάδα αυτή και τους έκανε εντύπωση.

(Διάρκεια 120 λεπτά)

Προθέρμανση

- Περπάτημα στο χώρο. Σαν δεύτερη οδηγία περπάτημα αλλάζοντας συνεχώς επίπεδα (ψιλό, χαμηλό, μεσαίο). Έπειτα περπάτημα χωρίς να ακουμπήσουμε κανένα άλλο μέλος της ομάδας, χρησιμοποιούμε όλο μας το σώμα (μεγάλα βήματα, ανοιχτά χέρια, διαφορετικά επίπεδα).

- Βάδισμα μετ' εμποδίων: Κάθε φορά συμμετέχουν δυο άτομα, όπου το ένα έχει κλειστά μάτια και καθοδηγείται από το συμπαίκτη του, προκειμένου να βρει την έξοδο που έχει επιλέξει η εμπυχωτρία με τον όρο να μην ακουμπήσει κανένα εμπόδιο (τα εμπόδια είναι τα μέλη της ομάδας) μέχρι να οδηγηθεί στην έξοδο (η διαδρομή και το σημείο εξόδου κάθε φορά αλλάζουν).

Κύριο Μέρος

Άρθρα που μας έκαναν εντύπωση την εβδομάδα που πέρασε από τις εφημερίδες, τα περιοδικά και το διαδίκτυο

- Κάθε μέλος της ομάδας διαβάζει το δικό του άρθρο. Στη συνέχεια συζητάμε και λέμε τι είναι αυτό που μας έκανε να επιλέξουμε το συγκεκριμένο άρθρο.

- Σε δεύτερο στάδιο η εμπυχωτρία χωρίζει ομάδες ανάλογα με τις θεματικές των άρθρων πχ. Μια ομάδα όσοι έχουν επιλέξει θεματική με τον έρωτα, άλλη ομάδα όσοι έχουν επιλέξει πολιτική κλπ. Όσοι δεν έχουν κάποια κοινή θεματική μπαίνουν σε μια ομάδα.

- Οι ομάδες κάθονται και συζητούν με σκοπό να κάνουν έναν αυτοσχεδιασμό βασισμένο στα άρθρα τους και τη θεματική τους. Μπορούν να δημιουργήσουν δικό τους κείμενο ή να παρουσιάσουν κάτι χωρίς λόγια. Έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν όσες τεχνικές έχουν διδαχθεί, να εντάξουν έναν αφηγητή στον αυτοσχεδιασμό ή να κάνουν χρήση σκηνικών αντικειμένων. Θα έχει οριστεί χρονικό όριο προετοιμασίας. Μόλις ολοκληρώσουν θα παρουσιάσουν στις υπόλοιπες ομάδες τον αυτοσχεδιασμό τους.

Αναστοχασμός – Αξιολόγηση

Μετά την ολοκλήρωση των αυτοσχεδιασμών θα ακολουθήσει συζήτηση και ερωτήσεις σχετικά με όσα είδαμε.

Αποφόρτιση

Σε κύκλο κλείνουμε μάτια, με χαλαρωτική μουσική βγάζουμε την ένταση από το σώμα μας. Ξεκινώντας από το κεφάλι, τον αυχένα, τα χέρια, τα πόδια, τη μέση μέχρι να φύγει η πίεση από όλο μας το σώμα. Ανοίγουμε μάτια.

Χειροκρότημα και αποχώρηση.

8^η Παρέμβαση

(Διάρκεια 120 λεπτά)

Προθέρμανση

- Κλαπ: Η ομάδα σε κύκλο. Η εμπυχωτρία στέλνει σε όποιον επιθυμεί στον κύκλο ένα κλαπ (παλαμάκι). Ο αποδέκτης θα πρέπει να πιάσει το κλαπ και αντίστοιχα να το δώσει σε κάποιον άλλο.

- Η μηχανή του μέλλοντος: Οι συμμετέχοντες καλούνται να φτιάξουν μια φανταστική μηχανή, η οποία θα έχει χρηστική αξία και θα υπάρχει σε διακόσια χρόνια από σήμερα. Η φανταστική αυτή μηχανή θα παρουσιαστεί σε μια Διεθνή Έκθεση στην Αμερική. Όσα μέλη την ομάδας θέλουν, ένας τη φορά, μπαίνουν και συμπληρώνουν τη φανταστική μηχανή. Μπορεί να κάνουν ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο κινητικό, ηχητικό κλπ. Η άσκηση μπορεί να επαναληφθεί δυο ακόμη φορές δημιουργώντας μια διαφορετική μηχανή. Η τρίτη μηχανή θα πρέπει να σχετίζεται με τον άνθρωπο και τα συναισθήματα.

Κύριο μέρος

Πολύκροτες δίκες – Υπόθεση με τηγανόψωμα

Διερεύνηση ντοκουμέντου

Η εμπυχωτρία μοιράζει στους συμμετέχοντες ένα άρθρο, το οποίο αναφέρεται σε μια πολύκροτη δίκη που συντάραξε την Ελλάδα.

<https://www.makeleio.gr/%CE%B5%CF%80%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%81%CE%BF%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1/h-%CF%86%CF%81%CE%B1%CE%B3%CE%BA%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%B1%CE%BD%CE%BD%CE%BF%CF%8D-%CE%B7-%CF%86%CE%B1%CF%81%CE%BC%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CF%8D%CE%BB%CE%B1-%CE%B7-%CF%86%CF%8C%CE%BD%CE%B9%CF%83/>

Οι συμμετέχοντες χωρίζονται σε 3 ομάδες με σκοπό να μελετήσουν και να συζητήσουν το άρθρο.

Οι ομάδες πρέπει να επιλέξουν έναν συγκεκριμένο ρόλο όσον αφορά την υπόθεση. Η μια ομάδα αναλαμβάνει την υπεράσπιση, η δεύτερη τους κατηγορούς και η τρίτη τους ενόρκους. Κάθε ομάδα έχει το χρόνο να δουλέψει το άρθρο και να χειριστεί τη δική της πλευρά ώστε να βρεθούμε σε μια δίκη εκ νέου με σκοπό την αθώωση ή την φυλάκιση της δράστιδος. Η εμπυχωτρία έχει το ρόλο του δικαστή και συντονίζει τη διαδικασία. Κάθε ομάδα πρέπει να καταγράψει τα επιχειρήματά της και πως θα αντικρούσει τους άλλους. Οι ένορκοι αφού ακούσεις τις άλλες δυο ομάδες θα συνεδριάσουν και θα βγάλουν την απόφαση την οποία θα ανακοινώσουν στο δικαστήριο. Σκοπός είναι να

μπουν οι συμμετέχοντες σε ρόλους, να μπουν στη διαδικασία του διαλόγου, του λόγου και του αντίλογου, αλλά και το πώς θα μπορέσουν να υπερασπίσουν έναν αθώο ή ένοχο. Μόλις οι ένοχοι βγάλουν απόφαση ολοκληρώνεται η διαδικασία.

Αναστοχασμός – Αξιολόγηση

Ακολουθεί συζήτηση γύρω από το θέμα που ασχοληθήκαμε σήμερα. Τις δυσκολίες που αντιμετωπίσαμε, τι μας φάνηκε περίεργο και πως αισθανθήκαμε απ' όλο αυτό.

Αποφόρτιση

Περπατάμε ελεύθερα στο χώρο. Μόλις ακουστεί ένας δυνατός χτύπος μένουν ακίνητοι στη θέση που βρίσκονται. Κλείνουν μάτια και τινάζουν χέρια - πόδια ώστε να διώξουν τους ρόλους που είχαν σήμερα και τις δυσκολίες της ημέρας που τώρα ολοκληρώνεται. Στη συνέχεια περπατούν πάλι στο χώρο ελεύθερα και στο δεύτερο δυνατό χτύπο παγώνουν και δίνουν με το σώμα τους ένα συναίσθημα που τους κατακλύζει εκείνη τη στιγμή. Ο καθένας μετά με τη σειρά λέει το συναίσθημά του.

Χειροκρότημα και αποχώρηση.

9^η Παρέμβαση

(Διάρκεια 120 λεπτά)

Προθέρμανση

- Το ποντικάκι: Η ομάδα σχηματίζει κύκλο. Ο πρώτος δίνει στον διπλανό του ένα φανταστικό ποντικάκι και πάει λέγοντας. Την πρώτη φορά το ποντίκι κυκλοφορεί από χέρι σε χέρι. Κατόπιν το ποντίκι κάνει πρώτη μια διαδρομή πάνω στο σώμα πριν περάσει στον επόμενο. Τα σώματα πρέπει να αντιδράσουν κατάλληλα σα να έχει περπατήσει πραγματικά πάνω τους το ποντίκι. Η άσκηση ολοκληρώνεται όταν το ποντίκι έχει περάσει απ' όλους.

-Πιστολέρο: Η ομάδα σε κύκλο. Ένα κάθε φορά μπαίνει στο κέντρο του κύκλου, ξεκινώντας από την εμπυχώτρια. Όποιον “πυροβολώ” κάνοντας και την ανάλογη κίνηση με το χέρι θα πρέπει να σκύψει ώστε να πυροβοληθούν οι δυο διπλανοί του, όποιος πυροβολείται κάθεται κάτω. Στο τέλος μένουν δυο άτομα για να αναμετρηθούν.

Κύριο μέρος

Φυσικές καταστροφές: Το θέμα που θα ασχοληθούμε σχετίζεται με τις φυσικές καταστροφές που σημάδεψαν την Ελλάδα τα τελευταία χρόνια. Συγκεκριμένα, διαβάζουμε ένα άρθρο και παρακολουθούμε βίντεο (<https://www.newsbeast.gr/environment/arthro/5451300/oi-10-fysikes-katastrofes-poy-sygklonisan-tin-ellada>). Στη συνέχεια ακολουθεί μια συζήτηση γύρω από το θέμα.

Άσκηση Δημιουργικής Γραφής: Ανακαλούμε με τη μνήμη μας ένα γεγονός, μια φυσική καταστροφή που ζήσαμε εμείς ή κάποιο δικό μας πρόσωπο. Σε μια ιστορία 15-20 γραμμές γράφουμε την εμπειρία μας και μόλις τελειώσουμε τη διαβάζουμε στην ομάδα. Σε δεύτερο στάδιο χωριζόμαστε σε ομάδες ανάλογα με τη φυσική καταστροφή που έχουμε επιλέξει. Οι ομάδες καλούνται να επινοήσουν ή να δραματοποιήσουν μια σκηνή που να σχετίζεται με τη θεματική που έχουν επιλέξει και να την παρουσιάσουν στις υπόλοιπες ομάδες. Μπορεί να κάνουν έναν συνδυασμό των ιστοριών τους ή να επικεντρωθούν σε μια από τις ιστορίες.

Αναστοχασμός – Αξιολόγηση

Μετά την ολοκλήρωση της άσκησης συζητάμε όλοι μαζί για τις εικόνες που δημιουργήσαμε και τη σημερινή μας εμπειρία.

Αποφόρτιση

Σχηματίζουμε κύκλο. Με κλειστά μάτια ο καθένας θα πρέπει να πει μια πρόταση που να ξεκινάει με το «Θέλω να...». Καθένας τελειώνοντας την πρότασή του πιάνει το χέρι του διπλανού του ενώνοντας τον κύκλο.

Χειροκρότημα και αποχώρηση.

Μετά την ολοκλήρωση του μαθήματος δόθηκαν στους μαθητευόμενους τα ερωτηματολόγια.

10^η Παρέμβαση

(Διάρκεια 120 λεπτά)

Προθέρμανση

- Ομαδικός καθρέφτης: Οι συμμετέχοντες βρίσκονται όρθιοι σε κύκλο. Καθένας έρχεται στο κέντρο και με τη δική του σωματική κίνηση ή έκφραση δείχνει κάτι που αισθάνεται εκείνη τη στιγμή (π.χ. ένα συναίσθημα, μια κατάσταση κλπ.). Ταυτόχρονα οι άλλοι εκφράζουν με τον ίδιο τρόπο ή με διαφορετικό αυτό που μόλις άκουσαν, αισθάνθηκαν και υπέθεσαν ότι εννοεί. Η δραστηριότητα τελειώνει όταν μουν όλοι οι παίκτες στο κέντρο.

- Το συρτάρι: Η ομάδα σε κύκλο. Η εμπυχώτρια εξηγεί τη δραστηριότητα. Πρέπει να αρχίσουν με τη φράση « Έχω ένα συρτάρι το οποίο έχει μέσα ένα βιβλίο...». Ο επόμενος συνεχίζει τη φράση προσθέτοντας ένα άλλο αντικείμενο κάθε φορά. Στόχος της δραστηριότητας είναι να συνεχίσει η ομάδα τη φράση όσο πιο πολλή ώρα μπορεί δίχως να χάσει τη σειρά των αντικειμένων.

- Άσκηση Δημιουργικής Γραφής: Σε ένα κείμενο δέκα γραμμών να δώσετε ζωή σε ένα άψυχο αντικείμενο που χρησιμοποιείτε καθημερινά π.χ. η κούπα που πίνετε τον καφέ

σας κάθε πρωί μας περιγράφει την καθημερινότητά της, πως είναι εμφανισιακά, ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζει και αν τα πάει καλά με τον ιδιοκτήτη της.

Κύριο μέρος

Ο εαυτός μου ως ντοκουμέντο

- Χάρτης: Οι συμμετέχοντες παίρνουν θέσεις στο χώρο με τη λογική ότι βρίσκονται πάνω σε έναν χάρτη της Ελλάδας (τοποθετούνται νοητά τα σημεία του ορίζοντα: ανατολή, δύση, βοράς, νότος) και χωρίς να συνεννοηθούν βρίσκουν μια θέση στο χάρτη ανάλογα με το που έχουν γεννηθεί. Η εμπυχώτρια αφού όλοι έχουν πάρει θέσεις τους ρωτάει το μέρος το οποίο έχουν βάλει. Σε δεύτερο χρόνο οι συμμετέχοντες πηγαίνουν στο χάρτη εκεί που θεωρούν ότι είναι η πατρίδα τους και έτσι χωρίζονται σε μεγαλύτερες γεωγραφικές ομάδες.

- Από την ιστορία στην εικόνα: Οι συμμετέχοντες παραμένουν χωρισμένοι σε γεωγραφικές περιφέρειες και καλούνται να διαλέξουν μια ιστορία του τόπου τους, που θεωρούν σημαντική ή ιστορική. Έπειτα ανά ομάδα δημιουργούν μια παγωμένη εικόνα που αναπαριστά την ιστορία που έχουν επιλέξει. Πρέπει να είναι όσο πιο λεπτομερής η αναπαράσταση ώστε να μπορέσει το κοινό να αντιληφθεί το γεγονός στο οποίο αναφέρεται κάθε φορά η ομάδα που παρουσιάζει.

- Από την εικόνα στην ιστορία: Σε δεύτερη φάση δίνεται χρόνος σε κάθε ομάδα να συμπληρώσει την εικόνα της προσθέτοντας δυο ακόμη μέρη, με σκοπό να δημιουργηθεί το τρίπτυχο «πριν, τώρα και μετά» ή διαφορετικά η αιτία, το γεγονός και το αποτέλεσμα. Τα ιστορικά γεγονότα θα έχουν έτσι μια πιο αντικειμενική και σαφή ιστορική αφήγηση με αρχή, μέση και τέλος.

Αναστοχασμός – Αξιολόγηση

Μετά την ολοκλήρωση της άσκησης συζητάμε όλοι μαζί για τις εικόνες που δημιουργήσαμε. Ακολούθησε μια καταληκτική συζήτηση γύρω από το μάθημα και τι είναι αυτό που θα θυμούνται από την εμπειρία τους αυτούς τους τρεις μήνες.

Αποφόρτιση

Καθρέφτης: Σε ζευγάρια αντικριστά (A και B), ο A κινείται στο χώρο και ο B ακολουθεί στα καθρέφτης. Οι κινήσεις είναι αργές και συνεχίζονται ομαλά χωρίς διακοπή. Έπειτα οι ρόλοι αντιστρέφονται.

Χειροκρότημα και αποχώρηση.

Μετά το τέλος του μαθήματος η εμπυχώτρια έκανε την ημιδομημένη συνέντευξη με τους συμμετέχοντες και τον κριτικό φίλο.

2. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Κυκλώστε τον αριθμό που σας αντιπροσωπεύει ανάλογα με το πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε. Απαντήστε ελεύθερα το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο!

Δημογραφικά στοιχεία

ΦΥΛΟ :

ΕΡΓΑΣΙΑ:

ΗΛΙΚΙΑ:

ΑΝΕΡΓΙΑ:

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ:

	Διαφωνώ	Συμφωνώ
Η διδάσκουσα με καταλαβαίνει και με αποδέχεται.	1 2 3 4 5 6 7	
Η διδάσκουσα με έκανε να πιστέψω στις ικανότητές μου να τα πάω καλά στο μάθημα.	1 2 3 4 5 6 7	
Καταλαβαίνω τους στόχους του μαθήματος και τι χρειάζεται να κάνω.	1 2 3 4 5 6 7	
Η διδάσκουσα απαντάει στις ερωτήσεις μου προσεκτικά και με πληρότητα.	1 2 3 4 5 6 7	
Η διδάσκουσα φροντίζει για μένα σαν άτομο.	1 2 3 4 5 6 7	
Αισθάνομαι ικανή/ός να μοιραστώ τα συναισθήματά μου με την διδάσκουσα.	1 2 3 4 5 6 7	

Παρακαλώ απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις, σε σχέση με το πόσο αληθεύει κάθε πρόταση για σας, όσον αφορά το παρόν μάθημα.

	Καθόλου αληθινό για μένα	Απολύτως αληθινό για μένα
Νιώθω σίγουρος/η για την ικανότητά μου να μάθω σ' αυτό το μάθημα.	1	2 3 4 5 6 7
Αισθάνομαι ότι έχει βελτιωθεί η ψυχολογία μου μετά από κάθε μάθημα.	1	2 3 4 5 6 7
Είμαι ικανός/η να πετύχω τους στόχους μου σ' αυτό το μάθημα.	1	2 3 4 5 6 7
Νιώθω ικανός/ή να αντιμετωπίσω την πρόκληση της απόδοσης σ' αυτό το μάθημα.	1	2 3 4 5 6 7
Αισθάνομαι ότι έχει βελτιωθεί το ομαδικό πνεύμα και η συνεργασία.	1	2 3 4 5 6 7
Δεν φοβάμαι να εκτεθώ στην ομάδα.	1	2 3 4 5 6 7
Μπορώ να παίρνω πρωτοβουλίες πιο εύκολα.	1	2 3 4 5 6 7
Έχει βελτιωθεί η αυτοαποτελεσματικότητά μου.	1	2 3 4 5 6 7
Νιώθω ότι μπορώ να εμπιστευτώ την ομάδα.	1	2 3 4 5 6 7
Αισθάνομαι ότι έμαθα πράγματα για τον εαυτό μου.	1	2 3 4 5 6 7
Η διδάσκουσα ήταν αρκετά προσιτή και βοηθητική.	1	2 3 4 5 6 7
Θα ήθελα να συνεχίσω να παρακολουθώ ανάλογα προγράμματα στο μέλλον.	1	2 3 4 5 6 7
Ήταν μια ευχάριστη εμπειρία για εμένα το πρόγραμμα.	1	2 3 4 5 6 7

Είμαι ικανή/ός και ανοιχτή/ός με την διδάσκουσα κατά τη διάρκεια του μαθήματος.	1 2 3 4 5 6 7
---	---------------

Απαντήστε στις ερωτήσεις:

Πώς θα θέλατε να εξελιχθεί το συγκεκριμένο μάθημα;	
Τι σας άρεσε περισσότερο στο συγκεκριμένο μάθημα;	

Θα μπορούσαν να μπουν και 2-3 ερωτήσεις όπως: Πως θα ήθελα να εξελιχθεί το συγκεκριμένο μάθημα; Τι μου άρεσε περισσότερο στο συγκεκριμένο μάθημα;

Σας ευχαριστούμε για τη συνεργασία σας!

3. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΚΡΙΤΙΚΟΥ ΦΙΛΟΥ

Στη συνέχεια ακολουθεί ημιδομημένη συνέντευξη με τον κριτικό φίλο και συνεργάτη, σχετικά τις αλλαγές και τις διαπιστώσεις που παρατηρήθηκαν κατά τη διάρκεια των παρεμβάσεων, αλλά και της συμπεριφοράς τους στην τάξη εκτός του προγράμματος.

1. Παρατηρήσατε αλλαγές στη συμπεριφορά των συμμετεχόντων από την αρχή του προγράμματος;

Οι συμμετέχοντες από την αρχή του προγράμματος αν και ξεκίνησαν διστακτικά έχουν παρουσιάσει σημαντική πρόοδο. Ως προς το κομμάτι της συμπεριφοράς αυτό που μπορώ να επισημάνω είναι ότι έχουν μάθει να ακούν περισσότερο όσα τους λέμε και να ρωτάνε για όποια απορία έχουν, ενώ παλαιότερα αυτό δεν το έκαναν. Σίγουρα όσο περνούσε ο καιρός και τα μαθήματα και γνωριζόντουσαν όλοι μεταξύ τους και με την εμπυχώτρια υπήρχε μια πολύ καλή διάθεση και το διασκέδαζαν περισσότερο. Επίσης παρατήρησα για ορισμένα άτομα ότι έβγαλαν έναν δημιουργικό χαρακτήρα τον οποίο δεν φαινόταν σε καμία περίπτωση ότι έχουν καθότι στα μαθήματα του σχολείου είναι ήσυχοι και σιωπηλοί.

2. Διαπιστώσατε βελτίωση της μεταξύ τους συνεργασίας;

Από την αρχή ως και το τέλος έχω παρατηρήσει σημαντική βελτίωση μεταξύ της συνεργασίας των συμμετεχόντων. Οι περισσότεροι δεν γνωρίζονταν μεταξύ τους, διότι στο Project συμμετέχουν μαθητευόμενοι από τον Α΄ και τον Β΄ κύκλο σπουδών. Ήταν μια πολύ καλή ευκαιρία όχι μόνο να γνωριστούν μεταξύ τους, αλλά και να κοινωνικοποιηθούν. Στην αρχή σίγουρα δεν ήταν τόσο εύκολο το κομμάτι της συνεργασίας, ωστόσο υπήρχαν κάποια άτομα που ήταν αρκετά δραστήρια στις ομαδικές εργασίες και κάπως ισορροπούσε το ότι κάποιοι ήταν πιο φειδωλοί και μετρημένοι. Όσο περνούσε ο καιρός και γνωρίζονταν μεταξύ τους και εξοικειώνονταν και με τη διαδικασία όλα ήταν πολύ πιο εύκολα, αντιλαμβάνονταν τις ασκήσεις πιο γρήγορα και έλεγαν όλοι ιδέες για το πως θα κάνουν κάθε άσκηση και ομαδική δραστηριότητα.

3. Παρατηρήσατε βελτίωση της αυτοαποτελεσματικότητάς τους;

Τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας για εμένα συνδέονται άρρηκτα με τον όρο αυτοαποτελεσματικότητα και σίγουρα το συγκεκριμένο πρόγραμμα ήταν ένα λιθαράκι που βοήθησε ακόμη περισσότερο τους μαθητευόμενους. Σαφέστατα όλοι ξεκίνησαν με

έναν ενδοιασμό, γιατί τους ήταν κάτι εντελώς άγνωστο, καθώς δεν είχαν ποτέ καμία επαφή με το θέατρο και το θεατρικό παιχνίδι. Παρατηρώ σημαντική βελτίωση της αυτοαποτελεσματικότητάς τους, η ψυχολογία τους είναι ανεβασμένη, νιώθουν ότι κάνουν κάτι για τον εαυτό τους, παίρνουν πρωτοβουλίες που σε άλλες στιγμές δεν έπαιρναν και έχουν μάθει να λειτουργούν σαν ομάδα και να συνεργάζονται. Υπάρχει αδιαμφισβήτητη εξέλιξη και το παρατηρούμε και εμείς οι διδάσκοντες στο σχολείο, αλλά και οι ίδιοι στους εαυτούς τους. Πολλές φορές τους ακούω να λένε, πόσο ανυπομονούν για το επόμενο μάθημα του Project και ότι νιώθουν απελευθέρωση, χαρά και διασκεδάζουν.

4. Παρατηρήσατε να αντιμετωπίσαν δυσκολίες οι συμμετέχοντες στη διάρκεια του προγράμματος; Αν ναι ποιες.

Οι μαθητευόμενοι αντιμετώπισαν δυσκολίες κατά τη διάρκεια του προγράμματος. Για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα παρουσίαζαν αδυναμία συγκέντρωσης και παράλληλα δεν κατανοούσαν πλήρως τις οδηγίες με αποτέλεσμα να κάνουν διαφορετικά πράγματα από αυτά που ζητούσε η εμψυχώτρια, αυτό οφειλόταν στο γεγονός ότι ενώ είχαν απορίες δεν ρωτούσαν. Επιπρόσθετα, ορισμένοι συμμετέχοντες δεν έδειχναν πρόθυμοι να αναλάβουν πρωτοβουλίες κατά τη διάρκεια του προγράμματος, κυρίως επειδή ένιωθαν ντροπή και ότι κάποιος θα τους κρίνει αν κάνουν λάθος. Στους άνδρες της ομάδας ήταν ακόμη πιο δύσκολο να προσαρμοστούν, πολλές φορές τους έπιαναν τα γέλια και σχολίαζαν ότι κι αν κάναν, δημιουργώντας με αυτόν τον τρόπο ένα χάος μέσα στην αίθουσα, αποσπώντας την προσοχή και των υπολοίπων. Παρουσίαζαν σε μεγάλο βαθμό αδυναμία συγκέντρωσης κατά βάση στη διάρκεια της προθέρμανσης και της αποφόρτισης, ωστόσο βέβαια με το πέρασμα του χρόνου βελτιώθηκαν όλοι αρκετά και οι δυσκολίες και οι προβληματισμοί ήταν όλο και λιγότεροι.

5. Παρατηρήσατε βελτίωση της ψυχολογίας των συμμετεχόντων;

Η ψυχολογία των μαθητευόμενων αδιαμφισβήτητα βελτιώθηκε. Αν και διστακτικοί ορισμένοι στην αρχή του προγράμματος, στην πορεία ερχόντουσαν με χαρά και φαινόταν πως το διασκεδάζαν. Οι περισσότεροι ανυπομονούσαν για το μάθημα κάθε Πέμπτη, γιατί για εκείνους ήταν κάτι διαφορετικό που τους κρατούσε σε εγρήγορση και παράλληλα μάθαιναν πράγματα. Όσες φορές συζητούσα μαζί τους μου έλεγαν πόσο πιο χαλαροί αισθάνονται και ευδιάθετοι ακόμη κι αν πολλές φορές φορτίζονταν συναισθηματικά στις ασκήσεις. Ανέφεραν πως ήταν για εκείνους εκτόνωση και

απελευθέρωση μαζί. Ως διδάσκουσα του ΣΔΕ θεωρώ πως όλη αυτή η διαδικασία και η τριβή με κάτι καινούριο μόνο καλό τους έκανε.

6. Πιστεύετε ότι τους έκανε καλό η συμμετοχή τους στο πρόγραμμα;

Η συμμετοχή τους στο πρόγραμμα τους έκανε καλό. Ήταν μια ευκαιρία για εκείνους να μάθουν και να δοκιμάσουν τους εαυτούς τους και τις αντοχές τους. Για πολλούς ήταν ένας τρόπος να ξεπεράσουν τα όριά τους, να μάθουν να εκδηλώνουν τα συναισθήματά τους. Παράλληλα μέσα από το πρόγραμμα ορισμένοι ανακάλυψαν και έδειξαν τη δημιουργικότητά τους, το χιούμορ τους και το ταλέντο τους. Δεν μπορώ να μην αναφέρω και το γεγονός ότι κοινωνικοποιήθηκαν, γνώρισαν και συνεργάστηκαν ανθρώπους που δεν γνώριζαν και ανέπτυξαν φιλίες και καλές σχέσεις. Λειτουργήσαν ομαδικά για πρώτη φορά και δεν δίστασαν να εκτεθούν στην ομάδα χωρίς φόβο και το αίσθημα ντροπής που είχαν στην αρχή. Σίγουρα πρόκειται για μια σχέση μεταξύ συμμετεχόντων, αλλά και εμπυχώτριας που χτίστηκε και λειτουργήσε με χαρά για όλους.

Η καθηγήτρια του σχολείου, η οποία είχε το ρόλο του κριτικού φίλου, διαπίστωσε πως οι μαθητευόμενοι έχουν παρουσιάσει βελτίωση και εξέλιξη σε όλους τους τομείς. Σε σχέση με την αυτοαποτελεσματικότητα και κατ' επέκταση στην ψυχολογία, στην ομαδικότητα και τη συνεργασία, στην ανάληψη πρωτοβουλιών η εξέλιξή τους είναι σημαντική και αυτό διαπιστώνεται και στα υπόλοιπα μαθήματα του σχολείου. Η συμμετοχή τους στο πρόγραμμα ήταν καθόλα βοηθητική, διότι ανέπτυξαν τις δεξιότητές τους, κοινωνικοποιήθηκαν, έμαθαν να εκφράζονται με διαφορετικό τρόπο και να χρησιμοποιούν τη φαντασία τους. Όπως επισήμανε ορισμένοι από τους συμμετέχοντες αν και διστακτικοί στην αρχή, με την πάροδο του χρόνου ένιωσαν ασφάλεια και ξετύλιξαν τις ικανότητές τους. Οι δυσκολίες που διαπίστωσε σχετιζόνταν κατά βάση με την έλλειψη συγκέντρωσης και την αδυναμία κατανόησης των ασκήσεων. Ωστόσο το πρόσημο παραμένει θετικό ως προς την εξελικτική πορεία των μαθητευομένων.

4. ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Εικόνα 1: Πρώτη Παρέμβαση - Άσκηση Προθέρμανσης

Εικόνα 2: Δεύτερη Παρέμβαση - Άσκηση Προθέρμανσης

Εικόνα 3: Τέταρτη Παρέμβαση - Αγάλματα και Γλύπτες

Εικόνα 4: Τέταρτη Παρέμβαση - Αυτοσχεδιασμός Ξεριζωμού

Εικόνα 5: Πέμπτη Παρέμβαση - Αυτοσχεδιασμός: Γυναικοκτονίες

Εικόνα 6: Έκτη Παρέμβαση - Άσκηση Δημιουργικής Γραφής

Εικόνα 7: Έβδομη Παρέμβαση - Ανάγνωση Άρθρων

Εικόνα 8: Όγδοη Παρέμβαση – Αυτοσχεδιασμός: Πολύκροτες Δίκες

Εικόνα 9: Δέκατη Παρέμβαση - Άσκηση Προθέρμανσης